

Բանտերի
գերբնակեցման
կանխարգելման
հարցերի
վերաբերյալ Եվրոպայի
խորհրդի
փաստաթղթերի
ժողովածու

Programmatic Cooperation Framework for
Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Բանտերի գերբնակեցման
կանխարգելման հարցերի
վերաբերյալ Եվրոպայի
խորհրդի փաստաթղթերի
ժողովածու

2015

Programmatic Cooperation Framework for
Armenia, Azerbaijan, Georgia, Republic of Moldova, Ukraine and Belarus

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

Հայերեն հրատարակությունը: Բանտերի գերբնակեցման կանխարգելման հարցերի վերաբերյալ Եվրոպայի խորհրդի փաստաթղթերի ժողովածու

Տեքստի պաշտոնական տարբերակը անգլերեն հրատարակությունն է:

Այս հրապարակման մասնակի կամ ամբողջական վերարտադրության կամ թարգմանության վերաբերյալ բոլոր հարցումները պետք է հասցեագրված լինեն Եվրոպայի խորհրդի հաղորդակցության վարչություն (F-67075 Strasbourg Cedex կամ publishing@coe.int). Այս հրապարակման վերաբերյալ ցանկացած այլ նամակագրություն պետք է հասցեագրված լինի Եվրոպայի խորհրդի մարդու իրավունքների եւ օրենքի գերակայության գլխավոր տնօրինությանը :

Գրաֆիկական դիզայն, դասավորություն եւ դիզայն: Լեվան Մենտեշաշվիլի

Լուսանկարներ © Եվրոպայի խորհուրդ

- CoE CM R (92)16
- CoE CM R (99)19
- CoE CM R (99)22
- CoE CM Rec (2000)22
- CoE CM Rec (2003)22
- CoE CM Rec (2006)2
- CoE CM Rec (2006)13
- CoE CM Rec (2010)1
- CoE CM Rec (2014)4
- Extracts from the CPT General Reports

© Եվրոպայի Խորհուրդ, Հոկտեմբեր 2015 թ.

Հրատարակվել է «Աջակցություն քրեակատարողական համակարգի բարեփոխումներին՝ անցում պատժողական մոտեցումից վերականգնողականին» Եվրոպական միության և Եվրոպայի խորհրդի Ծրագրային համագործակցության կառուցակարգի տարածաշրջանային ծրագրի շրջանակում

Բովանդակային ցանկ

Նախարարների կոմիտեի թիվ R (92) 16 հանձնարարականը անդամ պետություններին՝ համայնքային պատիժների եվ այլ միջոցների եվրոպական կանոնների վերաբերյալ	5
Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ R(99)19 հանձնարարականը անդամ երկրներին՝ քրեական գործերով մեղիացիայի վերաբերյալ	31
Նախարարների կոմիտեի թիվ R (99) 22 հանձնարարականը անդամ երկրներին՝ բանտերի գերբնակեցման եվ բանտարկյալների թվի աճի մասին	37
Նախարարների կոմիտեի թիվ R (2000) 22 հանձնարարականը անդամ երկրներին՝ համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների իրականացումը բարելավելու վերաբերյալ	45
Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ Rec(2003)22 հանձնարարականը անդամ երկրներին՝ պայմանական ազատման (պատիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատման) վերաբերյալ	55
Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ Rec(2006)2 հանձնարարականը անդամ երկրներին՝ Եվրոպական բանտային կանոնների վերաբերյալ	67
Նախարարների կոմիտեի Թիվ (2006)13 հանձնարարականը Անդամ պետություններին՝ կալանքի տակ պահելու, կալանքի տակ պահելու պայմանների և չարաշահումից պաշտպանված լինելու երաշխիքների տրամադրման վերաբերյալ	113
Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ CM/Rec (2010)1 հանձնարարականը անդամ երկրներին՝ Եվրոպայի խորհրդի պրոբացիոն կանոնների վերաբերյալ	127
Նախարարների կոմիտեի թիվ CM/Rec (2014)4 հանձնարարականը անդամ երկրներին էլեկտրոնային մոնիթորինգի վերաբերյալ	155
ԽԿԿ Քաղվածք Ընդհանուր հաշվետվությունից - Բանտերի գերբնակեցումը	169

**Նախարարների կոմիտեի թիվ R (92) 16 հանձնարարականը
անդամ պետություններին՝ համայնքային պատիժների եվ այլ
միջոցների եվրոպական կանոնների վերաբերյալ**

*(Նախարարների կոմիտեի կողմից ընդունվել է 1992թ հոկտեմբերի
19 - ին փոխնախարարների 482 - րդ հանդիպման ժամանակ)*

Նախարարների կոմիտեն, Եվրոպայի խորհրդի Կանոնադրության 15. բ հոդվածի պայմանների համաձայն,

նկատի ունենալով Եվրոպայի խորհրդի պատժիչ քաղաքականությանը վերաբերող համընդհանուր սկզբունքներ սահմանելու կարևորությունը Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների միջև՝ այս ոլորտում միջազգային համագործակցությունն ամրապնդելու նպատակով,

նշելով այն զգալի զարգացումը, որ անդամ երկրներում տեղի է ունեցել համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների կիրառման գործում,

նկատի ունենալով, որ այդ պատիժները և այլ միջոցները հանցավորության դեմ պայքարի կարևոր եղանակներ են և նպաստում են ազատագրկման բացասական հետևանքներից խուսափելուն,

նկատի ունենալով այդ պատիժների և այլ միջոցների սահմանման, նշանակման և իրականացման միջազգային նորմերի մշակման կարևորությունը,

հանձնարարում է անդամ երկրների կառավարություններին՝ իրենց ներքին օրենսդրություններում և պրակտիկայում առաջնորդվել սույն տեքստում համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների վերաբերյալ սահմանված, սույն Հանձնարարականին կցված եվրոպական կանոններով՝ դրանց աստիճանաբար իրականացման և հնարավորինս լայն տարածման նպատակով:

Թիվ R (92) 16 հանձնարարականի հավելված

Նախաբան

Սույն կանոնները նախատեսված են հետևյալի համար՝

ա. սահմանել չափորոշիչների շարք, որոնք ներպետական օրենսդիրներին և հարցին առնչվող մասնագետներին (որոշումներ կայացնող մարմիններին և դրանց իրականացման համար պատասխանատու մարմիններին) հնարավորություն կտան ապահովելու համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների արդարացի և արդյունավետ կիրառումը: Կիրառման նպատակն է՝ անհրաժեշտ և ցանկալի հավասարակշռություն պահպանել մի կողմից հանրության օրինական կարգ ու կանոնը պահպանելու անհրաժեշտության, ինչպես նաև այն նորմերի կիրառման առումով, որոնք ապահովում են տուժողներին պատճառված վնասի փոխհատուցումը և, մյուս կողմից, ճանաչելով իրավախախտի էական կարիքները, հաշվի առնելով նրա սոցիալական հարմարվողակությունը:

բ. անդամ պետություններին տրամադրել այնպիսի չափորոշիչներ, որոնք թույլ կտան համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների սահմանումն ու կիրառումը համատեղել իրավախախտների մարդու հիմնարար իրավունքները նման պատիժներով և այլ միջոցներով սահմանափակելու վտանգից պաշտպանող երաշխիքների հետ: Նմանապես, կարևոր է նաև զգուշանալ այդ պատիժների և այլ միջոցների այնպիսի կիրառումից, որոնք կարող են հանգեցնել ցանկացած չարաշահման, օրինակ՝ դրանց կիրառումը կարող է բացասաբար անդրադառնալ որոշակի սոցիալական խմբերի վրա: Հարկ է լիարժեք հաշվի առնել սոցիալական առավելությունները և թերությունները, ինչպես նաև նման պատիժներից և այլ միջոցներից բխող կամ հնարավոր ռիսկերը: Ազատագրկման փոխարինող միջոց գտնելու նպատակ հետապնդելն ինքնին չի արդարացնում որևէ պատժի կամ այլ միջոցի դիմելը կամ իրականացնելը:

գ. վարքագծի հստակ կանոններ առաջարկել համայնքում իրականացվող և այլ միջոցների իրականացման համար պատասխանատու անձնակազմին և համայնքի բոլոր այն անդամներին, ովքեր ներգրավված են այս ոլորտում, որպեսզի ապահովվի իրականացման համապատասխանությունը սահմանված պայմաններին և պարտականություններին՝ դրանով իսկ վստահություն առաջացնելով այդ պատիժների և այլ միջոցների հանդեպ: Այնուհանդերձ, դա չի նշանակում, որ դրանց իրականացումը պետք է նախատեսվի կոշտ կամ ֆորմալ ճանապարհով: Փոխարենը, այն պետք

է կատարվի՝ մշտապես հոգ տանելով անհատականացման մասին, այսինքն՝ հասնել ներդաշնակության հանցանքի և պատժի, ինչպես նաև իրավախախտի անհատականության և կարողությունների միջև: Բացի այդ, այն փաստը, որ կարելի է հղում կատարել միջազգայնորեն սահմանված մի շարք կանոններին, է՛լ ավելի դյուրին կդարձնի փորձի փոխանակումը, մասնավորապես աշխատանքի մեթոդների ոլորտում:

Չի կարելի միանգամայն վստահ ասել, որ սույն կանոններով նախատեսված համայնքային պատիժները և այլ միջոցները արժեքավոր են ինչպես իրավախախտի, այնպես էլ համայնքի համար, քանի որ իրավախախտը շարունակում է ընտրություն ունենալ սոցիալական պարտավորություններ ստանձնելու առումով: Իսկ քրեական պատիժների իրականացումը համայնքի ներսում՝ դրանից մեկուսացված իրականացման փոխարեն, կարող է երկարաժամկետ հեռանկարում հանրությանն առաջարկել ավելի լավ պաշտպանություն՝ երաշխավորելով, իհարկե, տուժողի կամ տուժողների շահերի պաշտպանությունը:

Հետևաբար, համայնքային պատիժներ և այլ միջոցներ սահմանելիս և իրականացնելիս, պետք է առաջնորդվել այդ նկատառումներով, ինչպես նաև հետապնդել իրավախախտին որպես գիտակից մարդու վերաբերվելու նպատակը:

Սույն կանոնները, Եվրոպական բանտային կանոնների հետ մեկտեղ, չպետք է մոդելային համակարգ համարվեն: Փոխարենը, դրանք հանդիսանում են հավանության և կիրարկման ենթակա պահանջների ժողովածու: Առանց այդ պահանջների համայնքում իրականացվող պատիժները և այլ միջոցները բավարար կիրառություն չեն գտնի:

Հիմնվելով անդամ երկրներում իր փորձի և իրավիճակի մասին ամբողջական պատկերացման վրա, Եվրոպայի խորհուրդը վստահ է, որ այս կանոններն ուղղորդում և օգնում են նրանց, ովքեր պատասխանատու են ներպետական օրենսդրության համար, ինչպես նաև նրանց, ովքեր կիրառում են այն:

Սույն կանոնների դրույթները վերաբերում են տեքստի վերջում տրված բացատրական բառարանում տեղ գտած համայնքում իրականացվող բոլոր պատիժներին և այլ միջոցներին, ներառյալ ազատագրկման ձևով պատիժների կիրառումը թրեակտաբողական հիմնարկներից դուրս ապահովելու դեպքերին: Սակայն սույն կանոնները չեն անրադառնում այն միջոցներին, որոնք հատկապես վերաբերում են անչափահասներին:

Մաս առաջին - Ընդհանուր սկզբունքներ

Կանոն 1

Սույն կանոնները պետք է կիրառվեն անաչառ կերպով:

Կանոն 2

Տեքստի հավելվածում տրված բառարանում տերմինների սահմանումները պետք է ղիտարկվեն որպես կանոնների անբաժանելի մաս:

Գլուխ I - Իրավական դաշտ

Կանոն 3

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների սահմանումը, ընդունումը և կիրառումը պետք է սահմանված լինեն օրենքով:

Կանոն 4

Որոշում կայացնող մարմինների կողմից ամրագրված համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների պայմանները և պարտավորությունները, ինչպես նաև այդ պայմանների և պարտավորությունների չկատարման դեպքում առաջացած հետևանքները պետք է սահմանված լինեն պարզ և հստակ իրավական դրույթներով:

Կանոն 5

Համայնքում իրականացվող ոչ մի պատիժ կամ այլ միջոց չպետք է լինի անորոշ տևողությամբ:

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների տևողությունը պետք է ամրագրված լինի օրենքով սահմանված շրջանակներում որոշում կայացնելու լիազորություններ ունեցող մարմնի կողմից:

Կանոն 6

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների բնույթն ու տևողությունը պետք է համաչափ լինեն ինչպես իրավախախտի գործած հանցանքի ծանրությանը, ինչի համար նա դատապարտվել է կամ ինչի համար անձը մեղադրվում է և հաշվի առնեն նրա անհատական հանգամանքները:

Կանոն 7

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների իրականացման համար պատասխանատու մարմինները պետք է սահմանված լինեն օրենքով:

Որոշումներն իրականացնող մարմնի պարտականությունները և պատասխանատվությունը նույնպես պետք է սահմանված լինեն օրենքով:

Կանոն 8

Պատիժներ և այլ միջոցներ իրականացնող մարմինների լիազորություններն ընտրել իրականացման մեթոդներ, անհրաժեշտության դեպքում փոխանցել իրենց պարտականությունները երրորդ կողմերին կամ համաձայնության գալ պատիժների և այլ միջոցների իրականացման հետ առնչվող հարցերում իրավախախտի, այլ մարմինների կամ երրորդ կողմերի հետ պետք է սահմանված լինեն օրենքով:

Կանոն 9

Այն դեպքերում, երբ իրավախախտը չի կատարում իրեն համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի ենթարկելու որոշման մեջ նախատեսված պայմաններն ու պարտավորությունները, նրան ձերբակալելը և կալանքի տակ պահելը այդ որոշման իրականացման ընթացքում պետք է կարգավորվեն օրենքով:

Կանոն 10

Օրենսդրության մեջ չպետք է լինի որևէ դրույթ համայնքում իրականացվող պատիժը կամ այլ միջոցը ավտոմատ կերպով ազատազրկմամբ փոխարինելու մասին այն դեպքում, երբ իրավախախտը չի կատարում նման պատժի կամ այլ միջոցի համար նախատեսված որևէ պայման կամ պարտավորություն:

Կանոն 11

Որոշումներն իրականացնող մարմինների աշխատանքի պարբերաբար և արտաքին վերահսկումը պետք է նախատեսված լինի օրենքով: Այդ վերահսկումը պետք է իրականացնեն համապատասխան որակավորում և փորձառություն ունեցող անձինք:

Գլուխ II - Դատական երաշխիքներ և բողոքարկման ընթացակարգեր

Կանոն 12

Որոշումը՝ կիրառել թե չեղյալ համարել համայնքում իրականացվող պատիժը կամ մինչդատական այլ միջոցը, պետք է կայացնի դատական մարմինը:

Կանոն 13

Իրավախախտը պետք է իրավունք ունենա բողոքարկելու որոշում կայացնող վերադաս մարմնին իրեն համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի ենթարկելու կամ նման պատժի կամ այլ միջոցի փոփոխման կամ չեղյալ համարելու մասին որոշումը:

Կանոն 14

Համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի մասին որոշման գանգատարկումը պետք է ներկայացվի դատական մարմին, երբ իրավախախտը ցանկանում է բողոքել, որ իր ազատության սահմանափակումը կամ այդ որոշումը անօրինական է կամ հակասում է հարկադրված պատժի կամ այլ միջոցի բովանդակությանը:

Կանոն 15

Բողոքարկման ընթացակարգը պետք է մատչելի լինի իրավախախտի համար, ով ցանկանում է բողոքել իր նկատմամբ նման իրականացում կատարելու որոշման դեմ, որն ընդունվել է իրականացնող մարմնի կողմից, կամ ձախողել է նման որոշում կայացնելը:

Կանոն 16

Բողոք նախաձեռնելու ընթացակարգը պետք է պարզ լինի: Բողոքները պետք է քննվեն արագ կերպով և դրանց մասին որոշումները պետք է կայացվեն առանց անհարկի ձգձգումների:

Կանոն 17

Բողոքները քննարկող իշխանության մարմինը պետք է ստանա ողջ անհրաժեշտ տեղեկատվությունը, որպեսզի նրան հնարավորություն ընձեռվի որոշում կայացնել բողոքների վերաբերյալ: Ուշադիր կերպով

պետք է քննարկվի բողոքի լսումներին բողոքողի անձամբ մասնակցելու հարցը, հատկապես եթե վերջինս նման ցանկություն է արտահայտել:

Կանոն 18

Բողոքները քննարկող իշխանության մարմնի կայացրած որոշումն ու դրա կայացման պատճառները պետք է գրավոր ձևով հաղորդվեն դիմողին և որոշումներն իրականացնող մարմնին:

Կանոն 19

Իր կողմից ընտրված անձի աջակցությունը ստանալու թույլտվությունը կամ, անհրաժեշտության դեպքում, օգտվելու պաշտոնապես նշանակված փաստաբանի ծառայություններից, եթե գործում է օրենսդրական դրույթ նման աջակցություն ցուցաբերելու վերաբերյալ, չի կարող մերժվել իրավախախտին, ով ցանկանում է իրականացնել բողոքարկելու իր իրավունքը ընդդեմ մի որոշման, որը վերաբերում է համայնքային պատժի կամ այլ միջոցի պարտադրմանը, փոփոխմանը կամ չեղյալ համարելուն կամ վերաբերում է նման պատժի կամ այլ միջոցի իրականացմանը:

Գլուխ III - Հարգանք հիմնարար իրավունքների նկատմամբ

Կանոն 20

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների հարկադրման և իրականացման ժամանակ չպետք է լինի ոչ մի խտրականություն կախված ռասայից, մաշկի գույնից, էթնիկ ծագումից, ազգությունից, սեռից, լեզվից, կրոնից, քաղաքական կամ այլ համոզմունքից, տնտեսական, սոցիալական կամ այլ կարգավիճակից կամ ֆիզիկական կամ մտավոր վիճակից:

Կանոն 21

Չպետք է սահմանվի կամ կիրառվի իրավախախտի քաղաքացիական կամ քաղաքական իրավունքները սահմանափակող համայնքային որևէ պատիժ կամ այլ միջոց, եթե այն հակասում է մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների միջազգային հանրության կողմից ընդունված նորմերին: Համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի իրականացման ժամանակ այդ իրավունքները չպետք է սահմանափակվեն ավելի մեծ չափով, քան անհրաժեշտորեն հետևում է այդ պատժի կամ այլ միջոցի հարկադրման մասին որոշումից:

Կանոն 22

Համայնքում իրականացվող բոլոր պատիժների և այլ միջոցների բնույթը և դրանց իրականացման ձևը պետք է համապատասխանեն իրավախախտի՝ միջազգայնորեն երաշխավորված մարդու իրավունքների պաշտպանությանը:

Կանոն 23

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների իրականացման բնույթը, բովանդակությունը և մեթոդները չպետք է վտանգեն իրավախախտների կամ նրանց ընտանիքների անձնական կյանքը կամ արժանապատվությունը, ոչ էլ հանգեցնեն նրանց նկատմամբ ոտնձգությունների: Սպառնալիքի տակ նաև չպետք է դրվեն ինքնահարգանքը, ընտանեկան հարաբերությունները, կապերը հանրության հետ և հասարակության մեջ գործելու կարողությունը: Իրավախախտին պետք է երաշխիքներ տրվեն պաշտպանելու համար նրան վիրավորանքներից կամ ոչ պատշաճ հետաքրքրասիրությունից կամ հրապարակայնությունից:

Կանոն 24

Որոշումներն իրականացնող մարմնի բոլոր հրահանգները, ներառյալ հատկապես այն հրահանգները, որոնք վերաբերում են վերահսկողության պահանջներին, պետք է լինեն գործնական, հստակ և սահմանափակվեն պատժի կամ այլ միջոցի արդյունավետ իրականացման անհրաժեշտությամբ:

Կանոն 25

Համայնքում իրականացվող պատիժը կամ այլ միջոցը երբեք չպետք է ներառի այնպիսի բուժական կամ հոգեբանական գործողություններ, որոնք չեն համապատասխանում միջազգայնորեն ընդունված էթիկայի չափորոշիչներին:

Կանոն 26

Համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի իրականացման բնույթը, բովանդակությունը և մեթոդները չպետք է ներառեն ֆիզիկական վնասվածք կամ հոգեկան ցնցում պատճառելու անհարկի ռիսկեր:

Կանոն 27

Համայնքում իրականացվող պատիժները և այլ միջոցները պետք է իրականացվեն առանց խորացնելու դրանց ցավ պատճառող բնույթը:

Կանոն 28

Մոցիալական ապահովության որևէ համակարգի կողմից տրամադրվող նպաստներից օգտվելու իրավունքը չպետք է սահմանափակվի համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի հարկադրման կամ իրականացման պատճառով:

Կանոն 29

Երբ որոշումներն իրականացնող մարմինը համապատասխան վերահսկողական աշխատանքներ կատարելու համար օգտվում է համայնքի անդամ հանդիսացող կազմակերպությունների կամ անհատների վճարովի ծառայություններից, այն պետք է պատասխանատվություն կրի ապահովելու համար, որ տրամադրվող ծառայությունները համապատասխանեն սույն կանոնների պահանջներին: Եթե տրամադրվող օգնությունը չի բավարարում այդ պահանջներին, որոշումներն իրականացնող մարմինը պետք է որոշում կայացնի ձեռնարկելու համապատասխան գործողություններ:

Որոշումներն իրականացնող մարմինը պետք է նաև կայացնի որոշում ձեռնարկելու համապատասխան գործողություններ, եթե վերահսկողության արդյունքում բացահայտվել է, որ իրավախախտը չի կատարել համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի հարկադրանքից բխող պայմանը, պարտավորությունը կամ հրահանգը:

Գլուխ IV - Համագործակցություն և համաձայնություն իրավախախտի հետ**Կանոն 30**

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների հարկադրումն ու իրականացումը պետք է ուղղված լինեն զարգացնելու իրավախախտի պատասխանատվության զգացումը հանրության հանդեպ ընդհանրապես և մասնավորապես տուժողի (ների) մասնավորապես:

Կանոն 31

Համայնքում իրականացվող պատիժ կամ այլ միջոց պետք է հարկադրվի միայն այն դեպքում, երբ պարզ են դրա համար նպատակահարմար պայմանները կամ պարտավորությունները և երբ իրավախախտը պատրաստ է համագործակցելու և կատարելու դրանք:

Կանոն 32

Իրավախախտին համայնքային պատժի կամ այլ միջոցի ենթարկելու դեպքում նկատի են առնվում բոլոր այն պայմաններն ու պարտավորությունները, որոնք պետք է սահմանվեն հաշվի առնելով ինչպես նրա անհատական կարիքների համապատասխանությունը այդ պատժի կամ այլ միջոցի իրականացմանը, նրա հնարավորություններն ու իրավունքները, այնպես էլ նրա սոցիալական պարտականությունները:

Կանոն 33

Բացի համայնքում իրականացվող պատիժ կամ այլ միջոց կիրառելու մասին որոշումը արտացոլող պաշտոնական փաստաթղթի ձևակերպումը, իրավախախտը նախքան դրա կիրառումը պետք է իրեն հասկանալի լեզվով հստակ տեղեկացված լինի, եթե անհրաժեշտ է գրավոր ձևով, իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի նպատակի և բնույթի և այն պայմանների կամ պարտավորությունների մասին, որոնք պետք է կատարվեն:

Կանոն 34

Քանզի համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի իրականացումը պետք է նախատեսված լինի ապահովելու համագործակցությունը իրավախախտի հետ և հնարավորություն տա նրան դիտարկելու պատիժը որպես կատարված հանցանքի արդարացի և ողջամիտ արձագանք, իրավախախտը պետք է հնարավորինս մասնակցի պատժի կամ այլ միջոցի իրականացման հարցերում որոշումների կայացմանը:

Կանոն 35

Համայնքում իրականացվող որևէ միջոցի կիրառման համար մինչ դատավարությունը կամ որևէ պատժի հարկադրման մասին որոշման փոխարեն պետք է ստանալ իրավախախտի համաձայնությունը իր նկատմամբ այդ միջոցի կիրառման վերաբերյալ:

Կանոն 36

Երբ պահանջվում է իրավախախտի համաձայնությունը, այն պետք է լինի հստակ և բացահայտ:

Նման համաձայնությունը չպետք է երբեք որպես հետևանք գրկի իրավախախտին իր որևէ հիմնարար իրավունքներից:

Մաս երկրորդ - Մարդկային և ֆինանսական ռեսուրսներ

Գլուխ V - Մասնագիտական անձնակազմ

Կանոն 37

Մասնագիտական անձնակազմի հավաքագրման, ընտրության և առաջխաղացման հարցերում չպետք է լինի ոչ մի խտրականություն կախված ռասայից, մաշկի գույնից, լեզվից, կրոնից, քաղաքական կամ այլ համոզմունքից, ազգային, էթնիկ կամ սոցիալական ծագումից, գույքային դրությունից, ծննդից կամ այլ դրությունից: Անձնակազմի հավաքագրման և ընտրության ժամանակ պետք է հաշվի առնել հատուկ կատեգորիաների անձանց նկատմամբ կիրառվող առանձնահատուկ քաղաքականությունը և իրավախախտների բազմազանությունը:

Կանոն 38

Որոշումների իրականացման համար պատասխանատու աշխատակիցները պետք է բավականաչափ բազմաթիվ լինեն արդյունավետ կերպով կատարելու համար իրենց վրա դրված պարտականությունները: Նրանք պետք է ունենան իրենց պարտականությունների կատարման համար անհրաժեշտ բնավորության համապատասխան հատկանիշներ և մասնագիտական որակավորումներ: Պետք է մշակվեն նորմեր և քաղաքականություն ապահովելու համար, որ անձնակազմի քանակն ու որակը համապատասխանեն իրենց աշխատանքի ծավալին, պահանջվող մասնագիտական հմտություններին և փորձառությանը:

Կանոն 39

Որոշումների իրականացման համար պատասխանատու անձնակազմը պետք է ունենա համապատասխան պատրաստվածություն և նրան պետք է տրվի տեղեկատվություն, որը հնարավորություն կտա իրատեսական պատկերացում կազմել որոշակի ոլորտում իրենց գործունեության,

պրակտիկ պարտականությունների և աշխատանքին ներկայացվող էթիկական պահանջների մասին: Անձնակազմի մասնագիտական կարողությունները պետք է պարբերաբար ամրապնդվեն և զարգացվեն հետագա վերապատրաստման և կատարողականի վերանայման և գնահատման միջոցով:

Կանոն 40

Մասնագիտական անձնակազմը պետք է նշանակվի իրավական, ֆինանսական և աշխատանքի տնտղության այնպիսի հիմքերի վրա, որը կապահովի մասնագիտական և անհատական շարունակականությունը, կբարձրացնի աշխատողների պաշտոնական պատասխանատվության գիտակցումը և կապահովի իրենց ծառայության պայմանների համար այնպիսի կարգավիճակ, որը կհամապատասխանի նման պարտականություններ կատարող մասնագիտական այլ անձնակազմի կարգավիճակին:

Կանոն 41

Մասնագիտական անձնակազմը պետք է հաշվետու լինի որոշումներն իրականացնող մարմնին, որը ստեղծվել է օրենքի հիման վրա:

Այդ մարմինը պետք է սահմանի իր անձնակազմի պարտականությունները, իրավունքները և պատասխանատվությունները և պետք է իրականացնի վերահսկողություն այդ անձնակազմի նկատմամբ և գնահատի նրա աշխատանքի արդյունավետությունը:

Գլուխ VI - Ֆինանսական ռեսուրսներ

Կանոն 42

Որոշումներ իրականացնող մարմիններին պետք է տրամադրվեն համապատասխան ֆինանսական միջոցներ պետական բյուջեից: Երրորդ կողմերը կարող են ֆինանսական կամ այլ ներդրումներ կատարել, բայց իրականացնող մարմինները չպետք է երբեք գտնվեն նրանցից ֆինանսապես կախված վիճակում:

Կանոն 43

Այն դեպքերում, երբ որոշումներն իրականացնող մարմինները օգտվում են երրորդ կողմերի ֆինանսական ներդրումներից, պետք է լինեն

պարտադիր ընթացակարգեր սահմանող կանոններ, այս գործի համար հատուկ պատասխանատվությամբ լիազորված անձինք և միջոցներ աուդիտի ենթարկելու օգտագործված գումարները:

Գլուխ VII - Համայնքային ներգրավում և մասնակցություն

Կանոն 44

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների բնույթի և բովանդակության, ինչպես նաև դրանց իրականացման տարբեր ձևերի մասին պետք է տարածվի համապատասխան տեղեկատվություն, որպեսզի լայն հասարակությունը, ներառյալ առանձին անհատներն ու մասնավոր և պետական կազմակերպությունները և ծառայությունները, որոնք ներգրավված են պատիժների և այլ միջոցների իրականացման գործում, կարողանան հասկանալ և ընկալել դրանք որպես քրեական վարքագծին համարժեք և վստահելի արձագանք:

Կանոն 45

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների իրականացման համար պատասխանատու մարմինների աշխատանքը պետք է լրացվի օգտագործելով համայնքում գոյություն ունեցող բոլոր համապատասխան ռեսուրսները, որպեսզի այդ մարմինների համար մատչելի դառնան իրավախախտների կարիքները հոգալու և նրանց իրավունքները պահպանելու հարմար ուղիները: Այս վերջինիս համար առավելագույն օգուտ պետք է արվի համայնքի անդամ հանդիսացող կազմակերպությունների և անհատների մասնակցությունից:

Կանոն 46

Համայնքի մասնակցությունը պետք է օգտագործել աջակցելու համար իրավախախտներին իմաստալից կապեր հաստատել համայնքի հետ, իրազեկ դառնալ համայնքի ցուցաբերած հետաքրքրությանը նրանց նկատմամբ և ընդլայնել նրանց հնարավորությունները շփման և աջակցության համար:

Կանոն 47

Համայնքի մասնակցությունը պետք է տրամադրվի պատասխանատու իրականացնող մարմնի հետ ձեռք բերված համաձայնագրի հիման վրա, որտեղ մասնավորապես կնշվեն պարտականությունների բնույթը և կատարման ուղին:

Կանոն 48

Համայնքի անդամ հանդիսացող մասնակից կազմակերպությունները և անհատները կարող են վերահսկողություն իրականացնել միայն օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում կամ համայնքում իրականացվող պատիժների կամ այլ միջոցների հարկադրման կամ իրականացման համար պատասխանատու մարմինների սահմանված կարգով:

Կանոն 49

Համայնքի անդամ հանդիսացող անհատների օգնությանը դիմելը չպետք է փոխարինի այն աշխատանքին, որը պետք է կատարի մասնագիտական անձնակազմը:

Կանոն 50

Որոշումներն իրականացնող մարմինները պետք է սահմանեն չափորոշիչներ և ընթացակարգեր, համաձայն որոնց ընտրվում են համայնքի անդամ հանդիսացող անհատները, տեղեկացվում իրենց առաջադրանքների, պատասխանատվությունների, իրավասությունների շրջանակների, հաշվետվողականության և այլ խնդիրների մասին:

Կանոն 51

Մասնագիտական անձնակազմը պետք է անհրաժեշտ չափով ուղղորդի համայնքի անդամ հանդիսացող անհատներին և ստեղծի հնարավորություններ իրենց պարտականությունների կատարման համար համաձայն վերջիններիս կարողությունների և հնարավորությունների: Անհրաժեշտության դեպքում պետք է անցկացվի համապատասխան վերապատրաստում:

Կանոն 52

Համայնքի անդամ հանդիսացող մասնակից կազմակերպությունները և անհատները պետք է պարտավորված լինեն ենթարկվելու մասնագիտական գաղտնիության պահանջներին:

Կանոն 53

Համայնքի անդամ հանդիսացող անհատները պետք է ապահովագրված

լինեն դժբախտ պատահարներից, վնասվածքներից և երրորդ կողմերին վնասներ հասցնելու պատասխանատվությունից իրենց պարտականությունների կատարման ժամանակ: Նրանք պետք է հատուցում ստանան իրենց աշխատանքի ընթացքում կատարած անհրաժեշտ ծախսերի համար:

Կանոն 54

Համայնքի անդամ հանդիսացող մասնակից կազմակերպությունների և անհատների կարծիքները պետք է հաշվի առնվեն ընդհանուր բնույթի հարցերի վերաբերյալ, որոնք գտնվում են իրենց իրավասության սահմաններում, ինչպես նաև այն հարցերի, որոնք վերաբերում են առանձին դեպքերին: Նրանք պետք է ստանան հետադարձ կապի տեղեկատվություն:

Մաս երրորդ - Պատիժների և այլ միջոցների կառավարման ասպեկտները

Գլուխ VIII - Իրականացման պայմաններ

Կանոն 55

Համայնքում իրականացվող պատիժները և այլ միջոցները պետք է իրականացվեն այնպես, որպեսզի իրավախախտի համար դրանք լինեն որքան հնարավոր է իմաստավորված և նպաստեն անհատական և սոցիալական զարգացմանը՝ ինտեգրվելու համար հասարակությանը: Վերահսկողության և հսկողության մեթոդները պետք է ծառայեն այս նպատակներին:

Կանոն 56

Խորհրդատվություն դատարանին կամ դատախազին համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի նախապատրաստման, հարկադրման կամ իրականացման վերաբերյալ պետք է տրվի միայն մասնագիտական անձնակազմի կողմից կամ նրա միջոցով կամ օրենքով սահմանված կազմակերպության կողմից:

Կանոն 57

Որոշումներն իրականացնող մարմինը պետք է ապահովի, որպեսզի համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների ենթարկվածները տեղեկատվություն ստանան իրենց իրավունքների մասին և օգնի ապահովելու, որպեսզի այդ իրավունքները հասանելի լինեն

ներանց: Մասնագիտական անձնակազմը և համայնքի անդամ հանդիսացող մասնակից կազմակերպությունները և անհատները պետք է տեղեկացված լինեն այս դրույթների մասին:

Կանոն 58

Իրավախախտը պետք է իրավունք ունենա բանավոր կամ գրավոր կերպով ներկայացնելու իր կարծիքները նախքան որևէ որոշում կայացնելը կապված համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի հետ:

Որոշումներն իրականացնող մարմինը պետք է ապահովի, որպեսզի իրավախախտը կարողանա նվազագույն հապաղումով շփվել մասնագիտական անձնակազմի որևէ պատասխանատու անդամի հետ՝ բխում կամ ճգնաժամ առաջանալու դեպքում:

Կանոն 59

Որոշումներ կայացնող մարմինը պետք է արձագանքի և հետաքննի իրավախախտի նկատմամբ հարկադրված պատժի կամ այլ միջոցի իրականացմանը վերաբերող բողոքները: Այն պետք է պատասխանատու և լուրջ կերպով դիտարկի իրավախախտի խնդրանքը փոխել վերահսկող տեսուչին կամ մեկ այլ անձին, ում հանձնարարված է իրավախախտին վերաբերող գործը:

Կանոն 60

Որոշումներ իրականացնող մարմինը պետք է կազմի անձնական գործի արձանագրություններ: Դրանք պետք է անընդհատ թարմացվեն, որպեսզի հնարավոր լինի պատրաստել, ի թիվս այլոց, ցանկացած անհրաժեշտ զեկույց իրավախախտի կողմից պատժով կամ այլ միջոցով նախատեսված պայմանների կամ պարտավորությունների կատարման մասին:

Կանոն 61

Անձնական գործի արձանագրություններում պարունակվող տեղեկատվությունը պետք է ներառի է միայն այն հարցերը, որոնք վերաբերում են հարկադրված պատժին կամ այլ միջոցին և դրա իրականացմանը: Նման տեղեկատվությունը պետք է լինի որքան հնարավոր է վստահելի և օբյեկտիվ:

Կանոն 62

Իրավախախտը կամ նրա անունից հանդես եկող անձը պետք է հնարավորություն ունենա ծանոթանալու անձնական գործի արձանագրություններին՝ այնքանով, որքանով դա չի խախտում այլ անձանց անձնական կյանքի իրավունքը: Իրավախախտը պետք է իրավունք ունենա վիճարկելու իր գործի բովանդակությունը: Վիճարկության առարկան պետք է գրանցված լինի գործի արձանագրության մեջ:

Կանոն 63

Իրավախախտին վերահսկող տեսուչը պետք է որպես կանոն տեղեկացնի նրան իր անձնական գործի մեջ կատարված որևէ արձանագրության բովանդակության և կատարված բոլոր զեկույցների մասին և բացատրի դրանց բովանդակությունը:

Կանոն 64

Անձնական գործի մասին ցանկացած տեղեկատվություն պետք է տրամադրվի միայն նրանց, ովքեր օրինական իրավունք ունեն այն ստանալու և ցանկացած բացահայտված տեղեկատվություն պետք է սահմանափակվի այն խնդրի հետ առնչություն ունեցող հարցերով, որոնց շուրջ գործի արձանագրություններից տեղեկատվություն է խնդրում համապատասխան մարմինը:

Կանոն 65

Համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի իրականացման ավարտից հետո որոշումներ իրականացնող մարմնի մոտ գտնվող անձնական գործերը պետք է ոչնչացվեն կամ տրվեն արխիվներին ի պահ համաձայն երրորդ կողմերին դրանց բովանդակությունը չբացահայտելու երաշխիքներ տրամադրող կանոնների: Դա չպետք է արվի մինչ ամփա են պատժի կամ այլ միջոցի իրավական հետևանքները, ոչ էլ ավելի ուշ, քան օրենքով սահմանված ժամկետը:

Կանոն 66

Իրավախախտների մասին տրվող տեղեկատվության տեսակը և քանակը այն գործակալություններին, որոնք աշխատատեղեր կամ որևէ տեսակի անհատական և սոցիալական աջակցություն են տրամադրում նրանց պետք է սահմանված լինեն, ինչպես նաև սահմանափակվեն առանձնակի քննարկվող գործողության նպատակով: Մասնավորապես,

առանց իրավախախտի կողմից տրված բացահայտ և տեղեկացված համաձայնության, այն պետք է բացառի հանցանքի կամ նրա անձնական տվյալների մասին որևէ տեղեկատվության տրամադրումը, ինչպես նաև ցանկացած այլ տեղեկության տրամադրումը, որը կարող է ունենալ անցանկալի սոցիալական հետևանքներ, կամ միջամտություն հանդիսանալ նրա անձնական կյանքին:

Կանոն 67

Իրավախախտների համար նախատեսված առաջադրանքները չպետք է լինեն անիմաստ, այլ պետք է լինեն սոցիալապես օգտակար և իմաստալից և հնարավորինս բարձրացնեն իրավախախտի հմտություններն: Համայնքում կատարվելիք աշխատանքը չպետք է ձեռնարկվի որևէ գործում եկամուտ ստանալու նպատակով:

Կանոն 68

Համայնքում աշխատանք կատարող իրավախախտների աշխատանքային և պրոֆեսիոնալ պայմանները պետք է համապատասխանեն ներկայիս բոլոր առողջապահական և անվտանգության ապահովման օրենսդրություններին: Իրավախախտները պետք է ապահովագրված լինեն դժբախտ պատահարներից, վնասվածքներից և երրորդ կողմերին վնասներ հասցնելու պատասխանատվությունից, որոնք կարող են տեղ գտնել իրականացման արդյունքում:

Կանոն 69

Սկզբունքորեն, իրականացման հետ կապված ծախսերը չպետք է հոգա իրավախախտը:

Գլուխ IX - Աշխատանքի մեթոդներ

Կանոն 70

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների իրականացումը պետք է հիմնված լինի անհատական ծրագրերի կառավարման և իրավախախտի, վերահսկող տեսուչի և համայնքի անդամ հանդիսացող ցանկացած մասնակից կազմակերպությունների և անհատների միջև համապատասխան աշխատանքային հարաբերությունների զարգացման վրա:

Կանոն 71

Իրականացման մեթոդները պետք է անհատապես հարմարեցված լինեն յուրաքանչյուր գործի առանձնահատուկ հանգամանքներին: Ուստի իշխանությունները և իրականացման համար պատասխանատու անձնակազմը նման հարցերում վայելում են հնարավորինս իրենց հայեցողությամբ գործելու ազատություն՝ առանց հանգեցնելու իրավախախտի նկատմամբ վերաբերմունքի մեծ անհավասարության:

Կանոն 72

Երբ ի հայտ է գալիս համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի կիրառման համար անհատական կարիք հոգալու անհրաժեշտությունը, պետք է տրամադրվի սահմանված որակի անհատական, սոցիալական կամ նյութական աջակցություն:

Կանոն 73

Որոշումներ իրականացնող մարմնի կողմից տրված հրահանգները պատժի կամ այլ միջոցի որոշման իրականացման մասին պետք է լինեն գործնական և հստակ: Դրանք չպետք է իրավախախտին ենթարկեն առավել մեծ պահանջների, որոշումից բխող պահանջներից բացի:

Կանոն 74

Վերահսկողական գործողությունները պետք է կատարվեն լոկ այն չափով, որքանով դրանք անհրաժեշտ են հարկադրված պատժի կամ այլ միջոցի պատշաճ իրականացման համար և պետք է հիմնված լինեն նվազագույն միջամտության սկզբունքի վրա: Դրանք պետք է համաչափ լինեն պատժին կամ այլ միջոցին և սահմանափակվեն դրանց նպատակներով:

Կանոն 75

Որոշումներն իրականացնող մարմինները պետք է կիրառեն աշխատանքի այնպիսի մեթոդներ, որոնք համապատասխանում են հաստատված մասնագիտական չափորոշիչներին: Այդ մեթոդները սահմանելիս պետք է հաշվի առնվեն հետազոտական, սոցիալական աշխատանքի և հարակից բնագավառներում գործունեության զարգացումները:

Գլուխ X - Պատժի և այլ միջոցի իրագործումը և պարտավորությունները չկատարելու հետևանքները

Կանոն 76

Համայնքային պատժի կամ այլ միջոցի իրականացման սկզբում իրավախախտը պետք է տեղեկացվի պատժի կամ այլ միջոցի բովանդակության մասին և թե ինչ է իրենից սպասվում: Նա պետք է տեղեկացվի նաև որոշման մեջ հայտարարված պայմանների և պարտավորությունների չկատարելու հետևանքների և այն կանոնների մասին, որոնց հիման վրա նրան կարող են վերադարձնել որոշում կայացնող մարմին պատժի կամ այլ միջոցի պահանջները չկատարելու կամ ոչ համարժեքորեն կատարելու պատճառով:

Կանոն 77

Որոշումներն իրականացնող մարմինը պետք է սահմանի հստակ ընթացակարգեր, որոնք իրականացնող անձնակազմը պետք է կիրառի իրավախախտի նկատմամբ, իսկ որոշումներ կայացնող մարմինը, եթե իրավախախտը չի կատարում կամ համարժեքորեն չի կատարում ներկայացվող պայմաններն կամ պարտավորությունները:

Կանոն 78

Որոշումներն իրականացնող մարմնի հրահանգների կամ պայմանների կամ պարտավորությունների մանր խախտումները, երբ պատիժը կամ միջոցը չեղյալ հայտարարելու չեն պահանջվում ընթացակարգեր, ենթակա են հրատապ քննարկման հայեցողական միջոցներով կամ, եթե անհրաժեշտ է, վարչական ընթացակարգով:

Կանոն 79

Մանր խախտումներին վերաբեռող վարչական բնույթի ցանկացած հարցազրույցի ժամանակ իրավախախտին պետք է տրվի հնարավորություն անելու մեկնաբանություններ: Այդ հարցազրույցի կամ ցանկացած այլ քննչական գործողության բովանդակությունը պետք է գրանցվի անձնական գործի արձանագրության մեջ և անհապաղ ու հստակորեն փոխանցվի իրավախախտին:

Կանոն 80

Երբ էապես չեն կատարվում համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի մեջ սահմանված պայմանները կամ պարտավորությունները, որոշումներն իրականացնող մարմինը պետք է այդ մասին անհապաղ, գրավոր ձևով գեկուցի որոշումներ ընդունող մարմնին:

Կանոն 81

Պայմանների և պարտավորությունների կատարման ձախողման մասին ցանկացած գրավոր գեկույց պետք է պարունակի իր մեջ օբյեկտիվ և մանրամասն տեղեկատվություն, թե ինչպես է տեղի ունեցել այդ ձախողումը և որ հանգամանքներում:

Կանոն 82

Որոշում կայացնող մարմինը պետք է որոշում ընդունի համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի փոփոխության կամ մասնակի կամ լիակատար չեղյալ համարելու մասին միայն այն բանից հետո, երբ մանրամասն կուսումնասիրի որոշումներն իրականացնող մարմնի գեկույցում առկա փաստերը:

Կանոն 83

Նախքան որոշելը փոփոխել կամ մասնակի կամ լիակատար չեղյալ համարել համայնքում իրականացվող պատժը կամ այլ միջոցը՝ որոշում կայացնող մարմինը պետք է ապահովի, որպեսզի իրավախախտը հնարավորություն ունենա ուսումնասիրելու փաստաթղթերը, որտեղ հիմնավորվում է փոփոխության կամ չեղյալ համարելու պահանջը և ներկայացնի իր մեկնաբանությունները որևէ պարտադրված պայմանի կամ պարտավորության ենթադրյալ խախտման մասին:

Կանոն 84

Համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի մեջ ամրագրված պայմանների կամ պարտավորությունների կատարման ձախողումը, ինչը կարող է ըստ գործող օրենսդրության հանգեցնել պատժի կամ այլ միջոցի փոփոխության կամ մասնակի կամ լիակատար չեղյալ համարելուն, չպետք է ինքնին դիտվի որպես հանցանք:

Կանոն 85

Երբ համայնքում իրականացվող պատիժը կամ այլ միջոցը չեղյալ համարելը գտնվում է քննարկման փուլում, պատշաճ կերպով պետք է հաշվի առնվի, թե ինչ ձևով և չափով են կատարվել իրավախախտի կողմից սահմանված պայմանները և պարտավորությունները:

Կանոն 86

Համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի չեղյալ համարելու որոշումը չպետք է անպայման հանգեցնի ազատագրկման կիրառմանը:

Կանոն 87

Համաձայն գործող օրենսդրության որոշումներ ընդունող մարմինը պետք է հնարավորություն ունենա կատարելու համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի սահմանած որևէ պայմանի կամ պարտավորության փոփոխություն՝ հաշվի առնելով իրավախախտի կողմից կատարած առաջընթացը:

Կանոն 88

Որոշումներ կայցնող մարմինը կարող է դադարեցնել պատժի կամ այլ միջոցի կիրառումը նախքան դրա ավարտը, եթե հաստատվել է, որ իրավախախտը պահպանել է պահանջվող պայմաններն ու պարտավորությունները և այլևս անհրաժեշտություն չկա շարունակելու պահպանել դրանք՝ հասնելու համար պատժի կամ այլ միջոցի հետապնդած նպատակին:

Գլուխ XI - Համայնքում իրականացվող պատիժների և միջոցների կիրառության ուսումնասիրություն ու գնահատում

Կանոն 89

Համայնքում իրականացվող պատիժներին և այլ միջոցներին վերաբերող ուսումնասիրությունները պետք է խրախուսվեն: Դրանք պետք է պարբերաբար գնահատվեն:

Կանոն 90

Համայնքում իրականացվող պատիժների և այլ միջոցների գնահատումը

պետք է ներառի, բայց ոչ սահմանափակվի դրանց օբյեկտիվ կիրառության գնահատմամբ՝ պարզելու համար, թե որքանով են դրանք.

- համապատասխանում օրենսդիրների, դատական իշխանությունների, որոշում կայացնող մարմինների, դրանք իրականացնող մարմինների և համայնքի ակնկալիքներին, որոնք վերաբերում են համայնքային պատիժների և այլ միջոցների հետապնդած նպատակներին,
- նպաստում ազատագրկվածների քանակի նվազեցմանը,
- թույլ տալիս ընդառաջելու իրավախախտների որոշակի կարիքներին,
- տնտեսապես արդյունավետ,
- նպաստում համայնքում հանցագործության նվազեցմանը:

Հավելված - Տերմինաբանական բառարան

1. Համայնքում իրականացվող պատիժներ և այլ միջոցներ

<< Համայնքում իրականացվող պատիժներ և այլ միջոցներ >> տերմինը վերաբերում է այն պատիժներին և այլ միջոցներին, որոնք թույլ են տալիս իրավախախտին պահել համայնքում և ներառում նրա ազատության որոշակի սահմանափակում՝ պայմանների և/կամ պարտավորությունների հարկադրմամբ և իրականացվում հատուկ այդ նպատակի համար օրենսդրությամբ նախատեսված մարմինների կողմից:

Տերմինը մատնանշում է դատարանի կամ դատավորի կողմից պարտադրված ցանկացած պատիժ և այլ միջոց, որն իրականացվել է նախքան կամ պատիժ կիրառելու մասին որոշման փոխարեն, ինչպես նաև քրեակատարողական հիմնարկներից դուրս ազատագրկման պատիժների կիրարկումը:

Թեև դրամական պատիժները չեն ներգրավված այս սահմանման մեջ, ցանկացած դիտորդական կամ վերահսկողական գործունեություն, որ ձեռնարկվել է դրանց իրականացումն ապահովելու համար, գտնվում է սույն կանոնների գործադրման շրջանակներում:

2. Օրենք - սահմանվել է, կարգավորվել է

<<Սահմանվել է>> կամ <<կարգավորվել է>> երկու արտահայտություններն էլ վերաբերում են խորհրդարանի կողմից ընդունված օրենքներին և կառավարության կողմից օրենքի կիրառման նպատակով հրապարակված հրամանագրերին (որոշումներին կամ կարգադրություններին):

3. Դատական որոշում

Սույն կանոնների նպատակներից ելնելով <<դատական իշխանություն>> տերմինը նշանակում է դատարան, դատավոր կամ դատախազ:

4. Որոշում կայացնող մարմին

<<Որոշում կայացնող մարմին>> տերմինը նշանակում է օրենքով լիազորված դատական մարմին, որը կարող է կիրառել կամ չեղյալ համարել համայնքում իրականացվող պատիժը կամ այլ միջոցը կամ փոփոխել դրա պայմաններն ու պարտավորությունները, կամ ցանկացած այլ մարմին նմանատիպ լիազորություններով:

Որոշում կայացնող մարմին հասկացությունն ավելի լայն է, քան դատական մարմինը:

5. Որոշումներ իրականացնող մարմին

<<Որոշումներ իրականացնող մարմինը>> դա այն լիազոր մարմինը կամ մարմիններն են, որոնք կարող են որոշում կայացնել և հիմնական պատասխանատվությունը կրել համայնքում իրականացվող պատժի և այլ միջոցի գործնական իրականացման համար: Շատ երկրներում որոշումներն իրականացնող մարմինը դա՝ պրոբացիոն ծառայությունն է:

6. Իրականացում և կիրառում

<<Իրականացում>> նշանակում է կատարել որոշումներ իրականացնող մարմնի գործունեության պրակտիկ քայլերը ապահովելու համար համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի պատշաճ կերպով կիրառումը:

<<Կիրառում>> նշանակում է համայնքում իրականացվող պատժի կամ այլ միջոցի ինչպես հարկադրումը, այնպես էլ իրականացումը:

Վերջին տերմինը հետևաբար ունի ավելի ընդհանուր իմաստ, քան առաջինը:

7. Պայմաններ և պարտավորություններ

<<Պայմաններ և պարտավորություններ>> նշանակում է ցանկացած պահանջներ, որոնք անբաժանելի են որոշում կայացնող մարմնի կողմից հարկադրված պատժից կամ այլ միջոցից:

8. Բողոք

<<Բողոք>> տերմինը վերաբերում է ինչպես դատական իշխանությանը ուղղված գանգատին, այնպես էլ վարչական մարմին հասցեագրած բողոքին:

9. Վերահսկողություն

<<Վերահսկողություն>> տերմինը վերաբերում է թե իրականացնող մարմնի կողմից կամ նրա անունից օգնության ցուցաբերմանը, որը նախատեսված է աջակցելու համար իրավախախտին հանրության մեջ ինտեգրմանը և թե այն գործողություններին, որոնք իրականացվում են ապահովելու համար, որպեսզի իրավախախտը կատարի պարտադրված բոլոր պայմաններն ու պարտավորությունները:

10. Հսկողություն

<<Հսկողություն>> տերմինը վերաբերում է այն գործունեությանը, որը սահմանափակվում է արձանագրելով, թե արդյոք հարկադրված պայմաններն ու պարտավորությունները կատարվել են և նաև այն գործողություններին, որոնք սպահովում են դրանց կատարումը կիրառելով, կամ սպառնալով կիրառել հակառակ պարագայում համապատասխան ընթացակարգերը:

Հսկողություն հասկացությունն ավելի նեղ է, քան վերահսկողությունը:

11. Իրավախախտ

Բացառապես ի շահ հակիրճության <<իրավախախտ>> տերմինը ներառում է ինչպես ամբաստանյալին, այնպես էլ արդեն դատապարտված անձին:

12. Համայնքային մասնակցություն

<<Համայնքային մասնակցություն>> տերմինը վերաբերում է ցուցաբերվող օգնության այն ձևերին՝ վճարովի կամ անվճար, լրիվ կամ ոչ լրիվ հաստիքով կամ արտահաստիքային, որոնք տրամադրվում են որոշումներն իրականացնող մարմնին համայնքի անդամ հանդիսացող պետական կամ մասնավոր կազմակերպությունների կամ անհատների կողմից:

13. Սեռը

Հակիրճության շահերից ելնելով կանոններում օգտագործվում է միայն արական սեռը (օրինակ՝ <<his>>, <<him>>, <<he>>): Իգական սեռը մշտապես պետք է ընկալել արական սեռի հետ համատեղ (օրինակ՝ <<hers>>, <<her>>, <<she>>):

14. Բայական ձևեր

Կանոնների ձևակերպումները, որոնք վերաբերում են հիմնական պահանջներին, կազմվել են օգտագործելով <<shall>> և <<must>> բայական ձևերը: Եվ հակառակը, հիմնական արգելող դրույթներում այս բայական ձևերն օգտագործվում են բացասական իմաստով: Ձևակերպումներում, որոնք վերաբերում են այն գործողություններին, որոնք ցանկալի են, բայց բացարձակապես ոչ էական օգտագործվում են <<should>> և <<ought>> բայական ձևերը: Այն ամենում, ինչը ցանկալի է որ արգելվի, այս բայական ձևերն օգտագործվում են բացասական իմաստով:

**Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ R (99)19
հանձնարարականը անդամ երկրներին՝ քրեական գործերով
մեղիացիայի վերաբերյալ**

(Նախարարների կոմիտեի կողմից հաստատվել է 1999թ. սեպտեմբերի 15-ին՝ փոխնախարարների թիվ 679 հանդիպման ժամանակ)

Նախարարների կոմիտեն, առաջնորդվելով Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության թիվ 15^ր հոդվածով,

անդամ երկրներում քրեական գործերով մեղիացիայի կիրառման ասպարեզում առկա զարգացումները բնորոշելով որպես ավանդական քրեական վարույթի լրացուցիչ կամ փոխարինող տարբերակ,

ուշադրության առնելով քրեական վարույթին տուժողի, իրավախախտի և որպես կողմ առնչվող այլ անձանց ակտիվ անձնական մասնակցության, ինչպես նաև՝ համայնքի ներգրավվածության ընդլայնումը,

իրենց վիկտիմիզացիայի հետևանքների հետ կապված հարցերում առավել որոշիչ ձայն ունենալու, իրավախախտի հետ հաղորդակցվելու, վերջինիս ներելու և փոխհատուցում ստանալու՝ տուժողների օրինաչափ շահագրգռությունը,

նկատի առնելով իրավախախտի պատասխանատու վերաբերմունքի խթանման և նրանց փոխվելու գործնական հնարավորություններ ընձեռելու կարևորությունը, ինչը կարող է նպաստել նրանց վերաինտեգրմանը և վերականգնմանը,

ընդունելով, որ մեղիացիան կարող է նպաստել հանցավորության կանխարգելման և դրանից բխող կոնֆլիկտների լուծման գործում անհատի և համայնքի կարևոր դերակատարության վերաբերյալ իրազեկությունը՝ դրանով իսկ խթանելով քրեական արդարադատության առավել կառուցողական և նվազ ճնշող ներգործությունը,

ընդունելով, որ մեղիացիայի համար պահանջվում են հատուկ հմտություններ, գործունեությունը կարգավորող կանոնակարգեր և պաշտոնական վերապատրաստումներ,

նկատի առնելով հնարավոր էական նպաստը, որ ոչ կառավարական կազմակերպությունները և տեղական համայնքները կարող են ունենալ քրեական գործերով մեղիացիայի ասպարեզում, ինչպես նաև պետական ու մասնավոր նախաձեռնությունները համակցելու և համակարգելու անհրաժեշտությունը,

հաշվի առնելով մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի պահանջները,

ուշադրության առնելով երեխայի իրավունքների իրականացման մասին եվրոպական կոնվենցիան, ինչպես նաև քրեական և քրեական դատավարության օրենսդրության շրջանակում տուժողի զբաղեցրած տեղի վերաբերյալ թիվ r(85)11 հանձնարարականը, քրեական արդարադատության պարզեցման վերաբերյալ թիվ r(87)18 հանձնարարականը, տուժողներին աջակցություն ցուցաբերելու և վիկտիմիզացիան կանխելու վերաբերյալ թիվ r(87)21 հանձնարարականը, անչափահասների հանցավորությանը սոցիալական արձագանքների վերաբերյալ թիվ r(87)20 հանձնարարականը, ներգաղթյալ ընտանիքների երիտասարդների կողմից կատարվող հանցագործություններին սոցիալական արձագանքների վերաբերյալ թիվ r(88)6 հանձնարարականը, համայնքային պատիժների և այլ միջոցների վերաբերյալ եվրոպական կանոնների մասին թիվ r(92)16 հանձնարարականը, քրեական արդարադատության կառավարման մասին թիվ r(95)12 հանձնարարականը և ընտանեկան մեղիացիայի վերաբերյալ թիվ r(98)1 հանձնարարականը,

հանձնարարում է, որպեսզի անդամ երկրների կառավարությունները քրեական գործերով մեղիացիան սահմանելիս հաշվի առնեն սույն հանձնարարականի հավելվածով սահմանված սկզբունքները և հնարավորինս լայնորեն տարածեն այս տեքստը:

Թիվ R(99)19 հանձնարարականի հավելված

I. Սահմանում

Սույն ուղենիշները կիրառելի են բոլոր այն վարույթների պարագայում, երբ տուժողը և իրավախախտը հնարավորություն են ստանում իրենց կամավոր համաձայնությամբ ակտիվորեն մասնակցելու հանցագործությունից բխող խնդիրների լուծմանը՝ անկողմնակալ երրորդ կողմի (մեղիատորի) օգնությամբ:

II. Ընդհանուր սկզբունքներ

1. Քրեական գործերով մեղիացիան պետք է տեղի ունենա միայն կողմերի կամովին համաձայնության առկայության դեպքում: Կողմերը պետք է կարողանան մեղիացիայի ընթացքում ցանկացած պահի հրաժարվել համաձայնությունից:

2. Մեղիացիայի հետ կապված քննարկումները գաղտնի են պահվում և չեն կարող հետագայում օգտագործվել առանց կողմերի համաձայնության:

3. Քրեական գործերով մեղիացիայի ծառայությունները պետք է լայնորեն հասանելի լինեն:
4. Քրեական գործերով մեղիացիան պետք է հասանելի լինի քրեական արդարադատության ողջ ընթացքում:
5. Մեղիացիոն ծառայությունները պետք է քրեական արդարադատության համակարգում բավարար չափով ինքնուրույն լինեն:

III. Իրավական հիմքը

6. Օրենսդրությունը պետք է խթանի քրեական գործերով մեղիացիան:
7. Անհրաժեշտ է ունենալ քրեական գործերով մեղիացիայի կիրառումը սահմանող ուղենիշներ: Դրանք պետք է հատկապես անդրադառնան գործերը մեղիացիոն ծառայություն ուղղորդելու և մեղիացիայից հետո գործերը վարելու պայմաններին:
8. Մեղիացիայի նկատմամբ անհրաժեշտ է հիմնարար դատավարական երաշխիքներ կիրառել. կողմերը պետք է իրավական օգնության, անհրաժեշտության դեպքում՝ նաև գրավոր և բանավոր թարգմանության իրավունք ունենան:

IV. Քրեական արդարադատության համակարգի գործունեությունը մեղիացիայի առնչությամբ

9. Քրեական գործը մեղիացիայի ուղարկելու որոշման կայացումը, ինչպես նաև մեղիացիոն գործընթացի արդյունքների գնահատման իրավունքը պետք է վերապահվի քրեական արդարադատության մարմիններին:
10. Նախքան մեղիացիայի համաձայնություն տալը կողմերը պետք է լիարժեք տեղեկացվեն իրենց իրավունքների, մեղիացիոն գործընթացի բնույթի և իրենց որոշման հնարավոր հետևանքների մասին:
11. Տուժողը կամ իրավախախտը չպետք է անարդար միջոցներով հարկադրվեն տալու իրենց համաձայնությունը՝ մասնակցելու քրեական գործերով մեղիացիային:
12. Իրավական ընթացակարգերին անչափահասների մասնակցությունը կարգավորող հատուկ կանոնակարգերը և իրավական երաշխիքները պետք է կիրառվեն նաև քրեական գործերով մեղիացիային նրանց մասնակցության առնչությամբ:

13. Մեդիացիան չպետք է մեկնարկի, եթե ներգրավված հիմնական կողմերից որևէ մեկն ի վիճակի չէ հասկանալու գործընթացի նշանակությունը:

14. Կողմերը, որպես կանոն, պետք է համաձայն լինեն գործի հիմնական փաստերը որպես մեդիացիայի հիմք ընդունելուն: Մեդիացիային մասնակցությունը չպետք է հետագա վարույթի ընթացքում համարվի որպես մեղքն ընդունելու մասին վկայող ապացույց:

15. Նախքան գործը մեդիացիայի ուղարկելը հարկավոր է նկատի առնել կողմերի տարիքով, հասունությամբ և մտավոր կարողություններով պայմանավորված անհավասարությունները:

16. Քրեական գործը մեդիացիայի ուղարկելու որոշումը պետք է բավարար ժամանակ տրամադրի, որպեսզի քրեական արդարադատության իրավասու մարմինները կարողանան տեղեկանալ մեդիացիայի ընթացքին:

17. Մեդիացիոն համաձայնությունների հիման վրա մեղադրանքի հանման դեպքերը պետք է ունենան նույն կարգավիճակը, ինչ դատական որոշումները կամ դատավճիռները, իսկ նույն փաստերի առնչությամբ քրեական հետապնդումը պետք է բացառվի (*ne bis in idem*):

18. Երբ կողմերի միջև համաձայնություն չկայանալու կամ ձեռք բերված համաձայնությունը չիրագործելու կապակցությամբ գործը վերադարձվում է քրեական արդարադատության մարմիններին՝ անհրաժեշտ է անհապաղ որոշում կայացնել դրա հետագա ընթացքի վերաբերյալ:

V. Մեդիացիոն ծառայությունների գործունեությունը

V.1. Ստանդարտներ

19. Մեդիացիոն ծառայությունները պետք է կառավարվեն ընդունված ստանդարտներով:

20. Մեդիացիոն ծառայություններն իրենց պարտականություններն իրականացնելիս պետք է բավականաչափ ինքնուրույնություն ունենան: Անհրաժեշտ է մշակել մասնագիտական պատրաստվածության և էթիկական կանոնների հետ կապված ստանդարտներ, ինչպես նաև՝ մեդիատորների ընտրության, վերապատրաստման և գնահատման ընթացակարգերը:

21. Մեդիացիոն ծառայությունները պետք է մոնիթորինգի ենթարկվեն իրավասու մարմնի կողմից:

V.2. Մեդիատորների որակավորումը և վերապատրաստումը

22. Մեդիատորները պետք է հավաքագրվեն հասարակության բոլոր հատվածներից և, որպես կանոն, լավ տիրապետեն տեղական մշակույթներին և համայնքներին:

23. Մեդիատորները պետք է կարողանան դրսևորել մեդիացիայի համար անհրաժեշտ սառը դատողություն և միջանձնային հմտություններ:

24. Մեդիատորները պետք է նախքան մեդիացիոն պարտականություններն ստանձնելը նախնական, իսկ հետագայում՝ նաև ծառայությանը զուգընթաց վերապատրաստում անցնեն: Այդ վերապատրաստումների նպատակը պետք է լինի մեդիատորներին բարձր մակարդակի մասնագիտական պատրաստվածությամբ ապահովելը՝ հաշվի առնելով կոնֆլիկտների լուծման հմտությունները, տուժողների և իրավախախտների հետ աշխատելուն ներկայացվող պահանջները, ինչպես նաև՝ քրեական արդարադատության համակարգի մասին հիմնական գիտելիքներ տրամադրելը:

V.3. Անհատական գործերի վարումը

25. Նախքան մեդիացիան սկսելը մեդիատորը պետք է տեղեկացվի գործի բոլոր համապատասխան փաստերի մասին, ինչպես նաև՝ քրեական արդարադատության իրավասու մարմիններից ստանա անհրաժեշտ փաստաթղթերը:

26. Մեդիացիան պետք է իրականացվի անկողմնակալ ձևով՝ հիմնվելով գործի հանգամանքների և կողմերի կարիքների ու ցանկությունների վրա: Մեդիատորը պետք է մշտապես հարգի կողմերի արժանապատվությունը և ապահովի, որպեսզի վերջիններս միմյանց հարգալից վերաբերվեն:

27. Մեդիատորը պետք է պատասխանատու լինի մեդիացիայի անվտանգ և բարենպաստ միջավայր ապահովելու համար: Մեդիատորը պետք է զգայուն լինի կողմերի խոցելիության առումով:

28. Մեդիացիան պետք է իրականացվի ողջամտորեն, սակայն կողմերի համար ընդունելի արագությամբ:

29. Մեդիացիան պետք է իրականացվի ոչ հրապարակային եղանակով:

30. Չնայած գաղտնիության սկզբունքին, մեդիատորը պարտավոր է մեդիացիայի ընթացքում իրեն հայտնի դարձած կատարվելիք լուրջ հանցագործությունների մասին տեղեկացնի համապատասխան մարմիններին կամ անձանց:

V.4. Մեդիացիայի արդյունքը

31. Համաձայնությունները պետք է կայացվեն կողմերի ազատ կամարտահայտությամբ: Դրանցում պետք է միայն ողջամիտ և համարժեք պարտավորություններ սահմանվեն:

32. Մեդիատորը պետք է քրեական արդարադատության մարմիններին հաշվետվություն ներկայացնի ձեռնարկված քայլերի և մեդիացիայի արդյունքների մասին: Մեդիատորի հաշվետվությունը չպետք է բացահայտի մեդիացիոն հանդիպումների բովանդակությունը, և ոչ էլ որևէ դատողություն պարունակի մեդիացիայի ընթացքում կողմերի դրսևորած վարքագծի վերաբերյալ:

VI. Մեդիացիայի շարունակական զարգացումը

33. Անհրաժեշտ է ապահովել քրեական արդարադատության մարմինների և մեդիացիոն ծառայությունների միջև կանոնավոր խորհրդակցություններ՝ ընդհանուր ընկալում ձևավորելու նպատակով:

34. Անդամ երկրները պետք է խթանեն քրեական գործերով մեդիացիայի վերաբերյալ հետազոտությունների և գնահատումների իրականացումը:

**Նախարարների կոմիտեի թիվ R (99) 22 հանձնարարականը
անդամ երկրներին բանտերի գերբնակեցման եվ
բանտարկյալների թվի աճի մասին**

*(Նախարարների կոմիտեի կողմից ընդունվել է 1999թ. սեպտեմբերի 30-ին՝
փոխնախարարների 681-րդ հանդիպման ժամանակ)*

Նախարարների կոմիտեն, համաձայն Եվրոպայի խորհրդի
Կանոնադրության 15.բ հոդվածի պայմանների,

հաշվի առնելով, որ բանտերի գերբնակեցումը և բանտարկյալների
թվի աճը մեծ մարտահրավեր են բանտերի վարչակազմի և ընդհանուր
առմամբ քրեական արդարադատության համակարգի համար թե՛
մարդու իրավունքների պաշտպանության և թե՛ քրեակատարողական
հաստատությունների արդյունավետ կառավարման առումով,

հաշվի առնելով, որ բանտի բնակչության արդյունավետ
կառավարումը պայմանավորված է այնպիսի հարցերով, ինչպիսիք են
հանցագործությունների ընդհանուր իրավիճակը, հանցագործությունների
վերահսկման գերակայությունները, իրավաբանական գրքերում
նշված պատիժների տեսակները, կիրառվող պատիժների
խստությունը, համայնքային պատիժների և այլ միջոցների կիրառման
հաճախականությունը, նախնական կալանքի կիրառումը, քրեական
արդարադատության մարմինների արդյունավետությունն ու
աշխատունակությունը և ոչ պակաս նաև հանրային վերաբերմունքը
հանցագործությունների և պատժի նկատմամբ,

հաստատելով, որ բանտերի գերբնակեցման դեմ պայքարի և
բանտերի բնակչության թվի կրճատմանն ուղղված միջոցներ պետք է
ներդրվեն հանցավորության դեմ պայքարի հետևողական և ռացիոնալ
քաղաքականության մեջ ուղղված հանցագործությունների և հանցավոր
վարքի կանխարգելմանը, արդյունավետ իրավապահությանը,
հանրային անվտանգությանն ու պաշտպանությանը, պատիժների և
միջոցների անհատականացմանն ու հանցագործների սոցիալական
վերաինտեգրմանը,

հաշվի առնելով, որ այդ միջոցները պետք է համապատասխանեն
իրավունքի գերակայությամբ ղեկավարվող և մարդու իրավունքների
եվրոպական կոնվենցիային ու դրա կիրառման համար պատասխանատու
մարմինների նախադեպային իրավունքին համապատասխան մարդու

իրավունքների երաշխավորման առաջնահերթ նպատակին հետամուտ ժողովրդավարական պետությունների հիմնական սկզբունքներին,

առավել ևս, ընդունելով, որ այդ միջոցների համար պահանջվում է քաղաքական և վարչական առաջնորդների, դատավորների, դատախազների և ընդհանուր առմամբ հասարակության աջակցությունը, ինչպես նաև պատժի գործառույթների, ազատագրկմամբ կամ առանց ազատագրկման պատիժների և միջոցների հարաբերական արդյունավետության և բանտերում տիրող իրականության մասին հավասարակշռված տեղեկատվության տրամադրումը,

մտապահելով խոշտանգումների և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման մասին եվրոպական կոնվենցիան,

ճանաչելով նախքան դատավարությունը կալանավորման մասին թիվ R (80) 11 հանձնարարականի, եվրոպական բանտային կանոնների մասին թիվ R (87) 3 հանձնարարականի, քրեական արդարադատության համակարգի պարզեցման մասին թիվ R (87) 18 հանձնարարականի, համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ R (92) 16 հանձնարարականի և դատավճիռների կայացման հետևողականության մասին թիվ R (92) 17 հանձնարարականի կարևորությունը՝

հանձնարարում է անդամ երկրների կառավարություններին.

- բանտերի գերբնակեցման և բանտային բնակչության աճի վերաբերյալ իրենց օրենսդրությունն ու գործելակերպը վերանայելիս՝ ձեռնարկել բոլոր պատշաճ միջոցները սույն Հանձնարարականի հավելվածում սահմանված սկզբունքները կիրառելու նպատակով,

- խրախուսել Քրեական հարցերով եվրոպական կոմիտեի մշակած՝ բանտերի գերբնակեցման և բանտային բնակչության աճի մասին Հանձնարարականի և զեկույցի հնարավոր ամենալայն տարածումը:

Թիվ R (99) 22 հանձնարարականի հավելված

I. Հիմնական սկզբունքները

1. Ազատությունից զրկելը պետք է համարվի ծայրահեղ պատիժ կամ միջոց, ուստի նախատեսվի միայն այն դեպքերում, երբ հանցագործության

լրջության համեմատ այլ պատիժը կամ միջոցն ակնհայտորեն անհամարժեք կլինի:

2. Բանտային պայմանների (տարածքների) ընդլայնումը պետք է ավելի շուտ լինի ծայրահեղ միջոց, քանի որ, որպես կանոն, դա տևական լուծում չի տալիս գերբնակեցման խնդրին: Այն երկրները, որոնց բանտերի տարողունակությունը կարող է ընդհանուր առմամբ բավարար լինել, սակայն վատ հարմարեցված տեղական կարիքներին, պետք է փորձեն հասնել բանտային տարողունակության առավել ռացիոնալ բաշխման:

3. Անհրաժեշտ է մշակել դրույթ համայնքային պատիժների և այլ միջոցների պատշաճ շարք նախատեսելու նպատակով, որոնք հավանաբար կգնահատվեն ըստ հարաբերական ծանրության: Անհրաժեշտ է խթանել դրանց հնարավորինս լայն կիրառումը դատախազների և դատավորների կողմից:

4. Անդամ երկրները պետք է հաշվի առնեն հանցագործությունների որոշակի տեսակների ապաքրեականացման կամ դրանց վերադասակարգման հնարավորությունը, որպեսզի դրանք չներգրավվեն ազատազրկում նախատեսող պատիժներ:

5. Բանտերի գերբնակեցման և բանտային բնակչության աճի կանխարգելման նպատակով հետևողական ռազմավարություն մշակելու համար անհրաժեշտ է իրականացնել դրանց նպաստող հիմնական գործոնների հանգամանալի վերլուծություն անդրադառնալով հատկապես այնպիսի խնդիրների, ինչպիսիք են հանցագործության այն տեսակները, որոնց համար նախատեսվում է երկարաժամկետ ազատազրկում բանտում, հանցագործությունների վերահսկման գերակայությունները, հանրության վերաբերմունքը և մտահոգություններն ու դատապարտման առկա գործելակերպերը:

II. Բանտերում տեղերի անբավարարության խնդրի հաղթահարումը

6. Գերբնակեցման չափազանց բարձր մակարդակից խուսափելու համար պետք է սահմանվի քրեակատարողական հաստատությունների առավելագույն տարողունակություն:

7. Գերբնակեցման պայմաններում հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի մարդկային արժանապատվության կանոններին, բանտի վարչակազմի մարդասեր

և դրական վերաբերմունք դրսևորելու հանձնառությամբ, աշխատակիցների դերերի լիակատար ճանաչմանը և արդյունավետ ժամանակակից կառավարման մոտեցումներին: Համաձայն եվրոպական բանտային կանոնների առանձնահատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի բանտարկյալներին հասանելի տարածքի չափին, սանիտարահիգիենիկ պայմաններին, բավարար և պատշաճ պատրաստված սննդի տրամադրմանը, բանտարկյալների առողջապահական խնամքին և բացօթյա մարզումների հնարավորությամբ:

8. Բանտերի գերբնակեցման որոշ բացասական հետևանքներին հակազդելու նպատակով պետք է հնարավորինս խթանվեն իրենց ընտանիքների հետ բանտարկյալների շփումները և առավելագույնս օգտագործվի համայնքի աջակցությունը:

9. Ազատագրվումբ պատիժների կիրառման հատուկ մեթոդները, ինչպիսիք են կիսաազատ բաց ռեժիմները, բանտային արձակուրդը կամ հեռակա կարգով(extra-mural) տեղավորումները, պետք է հնարավորինս շատ կիրառվեն՝ բանտարկյալների բուժմանն ու վերաբնակեցմանը, ընտանիքի և համայնքի հետ կապերի պահպանմանն ու քրեակատարողական հաստատություններում լարվածության նվազեցմանը նպաստելու նկատառումով:

III. Մինչդատական փուլին առնչվող միջոցներ

Քրեական վարույթներից խուսափելը. Մինչդատական կալանքի կիրառման կրճատումը

10. Պատշաճ միջոցներ պետք է ձեռնարկվեն Թիվ R (87) 18 հանձնարարականում սահմանված սկզբունքները լիովին իրականացնելու նպատակով կապված քրեական արդարադատության համակարգի պարզեցման հետ: Դա մասնավորապես կնախատեսի, որ անդամ երկրները, հաշվի առնելով իրենց սեփական սահմանադրական սկզբունքները կամ իրավական ավանդույթը, դիմեն հայեցողական հետապնդման սկզբունքին (կամ նույն նպատակը հետապնդող միջոցների) և կիրառեն պարզեցված ընթացակարգեր և արտադատարանական համաձայնություններ՝ որպես քրեական հետապնդման այլընտրանք համապատասխան դեպքերում՝ լիարժեք քրեական վարույթից խուսափելու նպատակով:

11. Մինչդատական կալանքի կիրառումը և դրա տևողությունը պետք է կրճատվեն՝ հասցվելով այն նվազագույնին, որը համատեղելի է

արդարադատության շահերի հետ: Այդ նպատակով անդամ երկրները պետք է երաշխավորեն, որ իրենց օրենսդրությունն ու գործելակերպը համապատասխանում են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և դրա վերահսկող մարմինների նախադեպային իրավունքի համապատասխան դրույթներին, և ուղղորդվեն Նախքան դատավարությունը կալանավորման մասին Թիվ R (80) 11 հանձնարարականում սահմանված սկզբունքներով, մասնավորապես, երբ դա առնչվում է այն հիմքերին, որոնցով կարող է պայմանավորվել մինչդատական կալանքի նշանակումը:

12. Մինչդատական կալանքին այլընտրանքները պետք է ունենան հնարավորինս ամենալայն կիրառումը, ինչպես օրինակ՝ հանցագործության մեջ կասկածվողին որոշակի հասցեում բնակվելու պահանջ ներկայացնելը, որոշակի վայրից առանց թույլտվության հեռանալու կամ մուտք գործելու սահմանափակումը, գրավի տրամադրումը կամ դատական իշխանության մատնանշած գործակալության կողմից վերահսկողությունը կամ աջակցությունը: Այս առումով ուշադրություն պետք է դարձվի մատնանշված վայրում մնալու պահանջի կատարումն էլեկտրոնային վերահսկողության սարքերով հսկելուն:

13. Մինչդատական կալանքի արդյունավետ և մարդասեր կիրառմանն աջակցելու նպատակով՝ ըստ անհրաժեշտության պետք է մատչելի դարձվեն բավարար ֆինանսական ու մարդկային ռեսուրսներ և պետք է մշակվեն պատշաճ ընթացակարգային միջոցներ ու կառավարման մեթոդներ:

IV. Դատաքննության փուլին վերաբերող միջոցներ

Պատիժների/միջոցների համակարգը. Պատժի տևողությունը

14. Անհրաժեշտ է ջանքեր գործադրել նվազեցնելու երկարաժամկետ ազատազրկում ներառող պատիժների թիվը, որոնք ծանր բեռ են դնում բանտային համակարգի վրա, և համայնքային պատիժներով փոխարինել կարճաժամկետ կալանք ներառող պատիժները:

15. Համայնքային պատիժներ և այլ միջոցներ նախատեսելիս, որոնք կարող են կիրառվել ազատազրկման փոխարեն, անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել հետևյալին՝

- ազատագրկման պատժի կատարման կասեցումը սահմանված պայմաններով,
- պրոբացիան՝ որպես անկախ պատժամիջոց, որը կիրառվում է առանց ազատագրկման պատժի մասին վճիռ կայացնելու,
- բարձր ինտենսիվության վերահսկողություն,
- համայնքային ծառայություն (օրինակ՝ չվճարվող աշխատանք համայնքի համար),
- բուժման պատվերներ / պայմանագրային բուժում հանցագործների հատուկ կատեգորիայի համար,
- միջնորդություն տուժողի և հանցագործի միջև / տուժողի փոխհատուցում,
- ազատ տեղաշարժի սահմանափակումներ են օրինակ՝ պարետային ժամի հրահանգը կամ էլեկտրոնային վերահսկողությունը:

16. Համայնքային պատիժները և այլ միջոցները պետք է կիրառվեն միայն Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոններին համապատասխան:

17. Ազատագրկմամբ կամ առանց ազատագրկման պատիժների և միջոցների համադրություններ պետք է ներառվեն օրենսդրության մեջ և գործելակերպում, ինչպես օրինակ՝ ոչ պայմանական ազատագրկումներ, որոնց հետևում է համայնքային ծառայությունը, (ինտենսիվ) վերահսկողություն համայնքում, էլեկտրոնային վերահսկողությամբ տնային կալանք կամ համապատասխան դեպքերում՝ բուժում անցնելու պարտադրանք:

Դատապարտումը և դատախազների ու դատավորների դերը

18. Օրենքը կիրառելիս դատախազներն ու դատավորները պետք է ջանան մտապահել բոլոր մատչելի միջոցները, մասնավորապես բանտի տարողունակության տեսանկյունից: Այս առումով շարունակական ուշադրություն պետք է դարձվի այն ազդեցության գնահատմանը, որ ունեն դատապարտող առկա կառույցներն ու դատապարտման ծրագրված քաղաքականությունները բանտային բնակչության զարգացման վրա:

19. Դատախազներն ու դատավորները պետք է ներգրավվեն

պատժային քաղաքականությունների մշակման ոլորտում՝ կապված Բանտերի գերբնակեցվածության և Բանտային բնակչության աճի հետ՝ նպատակ ունենալով տրամադրել իրենց աջակցությունը և խուսափել դատապարտման հակաարդյունավետ գործելակերպերից:

20. Դատավճռի կայացման հիմքերը պետք է սահմանված լինեն օրենսդրի կամ իրավասու այլ իշխանությունների կողմից, *inter alia*, նվազեցնելու ազատագրկման կիրառումը, ընդլայնելու համայնքային պատիժների և այլ միջոցների կիրառումը և կիրառելու տարբերակված (դիվերսիֆիկացիոն) միջոցներ, ինչպիսիք են միջնորդությունը և տուժողի փոխհատուցումը:

21. Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի ծանրացուցիչ և մեղմացուցիչ գործոնների, ինչպես նաև նախկին դատվածությունների դերին պատժի պատշաճ չափը որոշելու համար:

V. Հետդատավարական փուլին վերաբերող միջոցներ

Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների կիրառումը: Ազատագրկման պատժի կիրառումը

22. Համայնքային պատիժները և այլ միջոցները կարճաժամկետ ազատագրկմանը վստահելի այլընտրանք դարձնելու համար անհրաժեշտ է երաշխավորել դրանց արդյունավետ կիրառումը, մասնավորապես հետևյալ ձևերով

- տրամադրելով այնպիսի համայնքային պատիժների կիրառման և վերահսկման ենթակառուցվածք, մասնավորապես՝ դատավորներին և դատախազներին դրանց արդյունավետության մեջ վստահեցնելու նպատակով, և

- մշակելով և կիրառելով ռիսկերի կանխատեսման և գնահատման վստահելի մեթոդներ, ինչպես նաև վերահսկման ռազմավարությունների նպատակ հետապնդելով բացահայտել իրավախախտի կողմից կրկնահանցագործության ռիսկը և երաշխավորել հանրության պաշտպանությունը և անվտանգությունը:

23. Անհրաժեշտ է խթանել այնպիսի միջոցների մշակումը, որոնք կրճատում են կրած պատժի փաստացի տևողությունը՝ նախընտրություն տալով անհատականացված միջոցներին, ինչպես օրինակ՝ վաղաժամկետ պայմանական ազատումը, ի տարբերություն բանտի գերբեռնվածության

կառավարման հավաքական միջոցառումների (համաներումներ, հավաքական ներումներ):

24. Վաղաժամկետ պայմանական ազատումը պետք է համարվի առավել արդյունավետ և կառուցողական միջոցներից մեկը, որը ոչ միայն կրճատում է բանտարկության տևողությունը, այլև էականորեն նպաստում է իրավախախտի ծրագրված վերադարձին համայնք:

25. Վաղաժամկետ պայմանական ազատումը խթանելու և ընդլայնելու նպատակով՝ իրավախախտին համայնքում աջակցության, օգնության և վերահսկման լավագույն պայմաններ պետք է ստեղծվեն, մասնավորապես՝ հուշելու իրավասու դատական և վարչական իշխանություններին հաշվի առնել այս միջոցը՝ որպես արժեքավոր և պատասխանատու տարբերակ:

26. Ազատագրկման ընթացքում բուժման, ինչպես նաև ազատ արձակվելուց հետո վերահսկման և բուժման արդյունավետ ծրագրեր պետք է մշակվեն և իրականացվեն՝ դրանք զարգացնելու իրավախախտների վերաբնակեցումը, նվազեցնելու կրկնահանցագործությունը, ապահովելու հանրության անվտանգությունն ու պաշտպանությունը և վստահեցնելու դատավորներին ու դատախազներին, որ ազատագրկման փաստացի տևողության կրճատմանը միտված միջոցները և համայնքային պատիժները և այլ միջոցները կառուցողական և պատասխանատու տարբերակներ են:

**Նախարարների կոմիտեի թիվ R (2000) 22 հանձնարարականը
անդամ երկրներին համայնքային պատիժների և այլ միջոցների
մասին եվրոպական կանոնների իրականացումը
բարելավելու վերաբերյալ**

*(Նախարարների կոմիտեի կողմից ընդունվել է 2000թ. նոյեմբերի 29-ին՝
փոխնախարարների 731-րդ հանդիպման ժամանակ)*

Նախարարների կոմիտեն, Եվրոպայի խորհրդի Կանոնադրության 15 բ հոդվածի պայմանների համաձայն,

շեշտադրելով համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մշակման, նշանակման և կիրառման շարունակվող կարևորությունը՝ հիմնված համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ R (92) 16 հանձնարարականում ներառված սկզբունքների վրա,

հաշվի առնելով հանցավորության հիմնախնդիրների հարցերով եվրոպական կոմիտեի իրականացրած հարցման արդյունքները եվրոպական կանոնների կիրառման և, մասնավորապես, այդ ոլորտում անդամ երկրների ունեցած դժվարությունների վերաբերյալ,

ընդունելով եվրոպական կանոնների 5-րդ կանոնը փոփոխելու անհրաժեշտությունը հարցման արդյունքների և հանցագործություն կատարած անձանց վերահսկման ոլորտում զարգացող գործելակերպի լույսի ներքո,

գիտակցելով, որ ժամանակի ընթացքում ի հայտ են գալիս համայնքային պատիժների և այլ միջոցների առավել արդյունավետ և լայն կիրառման նոր հնարավորություններ,

նաև ընդունելով, որ համայնքային պատիժների և այլ միջոցների ոլորտում կարևոր զարգացումները և փոփոխվող գործելակերպը, ինչպես նաև անդամ երկրների նշած խնդիրները եվրոպական կանոններում ներառված մի շարք դրույթների լրացուցիչ բացատրության և մեկնաբանության կոչ են անում,

շեշտադրելով, որ համայնքային պատիժներին և այլ միջոցներին դիմելը և դրանց կիրառումը պետք է միշտ ուղղորդվեն մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով ամրագրված և եվրոպական կանոններում

մատնանշված հիմնարար իրավական երաշխիքների նկատմամբ հարգանքով,

ընդունելով սույն հանձնարարականի առնչությունը դատավճիռների կայացման հետևողականության մասին թիվ R (92) 17 հանձնարարականի, պատիժների և միջոցների կիրառման մեջ ներգրավված անձնակազմի մասին թիվ R (97) 12 հանձնարարականի, քրեական գործերում միջնորդության մասին թիվ R (99) 19 հանձնարարականի և բանտերի գերբնակեցման և բանտարկյալների թվի աճի մասին թիվ R (99) 22 հանձնարարականի հետ՝

հանձնարարում է, որ անդամ երկրների կառավարությունները.

– համայնքային պատիժների և այլ միջոցների տևողությանն առնչվող իրենց օրենսդրության մեջ և գործելակերպում ուղղորդվեն Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ R (92) 16 հանձնարարականի վերանայված 5-րդ կանոնով, որը ներառված է սույն Հանձնարարականի Հավելված 1-ում,

– համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մշակման, նշանակման և կիրառման հետ կապված իրենց օրենսդրությունը, քաղաքականությունը և գործելակերպը վերանայելիս՝ առաջնորդվեն սույն Հանձնարարականի Հավելված 2-ում ներառված սկզբունքներով՝ համայնքային պատիժների և այլ միջոցների առավել արդյունավետ կիրառում ապահովելու նպատակով,

– երաշխավորեն Հանձնարարականի և Հանցավորության հիմնախնդիրների հարցերով եվրոպական կոմիտեի մշակած համայնքային պատիժների և այլ միջոցների առավել արդյունավետ կիրառմանը հասնելու մասին զեկույցի հնարավոր ամենալայն տարածումը՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով Եվրոպական որոշակի կանոնների լրացուցիչ մեկնաբանություններին և բացատրություններին, որոնք սահմանված են վերոնշյալ զեկույցի 129-168 պարբերություններում:

Թիվ R (2000) 22 հանձնարարականի Հավելված 1

Փոփոխություն Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին Եվրոպական կանոնների 5-րդ կանոնում

Որպես կանոն՝ համայնքային ոչ մի պատիժ կամ այլ միջոց չպետք է լինի անորոշ տևողության:

Բացառության կարգով, անորոշ տևողությամբ համայնքային պատիժ կամ այլ միջոց կարող է կիրառվել հանցագործություն կատարած այն անձանց նկատմամբ, ովքեր նախկին կամ տվյալ լուրջ հանցագործության հիմքով և առանձնահատուկ անձնային հատկանիշներով ակնհայտորեն շարունակական լուրջ սպառնալիք են ներկայացնում համայնքի կյանքին, առողջությանը կամ անվտանգությանը: Օրենսդրական դրույթ պետք է մշակվի գործադիրից անկախ և համապատասխան լիազորություն ունեցող մարմնի կողմից նման անորոշ տևողությամբ պատժի կամ միջոցի կիրառման վերանայման նպատակով:

Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների տևողությունը պետք է ամրագրվի իշխանության այն մարմնի կողմից, որը լիազորված է նման որոշում կայացնել օրենքով նախատեսված սահմաններում և պայմաններով:

Թիվ R (2000) 22 հանձնարարականի Հավելված 2

Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների առավել լայն և արդյունավետ կիրառման հասնելու ուղղորդող սկզբունքներ

Օրենսդրություն

1. Անհրաժեշտ է նախատեսել դրույթ բավարար թվով և պատշաճ բազմազանությամբ համայնքային պատիժների և այլ միջոցների վերաբերյալ, ինչպես օրինակ

- այլընտրանքներ նախնական կալանքին, ինչպես օրինակ՝ հանցագործության մեջ կասկածվողից պահանջելը, որպեսզի նա բնակվի նշված հասցեով, և նրան վերահսկի կամ աջակցի դատական մարմնի կողմից սահմանված գործակալությունը,
- պրոբացիան՝ որպես անկախ պատժամիջոց, որը կիրառվում է առանց ազատագրկման պատժի մասին վճիռ կայացնելու,
- ազատագրկման պատժի կատարման կասեցումը վերադիր պայմաններով,
- համայնքային) ծառայություն (օրինակ՝ չվճարվող աշխատանք հանուն համայնքի)

- տուժողի փոխհատուցում/հատուցում/ միջնորդություն տուժողի և հանցագործություն կատարած անձի միջև,
- բուժման պատվերներ թմրանյութեր կամ ալկոհոլ չարաշահող հանցագործների և հոգեկան խանգարումներով տառապողների համար, ինչը կապված է նրանց հանցավոր վարքագծի հետ,
- ինտենսիվ վերահսկողություն հանցագործություն կատարած անձանց հատուկ կատեգորիաների համար,
- ազատ տեղաշարժի սահմանափակումներ, օրինակ՝ պարետային ժամի, էլեկտրոնային վերահսկողության միջոցով, որոնք կիրառվում են Եվրոպական կանոնների 23-րդ և 55-րդ կանոնների պահպանմամբ,
- պայմանական վաղաժամկետ ազատում բանտից՝ հետագա հսկողությամբ:

2. Կալանք չնախատեսող պատիժների և միջոցների կիրառումը խթանելու նպատակով և, մասնավորապես, նոր օրենքների ստեղծման դեպքում, օրենսդիրը պետք է նախատեսի մատնանշել կալանք չնախատեսող պատիժ կամ միջոց ազատագրկման փոխարեն որպես որոշակի հանցագործությունների համար վկայակոչվող պատիժ:

3. Ուշադրություն պետք է դարձնել այն պաշտոնական դրույթների վերանայմանն ու կրճատմանը, որոնք խոչընդոտում են համայնքային պատիժների և այլ միջոցների կիրառումը ծանր հանցագործություններ կատարած անձանց և կրկնահանցագործների նկատմամբ:

4. Անհրաժեշտ է մշակել դրույթ նոր համայնքային պատիժները և այլ միջոցները փորձնական հիմունքներով ներդնելու վերաբերյալ:

5. Ձեռնարկված բոլոր դատավարությունները պետք է իրականացվեն Եվրոպական կանոնների ոգուն համապատասխան և հանգամանորեն վերահսկվեն ու գնահատվեն: Փորձարկումը պետք է լինի միջազգային համայնքի էթիկական չափանիշներին համապատասխան:

Դատապարտման գործելակերպ

6. Դատապարտման հիմքերը պետք է սահմանվեն, եթե սահմանադրական սկզբունքները և իրավական ավանդույթները դա թույլ են տալիս, և ժամանակ առ ժամանակ վերանայվեն օրենսդրի կամ իրավասու այլ

իշխանությունների կողմից՝ նկատի ունենալով, *inter alia*, կրճատել ազատագրկման կիրառումը, ընդլայնել համայնքային պատիժների և այլ միջոցների կիրառումը և տուժողներին փոխհատուցման տրամադրումը:

7. Դատական իշխանությունները պետք է ներգրավվեն համայնքային պատիժների և այլ միջոցների կիրառման վերաբերյալ քաղաքականությունների մշակման և վերանայման գործընթացում և պետք է տեղեկացվեն դրանց արդյունքների մասին՝ նպատակ ունենալով երաշխավորել դրանց բնույթի ընդգրկուն ընկալումը դատական համայնքում:

8. Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի մեղմող գործոններին, որոնք կարող են դատական իշխանություններին հնարավորություն տալ խուսափել ազատագրկում կիրառելուց՝ փոխարենն համայնքային պատիժ և այլ միջոց նշանակելով:

Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների արդյունավետ կիրառման հիմնական պահանջները

9. Պետք է ստեղծվեն համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացման համապատասխան ծառայություններ, որոնց կտրվեն բավարար ռեսուրսներ և կմշակվեն ըստ անհրաժեշտության երաշխավորելով համայնքային պատիժների և այլ միջոցների նպատակահարմարության նկատմամբ դատական իշխանությունների վստահությունը՝ ապահովելով համայնքի անվտանգությունը և նպաստելով հանցագործություն կատարած անձանց անձնական և սոցիալական վիճակի բարելավմանը:

10. Իրականացնող ծառայությունները պետք է ունենան բարձրորակ մասնագիտական անձնակազմ, որը կհավաքագրվի, կվերապատրաստվի և կաշխատի՝ ըստ Պատիժների և միջոցների կիրառման մեջ ներգրավված անձնակազմի մասին թիվ R (97)12 հանձնարարականում սահմանված սկզբունքների, եթե պետք է հասնել համայնքային պատիժների և այլ միջոցների նպատակներին:

11. Իրականացնող ծառայությունների աշխատանքը պետք է հիմնվի դրանց գործառույթը, նպատակները և հիմնարար արժեքները նկարագրող բացահայտ քաղաքականության ձևակերպման վրա: Այդ ձևակերպումը պետք է ներառի այնպիսի խնդիրներ, ինչպես հանցագործություն կատարած անձանց պարտականությունները և իրավունքները, հանցագործություն

կատարած անձանց վերաբնակեցման նպատակով միջամտությունների և ծրագրերի արդյունավետ ապահովումը, տուժողների օրինական շահերը, կազմակերպչական պատասխանատվությունը համայնքի անվտանգության համար և բանտերի անձնակազմի, համապատասխան գործակալությունների ու կազմակերպությունների և համայնքից ընտրված անհատների հետ համագործակցությունը:

12. Քաղաքականության ձևակերպումը պետք է համալրվի ծառայության ծրագրերով և գործելակերպերով, որոնք մշակված են համայնքային պատիժների և այլ միջոցների կիրառման ոլորտում ներգրավված տարբեր կազմակերպությունների և անհատների իրազեկության մակարդակի բարձրացման նպատակով՝ կապված ընդհանուր նպատակներին ուղղված աշխատանքի կարևորության և աշխատանքային մեթոդների փոխադարձ ընկալման հետ:

13. Նորովի պետք է ուշադրություն դարձվի՝ ստեղծելու օրենսդրական դրույթ իրականացնող իշխանությունների աշխատանքի փորձառու անձանց կողմից կանոնավոր և անկախ վերանայման վերաբերյալ, ինչպես պահանջվում է Եվրոպական կանոններով:

Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների արժանահավատության բարելավումը (դատական իշխանությունների, կոմպլեմենտար/լրացուցիչ գործակալությունների, *լայն հասարակության և քաղաքական գործիչների հետ միասին*):

14. Անհրաժեշտ է ապահովել Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ R (92) հանձնարարականի հնարավոր լայն տարածումը համապատասխան ներպետական լեզվով:

15. Քաղաքական և վարչական ղեկավարները և լայն հասարակությունը պետք է պարբերական տեղեկություններ ստանան այն տնտեսական և սոցիալական առավելությունների մասին, որոնք կուտակվում են ազատագրված կիրառման կրճատման և համայնքային պատիժների և այլ միջոցների կիրառման ավելացման շնորհիվ: Պետք է գոյություն ունենա հանրային հարաբերությունների հռչակված քաղաքականություն տեղական լրատվամիջոցների առնչությամբ: Տեղեկատվությունը պետք է շեշտադրի, որ համայնքային պատիժները և այլ միջոցները կարող են ներառել հանցագործություն կատարած անձանց արդյունավետ վերահսկողությունն ու հսկումը:

16. Դատական իշխանությունները և իրականացնող ծառայությունների անձնակազմը պետք է ստեղծեն հաղորդակցության ուղիներ, որոնք հնարավոր կդարձնեն համայնքային պատիժների և այլ միջոցների առաջարկման և կիրառման գործնական տեսանկյունների վերաբերյալ կանոնավոր քննարկումները:

17. Համայնքին վերաինտեգրման առումով համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացման ծառայությունների կարևոր նպատակներից մեկը պետք է լինի ակտիվ համագործակցությունը տեղական համայնքների հետ, օրինակ՝ համայնքի ներկայացուցիչներին ներառելով հանցագործություն կատարած անձանց վերահսկողության գործընթացում կամ համագործակցելով հանցագործությունների կանխարգելման տեղական համակարգերի հետ:

18. Համայնքային նոր պատիժների և այլ միջոցների ներմուծում օրենսդրության մեջ և գործելակերպում պետք է զուգորդվի հանրային հարաբերությունների ակտիվ քարոզարշավներով՝ հանրության աջակցությունը ստանալու նկատառումով:

Արդյունավետ ծրագրերի և միջամտությունների նախաձեռնում

19. Անհրաժեշտ է սահմանել արդյունավետության չափանիշներ, որպեսզի հնարավոր լինի տարբեր տեսանկյուններից գնահատել ծրագրերի և միջամտությունների ծախսերն ու շահույթը՝ դրանց արդյունքների որակն առավելագույնի հասցնելու նպատակով: Պետք է սահմանվեն ծրագրերի և միջամտությունների կատարման չափանիշներ և իրականացման ցուցանիշներ:

20. Ծրագրերը և միջամտությունները պետք է հիմնված լինեն այն գիտելիքների վրա, որոնք ձեռք են բերվել համապատասխան հետազոտությունների արդյունքում, և պետք է իրականացվեն վերապատրաստված անձնակազմի կողմից:

21. Հանցագործություն կատարած անձանց վերաինտեգրմանն ուղղված ծրագրերը և միջամտությունները պետք է հիմնվեն բազմաթիվ մեթոդների վրա: Ծրագրեր և միջամտություններ մշակելիս համայնքային պատիժների և այլ միջոցների համատեքստում հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի հանցագործություն կատարած անձանց վրա դրանց հավանական ազդեցությանը, մասնավորապես՝ կապված հետևյալի հետ՝

– տարրական հմտություններ (օրինակ՝ տարրական գրագիտություն և թվաբանություն, ընդհանուր խնդիրների լուծում, անձնական և ընտանեկան փոխհարաբերություններ, հանրամետ վարքագիծ),

– կրթական կամ աշխատանքային դրություն,

– հնարավոր կախվածություն թմրանյութերից, ալկոհոլից, դեղամիջոցներից,

– համայնքամետ կարգավորումներ:

22. Հանցագործություն կատարած անձանց տարաբաշխուժն ըստ որոշակի ծրագրերի և միջամտությունների պետք է ուղղորդվի բացառիկ չափանիշներով, ինչպես օրինակ՝ միջամտությանն արձագանքելու նրանց կարողությամբ, հանրության և/կամ ծրագրի կամ միջամտության իրականացման համար պատասխանատու անձնակազմի նկատմամբ նրանց ենթադրելի վտանգավորությամբ, ինչպես նաև այն անձնական կամ սոցիալական գործոններով, որոնք կապված են հնարավոր կրկնահանցագործության հետ: Այս նպատակով պետք է մշակվեն և կիրառվեն գնահատման վստահելի գործիքներ, որոնք հնարավոր կդարձնեն նշված տարաբաշխումը: Այս ընթացակարգերի վերաբերյալ տեղեկությունները պետք է մատչելի լինեն շահագրգիռ շխանություններին և անձանց:

23. Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի հանցագործություն կատարած այն անձանց համար ծրագրերի և միջամտությունների մշակմանը, ովքեր ներքաշվել են, կամ հավանական է, որ կներքաշվեն, ծանր հանցագործության մեջ: Վերջին հետազոտությունների արդյունքների լույսի ներքո նման ծրագրերում և միջամտություններում պետք է մասնավորապես կիրառվեն ճանաչողական վարքագծային մեթոդներ, ինչպես օրինակ՝ հանցագործություն կատարած անձանցն սովորեցնելը մտածել իրենց հանցավոր վարքի հետևանքների մասին, բարձրացնել նրանց ինքնագիտակցությունը և ինքնավերահսկումը, հասկանալ հանցավոր գործողությունների հանգեցնող իրավիճակները և խուսափել դրանցից, հնարավորություններ տրամադրել կիրառելու հանրամետ վարքագիծ:

Հետազոտությունն համայնքային պատիժների և այլ միջոցների վերաբերյալ

24. Բավարար ներդրումներ պետք է կատարվեն հետազոտական ոլորտում՝ համայնքային պատիժների և այլ միջոցների կիրառման ընթացքում օգտագործված ծրագրերի և միջամտությունների իրականացումը մշտադիտարկելու և գնահատելու համար:

25. Հետազոտությունը պետք է փորձի պարզել թե՛ այն գործոնները, որոնք հանցագործություն կատարած անձանցն հետ են պահում հետագա հանցագործություններ կատարելուց, և թե՛ այն գործոնները, որոնք հետ չեն պահում:

26. Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների հետևանքների հետազոտությունը չպետք է սահմանափակվի հետվերահսկման փուլում պարզապես դատապարտումների արձանագրմամբ, այլ պետք է օգտագործի շատավելի զգայուն չափանիշներ: Այդպիսի հետազոտությունը պետք է ուսումնասիրի օրինակ՝ կրկնահանցագործության հաճախականությունը և ծանրությունը համայնքին հարմարվելու անձնական և սոցիալական ցուցանիշների հետ մեկտեղ, ինչպես նաև համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացման վերաբերյալ հանցագործություն կատարած անձանց կարծիքները:

27. Հետազոտությունն առավելագույնս պետք է հնարավոր դարձնի տարբեր ծրագրերի արդյունավետության համեմատությունները:

28. Վիճակագրություն պետք է մշակվի, որը պարբերաբար կնկարագրի համայնքային պատիժների և այլ միջոցների կիրառման ծավալները և արդյունքները:

29. Անհրաժեշտ է ժամանակ առ ժամանակ իրականացնել անձնակազմի ծանրաբեռնվածության քանակական և որակական գնահատումներ՝ կապված համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացման համար ստանձնած տարբեր առաջադրանքների հետ՝ արդյունավետության, անձնակազմի բարոյահոգեբանական մթնոլորտի և անձնակազմի հոգեկան առողջության բարձր մակարդակ ապահովելու նպատակով:

**Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ Rec (2003)22
հանձնարարականը անդամ երկրներին պայմանական ազատման
(պատիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատման)
վերաբերյալ**

*(Նախարարների կոմիտեի կողմից ընդունվել է 2003 թվականի
սեպտեմբերի 24-ին՝ փոխնախարարների 853-րդ նիստում)*

Նախարարների կոմիտեն, առաջնորդվելով Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության թիվ 15.բ հոդվածով,

հաշվի առնելով, որ Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունների շահերից է բխում ազատագրված ձևով պատիժների կատարման ընդհանուր սկզբունքներ սահմանելը՝ այդ ոլորտում միջազգային համագործակցությունն ամրապնդելու նպատակով,

ընդունելով, որ պայմանական ազատումը կրկնահանգավորությունը կանխելու և սոցիալական վերականգնումը խթանելու ամենաարդյունավետ ու ամենակառուցողական միջոցներից մեկն է, որն ապահովում է ազատությունից գրկված անձի ծրագրված, օժանդակվող ու վերահսկվող վերաինտեգրումը հասարակությունում,

հաշվի առնելով, որ դա պետք է կիրառվի առանձին հանգամանքներին հարմարեցվող եղանակներով և համապատասխանի արդարության ու անաչառության սկզբունքներին,

հաշվի առնելով, որ ազատագրված հետ կապված ֆինանսական ծախսերը չափազանց մեծ բեռ են հասարակության համար, և որ ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ անազատությունը հաճախ բացասական ազդեցություն է ունենում և չի նպաստում հանցագործություն կատարած անձանց ուղղմանը,

հետևաբար, հաշվի առնելով, որ ցանկալի է հնարավորինս կրճատել ազատագրված ձևով պատժի տևողությունը, և որ մինչև պատիժն ամբողջությամբ կրելը անձին պայմանական ազատելը այդ նպատակին հասնելու կարևոր միջոց է,

ընդունելով, որ պայմանական ազատման միջոցների համար պահանջվում է քաղաքական առաջնորդների, վարչական մարմինների պաշտոնատար անձանց, դատավորների, դատախազների, փաստաբանների ու

հանրության աջակցությունը, ում անհրաժեշտ է ազատագրկման ձևով պատիժները փոփոխելու պատճառների մանրամասն բացատրություն տրամադրել,

հաշվի առնելով, որ պայմանական ազատման վերաբերյալ օրենսդրությունը և պրակտիկան պետք է համապատասխանեն իրավունքի գերակայության վրա հիմնված ժողովրդավարական պետության հիմնարար սկզբունքներին, որոնց առաջնային նպատակը մարդու իրավունքները երաշխավորելն է՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի և այն մարմինների նախադեպային իրավունքի համաձայն, ում վերապահված է դրա կիրառումը,

հաշվի առնելով Պայմանական դատապարտված և պայմանական ազատված դատապարտյալների նկատմամբ հսկողության մասին եվրոպական կոնվենցիան (ETS No. 51),

գիտակցելով հետևյալ փաստաթղթերի կարևորությունը՝

- «Պատժի կրումը հետաձգելու, պրոբացիայի և ազատագրկման այլ այլընտրանքների մասին» թիվ (65)1 բանաձև,
- «Պայմանական դատապարտված կամ պայմանական ազատված դատապարտյալների նկատմամբ վերահսկողության ու ազատվելուց հետո խնամքի գործնական կազմակերպման մասին» թիվ (70)1 բանաձև,
- «Երկարաժամկետ ազատագրկված դատապարտված անձանց հետ տարվող աշխատանքների մասին» (76) 2 բանաձև,
- «Ազատագրկմանը փոխարինող որոշ այլընտրանքային պատժամիջոցների մասին» թիվ (76) 10 բանաձև,
- «Քրեակատարողական հիմնարկից արձակումներ տրամադրելու վերաբերյալ» թիվ R(82)16 հանձնարարական,
- «Եվրոպական բանտային կանոնների վերաբերյալ» թիվ R(87)3 հանձնարարական,
- «Բանտերում կրթության վերաբերյալ» թիվ R(89)12 հանձնարարական,
- Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(92)16 հանձնարարական,

- Պատիժների հետևողականության վերաբերյալ թիվ Rec(92)17 հանձնարարական,
- Պատիժների և այլ միջոցների իրականացմանն առնչվող անձնակազմի վերաբերյալ թիվ Rec(97)12 հանձնարարական,
- Բանտերի գերբեռնվածության և բանտերում պահվող անձանց ներհոսքի վերաբերյալ թիվ Rec(99)22 հանձնարարական,
- Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացումը կատարելագործելու մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(2000)22 հանձնարարական,

Անդամ երկրների կառավարություններին առաջարկում է՝

1. պայմանական ազատումը նախատեսել օրենսդրությամբ, եթե այն դեռևս նախատեսված չէ.
2. պայմանական ազատման վերաբերյալ իրենց օրենսդրության, քաղաքականության մեջ և պրակտիկայում առաջնորդվել սույն հանձնարարականի հավելվածով նախատեսված սկզբունքներով.
3. ապահովել պայմանական ազատման վերաբերյալ սույն հանձնարարականի և դրա բացատրական հուշագրի հնարավորինս լայն տարածումը:

Rec (2003)22 հանձնարարականի հավելված

I. Պայմանական ազատման սահմանումը

1. Սույն հանձնարարականի իմաստով պայմանական ազատումը նշանակում է ազատագրվման դատապարտվածների վաղաժամկետ ազատում՝ ազատվելուց հետո կիրառվող անհատականացված պայմաններով: Համաներումը և ներումը սույն սահմանման մեջ չեն ընդգրկվում:
2. Պայմանական ազատումը համայնքային միջոց է: Օրենսդրության մեջ դրա ներառումը և առանձին դեպքերում դրա կիրառումը կարգավորվում է Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(92)16 հանձնարարականով, ինչպես նաև Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացումը

կատարելագործելու մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(2000)22 հանձնարարականով:

II. Ընդհանուր սկզբունքներ

3. Պայմանական ազատումը պետք է ազատությունից գրկված անձանց օժանդակի բանտային կյանքից հասարակության մեջ օրինապահ կյանքի անցնելու գործում՝ ազատվելուց հետո կիրառվող պայմանների և վերահսկողության միջոցով, որոնք խթանում են այս նպատակի իրագործումը և նպաստում հանրային անվտանգությանն ու հասարակության մեջ հանցավորության նվազեցմանը:

4.ա. Ազատագրկման բացասական հետևանքները նվազեցնելու և արտաքին աշխարհի անվտանգությունը երաշխավորող որոշակի պայմանների կիրառմամբ ազատությունից գրկված անձանց սոցիալական վերականգնումը խթանելու նպատակով օրենքը պետք է պայմանական ազատումն ապահովի ազատագրկման դատապարտված բոլոր անձանց, այդ թվում՝ ցմահ ազատագրկման դատապարտվածների համար:

4.բ. Եթե ազատագրկման ժամկետը չափազանց կարճ է պայմանական ազատում կիրառելու համար, ապա պետք է կիրառվեն այդ նպատակներին հասնելու այլ միջոցներ:

5. Պատիժը կրելու սկզբից ևեթ ազատությունից գրկված անձինք պետք է տեղեկացվեն պատժի համար սահմանված նվազագույն ժամկետին (որը սահմանված է պատժի որոշակի ժամկետը և (կամ) պատժի որոշակի մասը կրելու պահանջի ձևով), որը կրելուց հետո կարող են ազատ արձակվել, ինչպես նաև այն, թե ինչ չափորոշիչներ են կիրառվելու իրենց ազատելու համար («ազատման հայեցողական համակարգ»), կամ այն դեպքերին, երբ նրանք պետք է ազատ արձակվեն՝ պատժի սահմանված որոշակի ժամկետը և (կամ) պատժի որոշակի մասը կրելուց հետո («պարտադիր ազատման համակարգ»):

6. Նվազագույն կամ սահմանված ժամկետը չպետք է լինի այնքան տևական, որ պայմանական ազատման նպատակների իրականացումը անհնար լինի:

7. Պետք է ուշադրություն դարձնել ռեսուրսների խնայողությանը, որը կարող է ապահովվել պարտադիր ազատման համակարգը այնպիսի պատիժների դեպքում կիրառելով, երբ անհատականացված բացասական

գնահատումը միայն աննշան կերպով կփոփոխեր ազատման ժամկետը:

8. Պայմանական ազատված անձանց կողմից ռեցիդիվի վտանգը նվազեցնելու նպատակով պետք է հնարավոր լինի նրանց նկատմամբ կիրառել հետևյալ անհատականացված պայմանները

- տուժողներին պատճառված վնասի փոխհատուցումը կամ հարթումը.

- թմրանյութերի կամ ալկոհոլի չարաշահումից կամ հանցագործության հետ ուղղակի կապված ունեցող վիճակից բուժում անցնելը.

- աշխատելը կամ որոշակի մասնագիտական գործունեությամբ զբաղվելը, ինչպիսիք են, օրինակ՝ կրթությունը կամ մասնագիտական ուսուցումը.

- անձնական զարգացման ծրագրերին մասնակցությունը.

- որոշակի վայրերում բնակվելու կամ այդ վայրեր այցելելու արգելքը:

9. Սկզբունքորեն, պայմանական ազատումը պետք է զուգակցվի վերահսկողությամբ, որը աջակցության և հսկողության միջոցներ կներառի: Վերահսկողության բնույթը, տևողությունը և խորությունը պետք է հարմարեցվեն յուրաքանչյուր առանձին դեպքին: Ճշգրտումներ կատարելը պետք է հնարավոր լինի պայմանական ազատման ամբողջ ընթացքում:

10. Պայմանները կամ վերահսկողական միջոցները պետք է սահմանվեն այնպիսի ժամանակահատվածի համար, որը չի գերազանցի ազատագրվածն ձևով պատժի չկրած մասը:

11. Անորոշ տևողությամբ սահմանված պայմանները և վերահսկողական միջոցները պետք է կիրառվեն միայն այն դեպքերում, երբ դա միանգամայն անհրաժեշտ է հասարակության պաշտպանությունն ապահովելու համար և թիվ Rec(2000)22 հանձնարարականով վերանայված՝ Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացումը կատարելագործելու մասին եվրոպական կանոնների 5-րդ կանոնով սահմանված երաշխիքներին համապատասխան:

III. Պայմանական ազատման նախապատրաստումը

12. Պայմանական ազատմանը նախապատրաստումը պետք է կազմակերպվի բանտում աշխատող համապատասխան ողջ անձնակազմի

և ազատումից հետո վերահսկողություն իրականացնողների սերտ համագործակցությամբ, և պետք է ավարտվի նվազագույն կամ սահմանված ժամկետի ավարտից առաջ:

13. Քրեակատարողական հիմնարկի ծառայությունները պետք է ապահովեն, որպեսզի ազատությունից զրկված անձինք մասնակցեն ազատումից առաջ իրականացվող համապատասխան ծրագրերի, և որպեսզի խրախուսվի նրանց մասնակցությունը կրթական ու վերապատրաստման դասընթացներին, որոնք նրանց նախապատրաստում են հասարակության մեջ կյանքին: Պետք է հնարավորինս հաճախ կիրառվեն ազատագրված անձնակազմի պատիժների կատարման որոշ տարբերակներ, ինչպիսիք են մասնակի ազատությունը, բաց ռեժիմները կամ քրեակատարողական հիմնարկից դուրս տեղավորելը՝ հասարակության մեջ ազատությունից զրկված անձանց սոցիալական վերականգնումը նախապատրաստելու նպատակով:

14. Պայմանական ազատմանը նախապատրաստելը պետք է ներառի նաև ազատությունից զրկված անձանց իրենց ընտանիքների և մտերիմների հետ կապ պահպանելու, հաստատելու և այդ կապը վերահաստատելու հնարավորությունը, ինչպես նաև այնպիսի ծառայությունների, կազմակերպությունների կամ կամավորական միավորումների հետ կապերի ստեղծումը, որոնք կարող են օժանդակել պայմանականորեն ազատված անձանց հասարակության մեջ կյանքին հարմարվելու հարցում: Այդ նպատակով պետք է նախատեսվեն բանտից արձակումների տարբեր ձևեր:

15. Պետք է խրախուսվի ազատումից հետո կիրառվող համապատասխան պայմանների ու վերահսկողության միջոցների հնարավորինս նախապես քննարկումը: Ազատությունից զրկված անձանց պետք է մանրակրկիտ բացատրել ու նրանց հետ քննարկել հնարավոր պայմանները, տրամադրվելիք օգնությունը, հսկողության պահանջներն և դրանք չպահպանելու հնարավոր հետևանքները:

IV. Պայմանական ազատման տրամադրումը

Հայեցողական ազատման համակարգը

16. Նվազագույն ժամկետը, որը ազատությունից զրկված անձինք պետք է կրեն պայմանական ազատման իրավունք ստանալու համար, պետք է սահմանվի օրենքով:

17. Համապատասխան մարմինները պետք է նախաձեռնեն անհրաժեշտ ընթացակարգեր, որպեսզի պայմանական ազատման մասին որոշումը կայացվի ազատությունից զրկված անձի կողմից պատժի նվազագույն ժամկետը կրելուց անմիջապես հետո:

18. Այն չափորոշիչները, որոնք պետք է բավարարեն ազատությունից զրկված անձինք պայմանական ազատում ստանալու համար, պետք է լինեն պարզ և հստակ: Դրանք նաև պետք է լինեն իրատեսական՝ այն իմաստով, որ պետք է հաշվի առնեն ազատությունից զրկված անձի անձնային առանձնահատկությունները, սոցիալական ու տնտեսական հանգամանքները, ինչպես նաև սոցիալական վերականգնման ծրագրերի հնարավորությունը:

19. Պայմանական ազատում տրամադրելիս աշխատանքի հնարավորությունների բացակայությունը չպետք է հիմք հանդիսանա պայմանական ազատումը մերժելու կամ հետաձգելու համար: Պետք է ջանքեր գործադրվեն զբաղվածության այլ ձևեր գտնելու համար: Մշտական կացարանի բացակայությունը չպետք է պայմանական ազատումը մերժելու կամ հետաձգելու հիմք համարվի. նման դեպքերում պետք է տրամադրվի ժամանակավոր կացարան:

20. Պայմանական ազատում տրամադրելու չափորոշիչները պետք է կիրառվեն այնպես, որպեսզի պայմանական ազատում տրամադրվի ազատությունից զրկված բոլոր այն անձանց, ովքեր թեկուզև նվազագույն չափով ապահովում են օրինապահ քաղաքացիներ դառնալու երաշխիքները: Չափորոշիչներին ազատությունից զրկված անձի անհամապատասխանությունն ապացուցելու պարտականությունը պետք է դրվի իշխանությունների վրա:

21. Եթե որոշում ընդունող մարմինը մերժում է պայմանական ազատումը, ապա այն պետք է տվյալ հարցը վերանայելու ժամկետ սահմանի: Ամեն դեպքում, ազատությունից զրկված անձինք պետք է կարողանան կրկին դիմել որոշում ընդունող մարմին՝ դրությունը զգալիորեն հօգուտ իրենց փոխվելու պահից ի վեր:

Պարտադիր ազատման համակարգը

22. Այն ժամկետը, որը ազատությունից զրկված անձինք պետք է կրեն ազատման իրավունք ձեռք բերելու համար պետք է ամրագրվի օրենքով:

23. Ազատման հետաձգումը պետք է հնարավոր լինի միայն օրենքով նախատեսված բացառիկ դեպքերում:

24. Ազատումը հետաձգելու որոշմամբ պետք է ազատման նոր ժամկետ նշանակվի:

V. Պայմաններ սահմանելը

25. Սահմանվելիք պայմանները և վերահսկողության անհրաժեշտությունը քննարկելիս որոշում ընդունող մարմինը պետք է իր տրամադրության տակ ունենա զեկույցներ, այդ թվում՝ բանավոր հայտարարություններ բանտի անձնակազմից, որի անդամները ճանաչում են ազատությունից զրկված անձանց և ծանոթ են նրանց անձնական հանգամանքներին: Ազատույցից հետո վերահսկողություն իրականացնող մասնագետներն ու ազատությունից զրկված անձի սոցիալական հանգամանքներին ծանոթ այլ անձինք ևս պետք է տեղեկություններ տրամադրեն:

26. Որոշում ընդունող մարմինը պետք է ապահովի, որ ազատությունից զրկված անձինք գիտակցեն սահմանված պայմանները, տրամադրվելիք օգնությունը, հսկողության պահանջները, ինչպես նաև պայմանները չկատարելու հնարավոր հետևանքները:

VI. Պայմանական ազատման իրականացումը

27. Պայմանական ազատումը ձգձգվելու դեպքում, ազատման սպասող բանտարկյալներն այդ ընթացքում պետք է պահվեն այնպիսի պայմաններում, որոնք հնարավորինս մոտ կլինեն հասարակությունում գտնվելիս ենթադրվող պայմաններին:

28. Պայմանական ազատման ու վերահսկողության միջոցների իրականացումը պետք է լինի կատարող մարմնի պարտականությունը Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների 7-րդ, 8-րդ ու 11-րդ կանոնների համաձայն:

29. Իրականացումը պետք է կազմակերպվի Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների 37-րդ ու 75-րդ կանոնների համաձայն և Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացումը կատարելագործելու մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(2000)22 հանձնարարականի 9-րդ և 13-րդ սկզբունքների դրույթներով նախատեսված արդյունավետության պահանջներին համապատասխան:

VII. Սահմանված պայմանները չկատարելը

30. Կատարող մարմինը սահմանված պայմանների աննշան խախտման դեպքերին պետք է արձագանքի խորհրդատվության կամ նախագգուշացման ձևով: Պայմանները չկատարելու ցանկացած լուրջ դեպքի մասին պետք է անհապաղ գեկուցել այն մարմնին, որը կարող է որոշում կայացնել պայմանները վերացնելու մասին: Այդ մարմինը պետք է, այնուամենայնիվ, քննարկի, թե լրացուցիչ խորհրդատվությունը, նախագգուշացումը, ավելի խիստ պայմաններ սահմանելը կամ որոշումը ժամանակավորապես չեղյալ հայտարարելը որքանով կարող են պատասխանատվության բավարար միջոց հանդիսանալ:

31. Ընդհանուր առմամբ, սահմանված պայմանները չպահպանելը պետք է կարգավորվի Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների 85-րդ կանոնի, ինչպես նաև կանոնների X գլխի մյուս համապատասխան դրույթների համաձայն:

VIII. Ընթացակարգային երաշխիքները

32. Պայմանական ազատումը թույլատրելու, հետաձգելու կամ չեղյալ հայտարարելու, ինչպես նաև դրա հետ միասին պայմաններ կամ միջոցներ սահմանելու կամ փոփոխելու որոշումները պետք է ընդունվեն օրենքով նախատեսված մարմինների կողմից՝ հետևյալ երաշխիքներով ապահովված ընթացակարգերի համաձայն

ա) դատապարտյալները պետք է օրենքի համաձայն իրենց կարծիքն անձամբ արտահայտելու ու օժանդակություն ստանալու իրավունք ունենան.

բ) որոշում ընդունող մարմինը պետք է առանձնահատուկ ուշադրություն դարձնի բոլոր հանգամանքներին, այդ թվում՝ դատապարտյալների կողմից ներկայացված՝ իրենց փաստարկները հիմնավորող հայտարարություններին.

գ) դատապարտյալները պետք է իրենց գործի նյութերին ծանոթանալու պատշաճ հնարավորություն ունենան.

դ) որոշումներում պետք է նշվեն որոշման հիմքում ընկած պատճառները, և դրանք պետք է գրավոր ձևով ծանուցվեն:

33. Դատապարտյալները պետք է կարողանան բողոք ներկայացնել օրենքով

սահմանված կարգով ստեղծված, վերադաս, անկախ ու անաչառ որոշում ընդունող մարմինն՝ որոշման բովանդակության կամ ընթացակարգի խախտումների վերաբերյալ:

34. Բողոքարկման ընթացակարգերը պետք է հասանելի լինեն նաև պայմանական ազատման իրականացման ժամանակ:

35. Բողոքարկման բոլոր ընթացակարգերը պետք է համապատասխանեն «Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների 13-րդ և 19-րդ կանոններով սահմանված երաշխիքներին:

36. 32-35-րդ պարբերությունների որևէ դրույթ չի կարող մեկնաբանվել որպես Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով այդ առնչությամբ երաշխավորվող որևէ իրավունքի սահմանափակում կամ դրանից շեղում:

IX. Որոշումների ընդունման գործընթացը բարելավելու մեթոդները

37. Պետք է խրախուսել ռիսկերի ու կարիքների գնահատման հուսալի գործիքների կիրառումն ու զարգացումը, որոնք այլ մեթոդների հետ մեկտեղ կօգնեն որոշումների կայացման գործընթացին:

38. Որոշում ընդունողների համար պետք է կազմակերպվեն տեղեկատվական հանդիպումներ և (կամ) վերապատրաստման ծրագրեր, որոնց իրենց մասնակցությունը կունենան իրավական և հասարակական գիտությունների ոլորտի մասնագետները և պայմանական ազատված անձանց սոցիալական վերականգնման գործում ներգրավված բոլոր անձինք:

39. Պետք է ձեռնարկվեն քայլեր՝ որոշումների ընդունման գործընթացում հետևողականության համարժեք մակարդակը ապահովելու նպատակով:

X. Պայմանական ազատման մասին տեղեկությունները և խորհրդատվությունը

40. Քաղաքական գործիչներին, դատական մարմիններին, որոշում ընդունողներին և կատարող մարմիններին, համայնքի ղեկավարներին, տուժողներին և ազատությունից զրկված անձանց օգնություն տրամադրող միավորումներին, ինչպես նաև այդ թեմայով հետաքրքրվող համալսարանական դասախոսներին ու հետազոտողներին պետք է տրամադրվեն տեղեկություններ և խորհրդատվություն պայմանական

ազատման իրականացման և այս ոլորտում նոր օրենսդրության կամ պրակտիկայի ներդրման մասին:

41. Որոշում կայացնող մարմինները պետք է տեղեկատվություն ստանան ազատությունից զրկված ազատությունից անձանց թվի մասին, ում նկատմամբ պայմանական ազատումը կիրառվել է բարեհաջող կամ ձախողվել է, ինչպես նաև տեղեկատվություն՝ հաջողության կամ ձախողման հանգամանքների մասին:

42. Պետք է կազմակերպվեն լրատվական և այլ քարոզարշավներ՝ պայմանական ազատման ոլորտի նոր զարգացումների և քրեական արդարադատության համակարգում դրա դերի վերաբերյալ հանրությանն իրազեկելու նպատակով: Ազատությունից զրկված անձի պայմանական ազատման ժամանակահատվածում ի հայտ եկած ցանկացած նշանակալի և հրապարակային ձախողման դեպքում նման տեղեկությունները պետք է անհապաղ լուսաբանվեն: Քանի որ նման իրադարձությունները ուշագրավ են լրատվամիջոցների համար, ապա պետք է ընդգծվեն նաև պայմանական ազատման նպատակն ու դրական հետևանքները:

XI. Ուսումնասիրություններ և վիճակագրություն

43. Պայմանական ազատման գործող համակարգերի նպատակահարմարության և դրանց հետագա զարգացման մասին առավել խոր գիտելիքներ ձեռք բերելու համար պետք է իրականացվի գնահատում և վարվի վիճակագրություն՝ այս համակարգերի աշխատանքի ու պայմանական ազատման հիմնական նպատակների իրականացման, դրանց արդյունավետության վերաբերյալ տեղեկություններ տրամադրելու նպատակով:

44. Ի լրումն վերը առաջարկվող գնահատումների, պետք է խրախուսվի պայմանական ազատման համակարգերի աշխատանքի ուսումնասիրությունը: Նման ուսումնասիրությունը պետք է ներառի դատական մարմինների և որոշում կայացնող մարմինների, կատարող մարմինների, տուժողների, հասարակության անդամների և ազատությունից զրկված անձանց տեսակետները, վերաբերմունքն ու ընկալումները պայմանական ազատման վերաբերյալ: Մյուս կարևոր հանգամանքները, որ պետք է հաշվի առնվեն, պայմանական ազատման ծախսային արդյունավետությունն է, կրկնահանգավորության նվազեցումը, պայմանական ազատված անձանց՝ հասարակական կյանքին հաջողությամբ ինտեգրվելու սահմանները և այն ազդեցությունը,

որ պայմանական ազատման համակարգի զարգացումը կարող է ունենալ պատիժներ նշանակելու ու միջոցներ սահմանելու գործում, ինչպես նաև պատիժների կատարումը: Ազատման նախապատրաստման ծրագրերը ևս պետք է ուսումնասիրվեն:

45. Պետք է վիճակագրություն վարվի այնպիսի հարցերի շուրջ, ինչպիսիք են փաստացի պայմանական ազատված անձանց թիվը ազատման իրավունք ունեցողների ընդհանուր թվի համեմատ, ազատագրկման ձևով պատիժների տևողությունը և կատարած հանցագործությունները, պայմանական ազատում ստանալուց առաջ պատժի կրած մասը, պայմանական ազատումը չեղյալ հայտարարելու դեպքերի թիվը, կրկնակի դատապարտման դեպքերի թիվը և պայմանական ազատված անձանց քրեական անցյալն ու սոցիալ-ժողովրդագրական բնութագիրը:

**Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ Rec (2006)2
հանձնարարականը անդամ երկրներին՝ Եվրոպական բանտային
կանոնների վերաբերյալ**

*(Նախարարների կոմիտեի կողմից հաստատվել է 2006թ. հունվարի 11-ին՝
փոխնախարարների թիվ 952 հանդիպման ժամանակ)*

Նախարարների կոմիտեն, առաջնորդվելով Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության թիվ 15^բ հոդվածով,

նկատի առնելով մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան և մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպերը,

նկատի առնելով նաև խոշտանգումների և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման հարցերով եվրոպական կոմիտեի կատարած աշխատանքը, հատկապես՝ վերջինիս կողմից իր ընդհանուր գեկույցներում սահմանված ստանդարտները,

կրկնելով, որ որևէ անձ չի կարող զրկվել ազատությունից այլ կերպ, քան որպես ծայրահեղ միջոց և օրենքով սահմանված ընթացակարգին համապատասխան,

ընդգծելով, որ ազատությունից զրկելու հետ կապված պատիժների իրականացմամբ և բանտարկյալների նկատմամբ վերաբերմունքով պայմանավորված՝ անհրաժեշտ է հաշվի առնել ապահովության, անվտանգության և կարգապահության հետ կապված պահանջները՝ ապահովելով նաև բանտային այնպիսի պայմաններ, որոնք չեն նսեմացնում մարդկային արժանապատվությունը և որոնք այնտեղ պահվող անձանց առաջարկում են զբաղվածության միջոցառումներ և ներգործության հետ կապված ծրագրեր՝ դրանով իսկ նրանց պատրաստելով հասարակությունում վերաինտեգրվելուն,

կարևորելով եվրոպայի խորհրդի անդամ երկրների կողմից իրենց բանտային քաղաքականության ընդհանուր սկզբունքների շարունակական թարմացումն ու պահպանումը,

բացի այդ, հաշվի առնելով, որ այդ ընդհանուր սկզբունքների պահպանումը կխթանի միջազգային համագործակցությունն այս ոլորտում,

հիշատակելով էական սոցիալական փոփոխությունները, որոնք վերջին

երկու տասնամյակում անդրադարձել են եվրոպայի քրեական բնագավառի վրա,

վերահաստատելով եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի հանձնարարականներում տեղ գտած ստանդարտները քրեակատարողական քաղաքականության և պրակտիկայի առանձին ասպեկտների վերաբերյալ, մասնավորապես՝ բանտում կրթության վերաբերյալ թիվ R(89)12 հանձնարարականը, բանտերի և բանտերում վարակիչ հիվանդությունների, այդ թվում՝ ձիահ-ի և նման այլ առողջապահական խնդիրների վերահսկման քրեաբանական ասպեկտների վերաբերյալ թիվ R(93)6, պատիժների և այլ միջոցների իրականացմանը ներգրավված անձնակազմի վերաբերյալ թիվ R(97)12, բանտերում առողջապահության էթիկական և կազմակերպական ասպեկտների վերաբերյալ թիվ R(98)7, բանտերի գերբեռնվածության և բանտային բնակչության ներհոսքի վերաբերյալ թիվ R(99)22, պայմանական ազատման մասին թիվ Rec(2003)22 և բանտային վարչակազմերի կողմից ցմահ ազատագրկման և տևական ազատագրկման դատապարտված անձանց ղեկավարման վերաբերյալ թիվ Rec(2003)23 հանձնարարականները,

հաշվի առնելով բանտարկյալների նկատմամբ վերաբերմունքի մակ-ի նվազագույն ստանդարտ կանոնները,

նկատի առնելով, որ եվրոպական բանտային կանոնների վերաբերյալ նախարարների կոմիտեի թիվ R(87)3 հանձնարարականը նշանակալի վերանայման և լրամշակման կարիք ունի՝ եվրոպայում քրեական քաղաքականության, պատժային գործունեության և բանտերի ընդհանուր կառավարման ոլորտում տեղ գտած զարգացումներն արտացոլելու նպատակով՝

առաջարկում է, որպեսզի անդամ երկրների կառավարությունները.

- իրենց օրենսդրությունում, քաղաքականությունում և պրակտիկայում առաջնորդվել սույն հանձնարարականի հավելվածում տեղ գտած կանոններով, որոնք փոխարինում են Եվրոպական բանտային կանոնների վերաբերյալ նախարարների կոմիտեի ընդունած թիվ R(87)3 հանձնարարականին,

- ապահովել, որ սույն հանձնարարականը և դրան կից մեկնաբանությունները թարգմանվեն և հնարավորինս լայնորեն տարածվեն, հատկապես՝

դատական մարմինների, բանտային անձնակազմի և անձամբ բանտարկյալների շրջանում:

Թիվ Rec (2006)2 հանձնարարականի հավելված

Մաս I

Հիմնական սկզբունքներ

1. Ազատությունից զրկված բոլոր անձանց մարդկային իրավունքները պետք է հարգվեն:
2. Ազատությունից զրկված անձինք օժտված են բոլոր այն իրավունքներով, որոնցից չեն զրկվել դատապարտվելու կամ կալանավորվելու որոշման արդյունքում:
3. Ազատությունից զրկված անձանց նկատմամբ կիրառվող սահմանափակումները պետք է տեղավորվեն անհրաժեշտ նվազագույնի սահմաններում և համարժեք լինեն դրանց կիրառման իրավաչափ նպատակներին:
4. Բանտարկյալների մարդկային իրավունքները ոտնահարող բանտային պայմանները չեն կարող արդարացվել միջոցների անբավարարությամբ:
5. Բանտային կյանքը պետք է հնարավորինս մոտ լինի համայնքային կյանքին:
6. Ողջ բանտարկությունը պետք է անցկացվի այնպես, որպեսզի խթանվի ազատությունից զրկված անձանց վերաինտեգրումն ազատ հասարակությունում:
7. Անհրաժեշտ է խրախուսել բանտից դուրս գտվող սոցիալական ծառայությունների հետ համագործակցությունը և քաղաքացիական հասարակության հնարավոր ներգրավումը:
8. Բանտային անձնակազմը կարևոր հանրային ծառայություն է իրականացնում, և անձնակազմի հավաքագրումը, վերապատրաստումը և աշխատանքային պայմանները պետք է վերջինիս հնարավորություն ընձեռեն բանտարկյալների հետ իրենց աշխատանքի ընթացքում պահպանելու բարձր ստանդարտները:

9. Բոլոր բանտերը պետք է պարբերաբար ենթարկվեն պետական տեսչական ստուգումների և անկախ մոնիթորինգի:

Կարգավորման շրջանակը և կիրառումը

10.1. Եվրոպական բանտային կանոնները վերաբերում են այն անձանց, ովքեր դատական մարմնի որոշմամբ գտնվում են կալանքի տակ կամ դատապարտվելու արդյունքում զրկվել են ազատությունից:

10.2. Դատական մարմնի որոշմամբ կալանքի տակ գտնվող կամ դատապարտվելու արդյունքում ազատությունից զրկված անձինք, որպես կանոն, պետք է պահվեն բանտերում, այսինքն՝ բանտարկյալների այս երկու խմբերի համար նախատեսված հաստատություններում:

10.3. Կանոնները կիրառելի են նաև այն անձանց նկատմամբ, ովքեր.

ա. բանտում պահվում են այլ պատճառով,

բ. դատական մարմնի որոշմամբ կալանավորվել են կամ դատապարտվելու արդյունքում զրկվել են ազատությունից, սակայն ինչ-ինչ պատճառներով պահվում են այլ վայրում:

10.4. Բանտում պահվող կամ 10.3.բ կետում նշված դեպքերում անազատության մեջ գտնվող անձինք սույն կանոնների իմաստով համարվում են բանտարկյալներ:

11.1. 18 տարին չլրացած երեխաները պետք է պահվեն ոչ թե չափահասների համար նախատեսված բանտում, այլ հատուկ այդ նպատակով ստեղծված հաստատությունում:

11.2. Եթե երեխաներն այդուհանդերձ բացառության կարգով պահվում են նման բանտում, անհրաժեշտ է ունենալ այնպիսի կանոնակարգեր, որոնք թույլ կտան հաշվի առնել նրանց կարգավիճակն ու կարիքները:

12.1. Հոգեկան հիվանդությամբ տառապող կամ այնպիսի անձինք, ում հոգեկան վիճակն անհամատեղելի է բանտում անազատության մեջ պահելու հետ, պետք է պահվեն հատուկ այդ նպատակով նախատեսված հաստատությունում:

12.2. Եթե նման անձինք այդուհանդերձ բացառության կարգով պահվում են բանտում, անհրաժեշտ է ունենալ այնպիսի կանոնակարգեր, որոնք

թույլ կտան հաշվի առնել նրանց կարգավիճակն ու կարիքները:

13. Սույն կանոնները պետք է կիրառվեն անկողմնակալորեն և առանց սեռի, ռասայի, մաշկի գույնի, լեզվի, կրոնի, քաղաքական կամ այլ հայացքի, ազգային կամ սոցիալական ծագման, ազգային փոքրամասնության պատկանելու, գույքային, ծննդյան կամ այլ կարգավիճակով պայմանավորված խտրականության:

Մաս II

Բանտարկության պայմանները

Ընդունումը

14. Որևէ անձ չի կարող որպես բանտարկյալ ընդունվել բանտ կամ պահվել այնտեղ՝ առանց ներպետական օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կայացված, օրինական ուժ ունեցող համապատասխան որոշման:

15.1. Յուրաքանչյուր բանտարկյալի վերաբերյալ բանտ ընդունելու պահին պետք է գրառվեն հետևյալ տեղեկությունները.

ա. տեղեկատվություն բանտարկյալի ինքնության վերաբերյալ,

բ. բանտարկության պատճառները և այդ որոշումը կայացնող մարմինը,

գ. ընդունման օրը և ժամը,

դ. բանտարկյալի այն անձնական իրերի ցանկը, որոնք թիվ 31 կանոնին համապատասխան պետք է ի պահ տրվեն,

ե. ցանկացած տեսանելի վնասվածքի կամ նախքան ընդունվելը տեղի ունեցած վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ բողոքները,

զ. բանտարկյալի առողջական վիճակի վերաբերյալ ցանկացած տեղեկատվություն, որն առնչվում է բանտարկյալի կամ այլոց ֆիզիկական և հոգեկան ապահովությանը՝ բժշկական գաղտնիքի պահպանման պայմանով:

15.2. Ընդունման պահին բոլոր բանտարկյալները պետք է ստանան թիվ 30 կանոնով սահմանված տեղեկատվությունը:

15.3. Ընդունումից անմիջապես հետո թիվ 24.9 կանոնին համապատասխան պետք է ծանուցում ուղարկվի բանտարկյալի բանտարկության վերաբերյալ:

16. Ընդունումից հետո հնարավորինս վաղ.

ա. թիվ 42 կանոնով նախատեսված բժշկական գնությամբ պետք է լրացվի ընդունման պահին բանտարկյալի առողջական վիճակի վերաբերյալ տեղեկատվությունը,

բ. թիվ 51 կանոնին համապատասխան անհրաժեշտ է որոշել բանտարկյալին պահելու ռեժիմը,

գ. բանտարկյալի կողմից ապահովությանը սպառնացող վտանգը պետք է որոշվի թիվ 52 կանոնին համապատասխան,

դ. անհրաժեշտ է գնահատել բանտարկյալի սոցիալական վիճակի վերաբերյալ առկա տեղեկատվությունը՝ բանտարկյալի անմիջական անձնական և սոցիալական կարիքներին արձագանքելու նպատակով,

ե. դատապարտված բանտարկյալների պարագայում հարկավոր է քայլեր ձեռնարկել սույն կանոնների Մաս VIII-ում նշված ծրագրերն իրականացնելու ուղղությամբ:

Տեղաբաշխում և կացարանային ապահովում

17.1. Բանտարկյալները պետք է հնարավորության սահմաններում տեղաբաշխվեն իրենց բնակության կամ սոցիալական վերականգնման վայրին մոտ գտնվող բանտերում:

17.2. Տեղաբաշխման ժամանակ հարկավոր է հաշվի առնել քրեական գործով քննությունը շարունակելու, ապահովության, անվտանգության և բոլոր բանտարկյալների համար համապատասխան ռեժիմներ ապահովելու նկատառումները:

17.3. Հնարավորության սահմաններում պետք է առաջնային տեղաբաշխման և հետագայում մեկ բանտից մյուսը փոխադրելու մասին խորհրդակցել բանտարկյալի հետ:

18.1. Բանտարկյալներին տրամադրված կացարանը, հատկապես՝ ննջարանները, պետք է հարիր լինեն մարդկային արժանապատվությանը և հնարավորության սահմաններում համապատասխանեն մեկուսիության,

առողջության և հիգիենայի հետ կապված պահանջներին. հարկավոր է պատշաճ ուշադրություն դարձնել կլիմայական պայմաններին և հատկապես տարածքի մակերեսին, օդի ծավալին, լուսավորությանը, ջեռուցմանն ու օդափոխությանը:

18.2. Բանտարկյալների ապրելու, աշխատելու կամ համատեղ միջոցառումների համար նախատեսված բոլոր շինություններում.

ա. պատուհանները պետք է բավարար չափով մեծ լինեն, որպեսզի բանտարկյալները բնական լուսավորության նորմալ պայմաններում կարողալու կամ աշխատելու հնարավորություն ունենան, և որպեսզի չխոչընդոտվի մաքուր օդի ներհոսքը, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ առկա է օդորակման պատշաճ համակարգ,

բ. արհեստական լուսավորությունը պետք է բավարարի ընդունված տեխնիկական ստանդարտները,

գ. անհրաժեշտ է ունենալ ահագանգման համակարգ, որը բանտարկյալներին անձնակազմի հետ անհապաղ կապվելու հնարավորություն կընձեռի:

18.3. 1-ին և 2-րդ պարբերություններում նշված խնդիրների վերաբերյալ հատուկ նվազագույն պահանջները պետք է սահմանված լինեն ներպետական օրենսդրությամբ:

18.4. Ներպետական օրենսդրությունը պետք է նախատեսի մեխանիզմներ, որոնք կապահովեն, որպեսզի այս նվազագույն պահանջները չխախտվեն բանտերի գերբեռնվածության հետևանքով:

18.5. Բանտարկյալները, որպես կանոն, պետք է գիշերվա ընթացքում տեղավորվեն անհատական խցերում, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նրանք նախընտրում են ընդհանուր ննջարանները:

18.6. Ընդհանուր կացարան կարող է տրամադրվել միայն այդ նկատառումներից ելնելով, և դրանում պետք է տեղավորվեն միմյանց հետ շփվելու տեսակետից համատեղելի բանտարկյալներ:

18.7. Հնարավորության սահմաններում բանտարկյալները պետք է նախքան ընդհանուր ննջարանում տեղավորվելն ընտրության հնարավորություն ունենան:

18.8. Բանտարկյալներին այս կամ այն բանտում կամ բանտի այս կամ այն

հատվածում տեղավորելու որոշումը կայացնելիս հարկավոր է պատշաճ ուշադրություն դարձնել բանտարկյալների հետևյալ խմբերին միմյանցից անջատ պահելուն.

ա. չդատապարտված բանտարկյալները՝ դատապարտվածներից,

բ. արական սեռի բանտարկյալները՝ իգական սեռի բանտարկյալներից,

գ. չափահասության հասած երիտասարդ բանտարկյալները՝ առավել տարեցներից:

18.9. Անջատ պահելու պահանջներից բացառություններ կարող են արվել 8-րդ պարբերության իմաստով՝ բանտարկյալներին կազմակերպված միջոցառումներին համատեղ մասնակցելու հնարավորություն ընձեռելու նպատակով, սակայն այս խմբերը գիշերային ժամերին պետք է մշտապես անջատ պահվեն միմյանցից, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նրանք բանտարկությունը միասին կրելու ցանկություն են հայտնում, իսկ բանտային մարմինները գտնում են, որ դա բխում է բոլոր այդ բանտարկյալների շահերից:

18.10. Բոլոր բանտարկյալների կացարանային ապահովումը պետք է իրականացվի անվտանգության հնարավորինս մեղմ միջոցառումների պայմաններում, որը համարժեք է փախուստի դիմելու կամ ինքնաժառանգաբար կամ այլոց վսաս պատճառելու վտանգին:

Հիգիենան

19.1. Յուրաքանչյուր բանտի բոլոր հատվածները պետք է մշտապես պատշաճ խնամվեն և մաքուր պահվեն:

19.2. Բանտ ընդունվելիս բանտարկյալին հատկացվող խուցը կամ այլ կացարանը պետք է մաքուր վիճակում լինի:

19.3. Բանտարկյալները պետք է կարողանան ցանկացած պահի հիգիենիկ և մեկուսի պայմաններում օգտվել սանիտարական հանգույցներից:

19.4. Պետք է տրամադրվեն պատշաճ հարմարություններ, որպեսզի յուրաքանչյուր բանտարկյալ, ընդհանուր հիգիենայի նկատառումներից ելնելով, հնարավորության դեպքում՝ ամեն օր, սակայն ոչ պակաս, քան շաբաթը երկու անգամ (կամ առավել հաճախ, եթե անհրաժեշտ է) կլիմային համապատասխանող ջերմաստիճանի պայմաններում լոգանք

կամ ցնցուղ ընդունել:

19.5. Բանտարկյալները պետք է հետևեն իրենց, իրենց հագուստի և ննջարանի մաքրությանը և կոկիկությանը:

19.6. Բանտային մարմինները պետք է նրանց ապահովեն դրա համար անհրաժեշտ միջոցներով, այդ թվում՝ զուգարանային և ընդհանուր մաքրության պարագաներով ու նյութերով:

19.7. Հատուկ դրույթ պետք է նախատեսել կանանց սանիտարական կարիքների մասին:

Հագուստ և անկողնային պարագաներ

20.1. Բավարար սեփական հագուստ չունեցող բանտարկյալները պետք է կլիմային համապատասխանող հագուստ ստանան:

20.2. Այդ հագուստը չպետք է նվաստացնող կամ վիրավորական տեսք ունենա:

20.3. Հագուստը պետք է պահվի մաքուր պայմաններում և փոխվի ըստ անհրաժեշտության:

20.4. Չի կարելի բանտից դուրս գալու թույլտվություն ստացած բանտարկյալներից պահանջել, որպեսզի նրանք կրեն իրենց բանտարկյալ լինելու մասին վկայող հագուստ:

21. Յուրաքանչյուր բանտարկյալ պետք է ապահովվի առանձին մահճակալով և առանձին ու պատշաճ անկողնային պարագաներով, որոնք պետք է պահպանվեն բարվոք վիճակում և փոխվեն դրանց մաքրությունը պահպանելու համար անհրաժեշտ հաճախականությամբ:

Մնունդը

22.1. Բանտարկյալները պետք է ապահովվեն իրենց տարիքին, առողջական և ֆիզիկական վիճակին, կրոնին, մշակույթին և աշխատանքի բնույթին համապատասխանող սննդակարգով:

22.2. Մննդակարգին, այդ թվում՝ նվազագույն էներգետիկ և պրոտեինային բաղադրության ներկայացվող պահանջները պետք է սահմանվեն ներպետական օրենքով:

22.3. Մնունդը պետք է պատրաստվի և մատուցվի հիգիենիկ պայմաններում:

22.4. Մնունդը պետք է մատուցվի օրական երեք անգամ՝ դրանց միջև ողջամիտ ընդմիջումներով:

22.5. Խմելու ջուրը բանտարկյալների համար պետք է հասանելի լինի ցանկացած ժամանակ:

22.6. Բուժաշխատողը կամ որակավորում ունեցող բուժքույրը պետք է կարգադրեն փոփոխություն կատարել բանտարկյալի սննդակարգում, եթե դա անհրաժեշտ է բժշկական նկատառումներից ելնելով:

Իրավական խորհրդատվություն

23.1. Բոլոր բանտարկյալներն իրավական խորհրդատվություն ստանալու իրավունք ունեն և բանտային մարմինները պետք է նրանց պատշաճ հնարավորություն տան նման խորհրդատվությունից օգտվելու համար:

23.2. Բանտարկյալները ցանկացած իրավական հարցի շուրջ կարող են խորհրդակցել իրենց իսկ ընտրած իրավախորհրդատուի հետ՝ սեփական միջոցների հաշվին:

23.3. Անվճար իրավական օգնության հնարավորության մասին բանտային մարմինները պետք է տեղեկացնեն բոլոր բանտարկյալներին:

23.4. Բանտարկյալների և նրանց իրավախորհրդատուների միջև իրավական բնույթի խորհրդակցությունները և հաղորդակցության այլ եղանակները, այդ թվում՝ նամակագրությունը, պետք է կատարվեն մեկուսի պայմաններում:

23.5. Դատական մարմինը կարող է բացառիկ հանգամանքներում մեկուսիության հետ կապված սահմանափակումներ կիրառել՝ լուրջ հանցագործությունները և բանտի ապահովության ու անվտանգության լուրջ խախտումները կանխելու նպատակով:

23.6. Բանտարկյալները պետք է կարողանան օգտվել իրենց գործի վարույթին վերաբերող փաստաթղթերից կամ նրանց պետք է թույլատրվի իրենց տրամադրության տակ ունենալ նման փաստաթղթեր:

Կապն արտաքին աշխարհի հետ

24.1. Բանտարկյալներին հարկավոր է թույլատրել հնարավորինս հաճախակի նամակագրության, հեռախոսի կամ հաղորդակցության այլ միջոցների օգնությամբ կապ պահպանել իրենց ընտանիքների, այլ անձանց և դրսում գործող կազմակերպությունների ներկայացուցիչների հետ և տեսակցել այդ անձանց հետ:

24.2. Հաղորդակցությունը և այցելությունները կարող են ենթարկվել այնպիսի սահմանափակումների և մոնիթորինգի, որոնք անհրաժեշտ են քրեական գործի քննությունը շարունակելու, կարգուկանոն պահպանելու, ապահովության և անվտանգության, քրեական հանցագործությունները կանխելու և հանցագործությունից տուժած անձանց պաշտպանության համար, սակայն այդ սահմանափակումները, այդ թվում՝ դատական մարմնի կողմից նշանակվածները, պետք է այդուհանդերձ թույլատրեն շփման նվազագույն ընդունելի մակարդակը:

24.3. Ներպետական օրենսդրությամբ պետք է սահմանվեն ներպետական և միջազգային այն մարմինները և պաշտոնատար անձինք, որոնց հետ բանտարկյալների շփումը չպետք է սահմանափակվի:

24.4. Տեսակցությունները պետք է կազմակերպվեն այնպես, որպեսզի բանտարկյալները կարողանան պահպանել և զարգացնել հնարավորինս նորմալ ընտանեկան հարաբերությունները:

24.5. Բանտային մարմինները պետք է արտաքին աշխարհի հետ պատշաճ կապը պահպանելու հարցում օգնեն բանտարկյալներին և նրանց ապահովեն դրա համար անհրաժեշտ աջակցությամբ:

24.6. Որևէ մերձավոր ազգականի մահվան կամ ծանր հիվանդության մասին տեղեկություն ստանալուն պես անհրաժեշտ է այդ մասին հայտնել բանտարկյալին:

24.7. Եթե հանգամանքները թույլ են տալիս, բանտարկյալին հարկավոր է թույլատրել ուղեկցությամբ կամ միայնակ լքել բանտը՝ հիվանդ ազգականին այցելելու, հուղարկավորության մասնակցելու նպատակով կամ մարդասիրական այլ նկատառումներով:

24.8. Բանտարկյալները պետք է իրավունք ունենան իրենց բանտարկության կամ մեկ այլ հաստատություն փոխադրվելու, հնարավոր ծանր

հիվանդության կամ վնասվածքի մասին անհապաղ տեղեկացնելու իրենց ընտանիքներին:

24.9. Բանտ ընդունվելուց հետո բանտարկյալի մահվան, ծանր հիվանդության կամ լուրջ վնասվածքի, կամ բանտարկյալին հիվանդանոց փոխադրելու մասին բանտային մարմինները պետք է այդ մասին անհապաղ տեղեկացնեն բանտարկյալի ամուսնուն կամ զուգընկերոջը, իսկ եթե բանտարկյալն ամուսնացած չէ՝ մերձավոր ազգականին և բանտարկյալի նշած ցանկացած այլ անձի, եթե բանտարկյալը հակառակը չի խնդրել:

24.10. Բանտարկյալները պետք է իրավունք ունենան պարբերաբար տեղեկանալու հասարակական անցուղարձին՝ լրագրեր, պարբերականներ և այլ հրատակարարություններ բաժանորդագրվելու և ընթերցելու, ռադիո ունկնդրելու կամ հեռուստատեսության միջոցով, եթե դատական մարմինը տվյալ գործով որոշակի ժամկետով չի արգելել դա:

24.11. Բանտային մարմինները պետք է ապահովեն, որպեսզի բանտարկյալները մասնակցեն ընտրությունների, հանրաքվեի և հասարակական կյանքի այլ դրսևորումների, այնքանով, որքանով ներպետական օրենքով այդ իրավունքը սահմանափակված չէ:

24.12. Բանտարկյալները պետք է իրավունք ունենան հաղորդակցվելու լրատվամիջոցների հետ, եթե ապահովության և անվտանգության, հասարակական շահի նկատառումներից ելնելով կամ տուժողների, այլ բանտարկյալների կամ անձնակազմի անփաստությունն ապահովելու համար դա արգելելու ակնհայտ հիմքեր չկան:

Բանտային ռեժիմը

25.1. Բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմը պետք է գործողությունների հավասարակշռված ծրագիր ներառի:

25.2. Այդ ռեժիմը բանտարկյալներին պետք է հնարավորություն տա օրվա ընթացքում խցից դուրս անցկացնել այնքան ժամանակ, որքան անհրաժեշտ է մարդկային և սոցիալական փոխգործակցության պատշաճ մակարդակ ապահովելու համար:

25.3. Այդ ռեժիմը պետք է նաև թույլ տա բավարարել բանտարկյալների սոցիալական կարիքները:

25.4. Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի ֆիզիկական, հոգեկան կամ սեռական չարաշահումների ենթարկված բանտարկյալների կարիքներին:

Աշխատանքը

- 26.1. Բանտերում աշխատանքը պետք է համարվի որպես բանտային ռեժիմի դրական տարր և չպետք է կիրառվի որպես պատժի միջոց:
- 26.2. Բանտային մարմինները պետք է ձգտեն բանտարկյալներին ապահովել օգտակար բնույթի բավարար աշխատանքով:
- 26.3. Տրամադրված աշխատանքը պետք է հնարավորության սահմաններում լինի այնպիսին, որպեսզի պահպանի և կատարելագործի ազատվելուց հետո վաստակելու՝ բանտարկյալի կարողությունը:
- 26.4. Թիվ 13 կանոնին համապատասխան՝ աշխատանք տրամադրելիս պետք է բացառել սեռի վրա հիմնված խտրականությունը:
- 26.5. Անհրաժեշտ է մասնագիտական ուսուցում ենթադրող աշխատանք տրամադրել այն բանտարկյալներին, ովքեր կարող են օգուտ քաղել դրանից, հատկապես՝ երիտասարդ բանտարկյալներին:
- 26.6. Բանտարկյալները պետք է իրենք ընտրեն կատարելիք աշխատանքի տեսակը՝ առկա հնարավորությունների, պատշաճ մասնագիտական ընտրության և կարգուկանոն պահպանելու պահանջների սահմաններում:
- 26.7. Հաստատություններում աշխատանքի կազմակերպումը և մեթոդները պետք է հնարավորության սահմաններում նման լինեն համայնքում կատարվող նույնպիսի աշխատանքին՝ բանտարկյալներին նորմալ աշխատանքային կյանքի պայմաններին պատրաստելու նպատակով:
- 26.8. Չնայած, որ հաստատություններում կազմակերպվող արտադրությունից ֆինանսական շահույթ ակնկալելը կարող է կարևոր լինել ստանդարտների կատարելագործման և վերապատրաստումների որակն ու նպատակայնությունը բարելավելու տեսակետից, բանտարկյալների շահերը չպետք է ստորադասվեն այդ նպատակին:
- 26.9. Բանտարկյալներին աշխատանքը բանտի ներսում կամ դրանից դուրս պետք է տրամադրվի բանտային մարմինների կողմից՝ ինքնուրույն կամ մասնավոր կապալառուների հետ համագործակցությամբ:
- 26.10. Բոլոր դեպքերում բանտարկյալների աշխատանքը պետք է համարժեք վարձատրվի:

26.11. Բանտարկյալները պետք է վաստակի մի մասը սեփական գործածության թույլատրելի պարագաներ ձեռք բերելու համար ծախսելու և դրա մի մասն իրենց ընտանիքներին տրամադրելու իրավունք ունենան:

26.12. Հարկավոր է խրախուսել բանտարկյալներին՝ խնայելու իրենց վաստակի մի մասը՝ ազատվելու պահին այն իրենց հանձնելու և որոշակի նպատակներով դրանք օգտագործելու նպատակով:

26.13. Բանտարկյալները պետք է պատշաճ կերպով պաշտպանված լինեն առողջության և ապահովության նախագրուշական միջոցներով, որոնք իրենց հստակությամբ չպետք է զիջեն դրսում աշխատող անձանց համար սահմանվածներին:

26.14. Անհրաժեշտ է դրույթ սահմանել բանտարկյալներին արտադրական փաստաթղթերից, ներառյալ՝ աշխատանքի բնույթով պայմանավորված հիվանդություններից ապահովագրելու վերաբերյալ՝ դրսում աշխատողների համար ներպետական օրենսդրությամբ սահմանված պայմաններից ոչ պակաս նպաստավոր պայմաններով:

26.15. Բանտարկյալների օրական և շաբաթական աշխատանքային ժամերը պետք է սահմանվեն տվյալ երկրում ազատության մեջ գտնվող աշխատողների աշխատանքի վերաբերյալ սահմանված կանոններին կամ սովորույթներին համապատասխան:

26.16. Բանտարկյալները պետք է շաբաթական առնվազն մեկ հանգստյան օր, ինչպես նաև՝ ուսման կամ այլ գործունեության համար բավարար ժամանակ ունենան:

26.17. Աշխատող բանտարկյալները հնարավորինս պետք է ընդգրկվեն ներպետական սոցիալական ապահովության համակարգերում:

Վարժանք և ազատ ժամանց

27.1. Յուրաքանչյուր բանտարկյալ պետք է ամեն օր առնվազն մեկ ժամ տևողությամբ բացօթյա զբոսանքի հնարավորություն ունենա, եթե եղանակը թույլ է տալիս:

27.2. Եթե եղանակն անբարենպաստ է, հարկավոր է բանտարկյալների վարժանքի համար այլընտրանքային տարբերակներ մտածել:

27.3. Ֆիզիկական առողջությունը խթանող և համապատասխան վարժանքի

հնարավորություն տվող միջոցառումները պետք է բանտային ռեժիմների բաղկացուցիչ մասը հանդիսանան:

27.4. Բանտային մարմինները պետք է խթանեն նման միջոցառումները՝ համապատասխան հարմարություններ և սարքավորում տրամադրելու միջոցով:

27.5. Բանտային մարմինները պետք է քայլեր ձեռնարկեն հատուկ միջոցառումներ կազմակերպելու ուղղությամբ՝ այն բանտարկյալների համար, ովքեր ունեն դրանց կարիքը:

27.6. Անհրաժեշտ է տրամադրել ժամանցային հնարավորություններ, որոնք ներառում են սպորտը, խաղերը, մշակութային միջոցառումները, նախասիրությունները և ժամանցային զբաղմունքի այլ ձևերը. հնարավորության սահմաններում բանտարկյալներին հարկավոր է թույլատրել ինքնուրույն կազմակերպել դրանք:

27.7. Բանտարկյալներին հարկավոր է թույլատրել շփվել միմյանց հետ վարժանքի ընթացքում և ժամանցային միջոցառումներին մասնակցելիս:

Կրթությունը

28.1. Յուրաքանչյուր բանտ պետք է բոլոր բանտարկյալներին ապահովի մատչելի կրթական ծրագրերով, որոնք պետք է հնարավորինս համակողմանի լինեն և համապատասխանեն անհատական կարիքներին՝ միաժամանակ հաշվի առնելով բանտարկյալների ձգտումները:

28.2. Առաջնահերթությունը պետք է տրվի գրաձանաչության և թվաբանության հետ կապված կարիքներ ունեցող և հիմնական կամ մասնագիտական կրթություն չստացած բանտարկյալներին:

28.3. Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի երիտասարդ և հատուկ կարիքներ ունեցող բանտարկյալներին:

28.4. Կրթությունն իր կարգավիճակով չպետք է զիջի բանտում կազմակերպվող աշխատանքին, և բանտարկյալները ֆինանսապես կամ այլ կերպ չպետք է տուժեն կրթության ներգրավելու պատճառով:

28.5. Յուրաքանչյուր հաստատություն պետք է բոլոր բանտարկյալներին համար հասանելի գրադարան ունենա, որը պետք է հագեցած լինի ժամանցային և կրթական միջոցներով, գրքերով և պարբերական հրատարակություններով:

28.6. Հնարավորության սահմաններում բանտի գրադարանը պետք է կազմակերպվի համայնքային գրադարանային ծառայությունների հետ համագործակցությամբ:

28.7. Հնարավորության սահմաններում բանտարկյալների կրթությունը պետք է.

ա. ինտեգրված լինի երկրի կրթական և մասնագիտական ուսուցման համակարգին, որպեսզի ազատվելուց հետո նրանք կարողանան առանց դժվարությունների շարունակել իրենց կրթությունը և մասնագիտական ուսուցումը,

բ. կազմակերպվի դրսի կրթական հաստատությունների հովանու ներքո:

Խղճի, մտքի և կրոնի ազատություն

29.1. Անհրաժեշտ է հարգել բանտարկյալների խղճի, մտքի և կրոնի ազատության իրավունքը:

29.2. Բանտային ռեժիմը պետք է հնարավորության սահմաններում կազմակերպվի այնպես, որպեսզի բանտարկյալները կարողանան հետևել իրենց կրոնին և դավանանքին, մասնակցել այդ կրոնի կամ դավանանքի հավատարմագրված ներկայացուցչի կողմից կազմակերպվող ծեսերին կամ հավաքներին, առանձին տեսակցել իրենց կրոնի կամ դավանանքի ներկայացուցիչների հետ և իրենց տրամադրության տակ ունենան իրենց կրոնին կամ դավանանքին վերաբերող գրքեր կամ գրականություն:

29.3. Բանտարկյալներին չի կարելի հարկադրել հետևել այս կամ այն կրոնին կամ դավանանքին, մասնակցել կրոնական ծեսերի կամ հավաքների, մասնակցել կրոնական միջոցառումների կամ հանդիպել այս կամ այն կրոնի կամ դավանանքի ներկայացուցչին:

Տեղեկատվություն

30.1. Ընդունման պահին և դրանից հետո՝ անհրաժեշտ հաճախականությամբ բանտարկյալները պետք է գրավոր և բանավոր, իրենց համար հասկանալի լեզվով տեղեկացվեն բանտային կարգուկանոնի և բանտում իրենց իրավունքներին ու պարտականություններին:

30.2. Բանտարկյալներին պետք է հնարավորություն ընձեռվի իրենց տրամադրության տակ ունենալու տրամադրված տեղեկատվության գրավոր տարբերակը:

30.3. Բանտարկյալները պետք է տեղեկացվեն իրենց վերաբերյալ իրավական ընթացակարգերի մասին, իսկ դատապարտվելու դեպքում՝ պատժի ժամկետի և վաղաժամկետ ազատման հնարավորությունների մասին:

Բանտարկյալի գույքը

31.1. Ողջ գույքը, որ բանտի կանոնակարգերով բանտարկյալներին արգելված է պահել իրենց մոտ, ընդունվելիս պետք է ի պահ հանձնվի բանտին:

31.2. Բանտարկյալը, ով ի պահ է հանձնել գույքը, պետք է ստորագրի գույքի ցանկը:

31.3. Հարկավոր է ձեռնարկել գույքը բարվոք պայմաններում պահպանելու միջոցներ:

31.4. Եթե այդ գույքը ոչնչացնելու անհրաժեշտություն է ծագել, դա պետք է արձանագրվի, իսկ բանտարկյալը պետք է տեղեկացվի այդ մասին:

31.5. Բանտարկյալները, հիգիենայի, կարգուկանոնի և անվտանգության պահանջները կատարելու պայմանով, պետք է հնարավորություն ունենան ազատ հասարակությունում ընդունված գներից խիստ չտարբերվող արժեքով անձնական օգտագործման նպատակով գնել կամ այլ կերպ ձեռք բերել ապրանքներ, այդ թվում՝ սնունդ և ըմպելիք:

31.6. Բանտարկյալի մոտ դեղորայքի առկայության դեպքում բուժաշխատողը պետք է որոշում կայացնի դրանց գործածության վերաբերյալ:

31.7. Եթե բանտարկյալներին թույլատրվում է իրենց տրամադրության տակ գույք ունենալ, բանտային մարմինները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն դրանց ապահովության հարցում բանտարկյալներին օգնելու ուղղությամբ:

Բանտարկյալների փոխադրումը

32.1. Բանտ կամ բանտից փոխադրվելիս, ինչպես նաև այլ վայրեր, օրինակ՝ դատարան կամ հիվանդանոց տեղափոխվելիս բանտարկյալները պետք է հնարավորինս զերծ պահվեն հանրության տեսադաշտից, պետք է ապահովվել պատշաճ երաշխիքներ՝ նրանց անձի գաղտնիությունը պահպանելու համար:

32.2. Արգելվում է բանտարկյալների փոխադրումն անբավարար օդափոխություն կամ լուսավորություն ունեցող կամ այնպիսի փոխադրամիջոցներով, որոնք որևէ կերպ կարող են անհարկի ֆիզիկական անհարմարություն կամ վիրավորանք պատճառել:

32.3. Բանտարկյալների փոխադրումը պետք է իրականացվի պետական մարմինների հաշվին և վերջիններիս ղեկավարության ներքո:

Բանտարկյալների ազատ արձակումը

33.1. Բոլոր բանտարկյալները պետք է անհապաղ ազատվեն դատապարտման որոշումը սահմանված ժամկետը լրանալուն պես կամ դատական մարմնի կողմից նման որոշում կայացնելու արդյունքում:

33.2. Ազատման ամսաթիվը և ժամանակը պետք է արձանագրվի:

33.3. Բոլոր բանտարկյալները պետք է օգտվեն ազատվելուց հետո ազատ հասարակություն վերադառնալու հարցում բանտարկյալներին աջակցելու համար նախատեսված հնարավորություններից:

33.4. Բանտարկյալին ազատ արձակելիս նրան պատկանող, ի պահ վերցված բոլոր առարկաները և դրամը պետք է վերադարձվեն, բացառությամբ օրենքով սահմանված կարգով կատարված պահումների, հաստատությունից դուրս ուղարկված կամ հիգիենիկ նկատառումներից ելնելով ոչնչացված առարկաների:

33.5. Բանտարկյալը պետք է գույքի վերադարձման մասին ստացական ստորագրի:

33.6. Ազատման ժամկետը նախապես հայտնի լինելու դեպքում բանտարկյալին անհրաժեշտ է ազատվելու պահին հնարավորինս մոտ ժամկետում առաջարկել թիվ 42 կանոնին համապատասխան բուժզննություն անցնել:

33.7. Անհրաժեշտ է քայլեր ձեռնարկել՝ ապահովելու, որպեսզի ազատվելիս բանտարկյալներին ըստ անհրաժեշտության տրամադրվեն ինքնությունը հաստատող և համապատասխան այլ փաստաթղթեր և աջակցություն ցուցաբերվի հարմար կացարան և աշխատանք գտնելու հարցում:

33.8. Ազատված բանտարկյալներին հարկավոր է նաև ապահովել գոյատևման առաջնային միջոցներով, կլիմային և տարվա եղանակին

համապատասխանող հագուստով և իրենց մեկնման վայր հասնելու համար բավարար միջոցներով:

Կանայք

34.1. Ի լրումն սույն կանոններում կին բանտարկյալների համար նախատեսված հատուկ դրույթների, նրանց բանտարկության վրա անդրադարձող որոշումներ կայացնելիս իշխանության համապատասխան մարմինները պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնեն կանանց պահանջմունքներին, ինչպիսիք են՝ նրանց ֆիզիկական, մասնագիտական, սոցիալական և հոգեբանական կարիքները:

34.2. Առանձնակի ջանքեր պետք է գործադրել թիվ 25.4 կանոնում հիշատակված կարիքներն ունեցող կին բանտարկյալների համար հատուկ ծառայությունները հասանելի դարձնելու ուղղությամբ:

34.3. Բանտարկյալները պետք է հնարավորություն ունենան ծննդաբերելու բնտից դուրս, սակայն եթե երեխան ծնվել է բանտում, բանտային մարմինները պետք է անհրաժեշտ աջակցություն և հնարավորություններ տրամադրեն:

Բանտարկված երեխաներ

35.1. Այն բացառիկ դեպքերում, երբ 18 տարին չլրացած երեխաները պահվում են չափահասների համար նախատեսված բանտում, համապատասխան մարմինները պետք է ապահովեն, որպեսզի բոլոր բանտարկյալներին հասանելի ծառայություններից բացի, երեխա բանտարկյալները հնարավորություն ունենան օգտվելու համայնքում երեխաների համար նախատեսված ծառայություններին համարժեք սոցիալական, հոգեբանական և կրթական ծառայություններից, կրթական բնույթի խնամքից և ժամանցային ծրագրերից:

35.2. Յուրաքանչյուր երեխա բանտարկյալ պետք է ներգրավվի պարտադիր կրթության մեջ կամ հնարավորություն ունենա օգտվելու նման կրթությունից:

35.3. Լրացուցիչ օժանդակություն պետք է տրամադրվի բանտից ազատված երեխաներին:

35.4. Երեխաներին բանտում պահելու դեպքում նրանք պետք է տեղավորվեն բանտի՝ չափահասների համար օգտագործվող հատվածից

առանձին մասնաշենքում, եթե չի համարվում, որ դա հակասում է երեխայի լավագույն շահերին:

Մանկահասակ երեխաները

36.1. Մանկահասակ երեխաները կարող են ծնողի հետ գտնվել բանտում միայն այն դեպքում, երբ դա բխում է տվյալ երեխայի լավագույն շահերից: Նրանք չպետք է ենթարկվեն այնպիսի վերաբերմունքի, որին ենթարկվում են բանտարկյալները:

36.2. Մանկահասակ երեխայի՝ ծնողի հետ բանտում գտնվելու դեպքում պետք է ապահովել դայակների, որակավորում ունեցող անձնակազմի առկայությունը, որպեսզի նրանք հոգ տանեն երեխաների մասին այն ժամանակ, երբ ծնողը մասնակցում է այնպիսի միջոցառման, որին երեխան չի կարող ներկա գտնվել:

36.3. Հարկավոր է հատուկ կացարաններ տրամադրել՝ նման երեխաների բարեկեցությունն ապահովելու համար:

Օտարերկրյա քաղաքացիները

37.1. Օտարերկրյա քաղաքացիները պետք է անհապաղ տեղեկացվեն իրենց պետության դիվանագիտական կամ հյուպատոսական ներկայացուցչի հետ կապվելու և վերջիններիս հետ հաղորդակցվելու պատշաճ հնարավորություններ ունենալու իրավունքի մասին:

37.2. Տվյալ երկրում դիվանագիտական կամ հյուպատոսական ներկայացուցչություն չունեցող երկրի քաղաքացի, փախստական կամ քաղաքացիություն չունեցող բանտարկյալները պետք է իրենց շահերի պաշտպանությունը ստանձնած երկրի դիվանագիտական ներկայացուցչի կամ նման անձանց շահերին ծառայելու խնդիր ունեցող ներպետական կամ միջազգային մարմնի ներկայացուցիչների հետ հաղորդակցվելու նույնպիսի հնարավորություններ ունենան:

37.3. Բանտում գտնվող օտարերկրյա այն քաղաքացիների շահերից էլնելով, ովքեր կարող են հատուկ կարիքներ ունենալ, բանտային մարմինները պետք է լիարժեք համագործակցեն բանտարկյալների շահերը ներկայացնող դիվանագիտական կամ հյուպատոսական պաշտոնյաների հետ:

37.4. Օտարերկրյա քաղաքացի բանտարկյալներին պետք է իրավական օգնության վերաբերյալ հատուկ տեղեկատվություն տրամադրվի:

37.5. Օտարերկրյա քաղաքացի բանտարկյալները պետք է տեղեկացվեն իրենց պատիժն այլ երկրում իրականացնելու նպատակով փոխադրվելու հարցով դիմում ներկայացնելու իրավունքի մասին:

Էթնիկ կամ լեզվական փոքրամասնություններ

38.1. Հատուկ հնարավորություններ պետք է ստեղծվեն էթնիկ կամ լեզվական փոքրամասնություններին պատկանող բանտարկյալների կարիքները բավարարելու համար:

38.2. Անհրաժեշտ է հնարավորության սահմաններում տարբեր խմբերին թույլատրել շարունակել իրենց մշակութային միջոցառումների իրականացումը բանտում:

38.3. Լեզվական կարիքները պետք է բավարարվեն բանիմաց թարգմանիչների ծառայություններից օգտվելու և տվյալ բանտում գործածվող լեզուներով գրավոր նյութեր տրամադրելու միջոցով:

Մաս III

Առողջական վիճակ

Առողջապահություն

39. Բանտային մարմինները պետք է երաշխավորեն բանտարկյալների առողջությունը:

Բանտային առողջապահության կազմակերպումը

40.1. Բանտի բժշկական ծառայությունները պետք է կազմակերպվեն համայնքում կամ երկրում գործող ընդհանուր առողջապահության ոլորտի կառավարման մարմինների հետ սերտ առնչությամբ:

40.2. Բանտերում առողջապահական քաղաքականությունը պետք է ինտեգրված լինի պետական առողջապահական քաղաքականությանը և համատեղելի լինի դրան:

40.3. Բանտարկյալները պետք է կարողանան օգտվել երկրում առկա առողջապահական ծառայություններից՝ առանց իրենց իրավական կարգավիճակով պայմանավորված խտրականության:

40.4. Բանտի բուժճառայությունները պետք է փորձեն ի հայտ բերել և բուժել բանտարկյալների մոտ առկա ֆիզիկական կամ հոգեկան հիվանդությունները կամ խեղումները:

40.5. Այդ նպատակով բանտարկյալին պետք է տրամադրվեն անհրաժեշտ բոլոր բժշկական, վիրաբուժական և հոգեբուժական, այդ թվում՝ համայնքում առկա ծառայությունները:

Բժշկական և առողջապահական անձնակազմը

41.1. Յուրաքանչյուր բանտ պետք է կարողանա առաջարկել որակավորում ունեցող առնվազն մեկ ընդհանուր բուժաշխատողի ծառայություններ:

41.2. Պետք է ապահովել, որպեսզի ցանկացած ժամանակ հասանելի լինեն որակավորում ունեցող բուժաշխատողի ծառայությունները:

41.3. Եթե բանտում լրիվ հաստիքով բուժաշխատող չկա, պետք է ապահովել կես դրոյքով աշխատող բուժաշխատողի կանոնավոր այցելությունները:

41.4. Յուրաքանչյուր բանտում պետք է առկա լինի առողջապահության ոլորտում համապատասխան վերապատրաստում անցած անձնակազմ:

41.5. Յուրաքանչյուր բանտարկյալ պետք է որակավորում ունեցող ատամնաբույժի և սկնաբույժի ծառայություններից օգտվելու հնարավորություն ունենա:

Բուժաշխատողի պարտականությունները

42.1. Բուժաշխատողը կամ վերջինիս հաշվետու որակավորված բուժքույրը պետք է ընդունվելուց հետո հնարավորինս շուտ այցելի բանտարկյալին և գննի նրան, եթե դա ակնհայտ անտեղի չէ:

42.2. Բուժաշխատողը կամ վերջինիս հաշվետու որակավորված բուժքույրը պետք է բանտարկյալի ազատվելու պահին վերջինիս խնդրանքով գննի նրան, կամ պետք է անհրաժեշտ բոլոր դեպքերում բուժզննության ենթարկի բանտարկյալներին:

42.3. Բանտարկյալին գննելիս բուժաշխատողը կամ վերջինիս հաշվետու որակավորված բուժքույրը պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնեն հետևյալին.

ա. պահպանեն բժշկական գաղտնիքի ընդունված կանոնները,

բ. ախտորոշեն ֆիզիկական կամ հոգեկան հիվանդությունները և ձեռնարկեն անհրաժեշտ բոլոր միջոցները դրանց բուժման, ինչպես նաև՝ կատարվող բուժումը շարունակելու համար,

գ. բանտարկյալների նկատմամբ բռնության որևէ նախանշանի դեպքում հայտնել կամ զեկուցել համապատասխան մարմիններին,

դ. զբաղվել թմրանյութերի, դեղորայքի կամ ալկոհոլի գործածությունից հրաժարվելու արդյունքում ի հայտ եկող ախտանշաններով,

ե. ի հայտ բերել ազատությունից զրկվելու արդյունքում առաջացած հոգեբանական կամ այլ սթրեսը,

զ. մեկուսացնել վարակիչ կամ փոխանցվող հիվանդությամբ տառապելու նախանշաններ ունեցող բանտարկյալներին՝ վարակի վտանգի ժամանակահատվածում՝ նրանց տրամադրելով պատշաճ բուժում,

զ. ապահովել, որպեսզի ՄԻԱՎ վարակակիր բանտարկյալները չմեկուսացվեն բացառապես այդ պատճառով,

է. գրառել ֆիզիկական կամ հոգեկան խեղումները, որոնք կարող են ազատվելուց հետո բանտարկյալներին խանգարել հասարակությունում իրենց վերագտնելու հարցում,

ը. պարզել աշխատանքի և վարժանքի համար յուրաքանչյուր բանտարկյալի պիտանիությունը,

թ. պայմանավորվածություններ ձեռք բերել համայնքային գործակալությունների հետ՝ անհրաժեշտ ցանկացած բժշկական և հոգեբուժական բուժումն ազատվելուց հետո շարունակելու վերաբերյալ, եթե բանտարկյալները տվել են իրենց համաձայնությունը նման պայմանավորվածությունների առնչությամբ:

43.1. Բուժաշխատողը պետք է հոգ տանի բանտարկյալների ֆիզիկական և հոգեկան առողջության մասին և պետք է համայնքում առողջապահության բնագավառում ընդունված պայմաններում և հաճախականությամբ այցելի բոլոր հիվանդ բանտարկյալներին, բոլոր նրանց, ովքեր հայտնում են հիվանդության կամ փասվածքի մասին, ինչպես նաև հատուկ ուշադրություն գրավող ցանկացած բանտարկյալի:

43.2. Բուժաշխատողը կամ վերջինիս հաշվետու որակավորված բուժքույրը պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնի մենախցում տեղավորված բանտարկյալների առողջությանը, ամեն օր այցելի նրանց և ապահովի անհետաձգելի բժշկական օգնությամբ և բուժմամբ՝ բանտարկյալների կամ բանտի անձնակազմի խնդրանքով:

43.3. Բուժաշխատողը պետք է զեկուցի բանտի տնօրենին, եթե գտնում է, որ տևական բանտարկությունը կամ բանտարկության որևէ պայման, այդ թվում՝ մենախցում տեղավորելու պայմանները, լրջորեն սպառնում են բանտարկյալի ֆիզիկական կամ հոգեկան առողջությանը:

44. Բուժաշխատողը կամ իրավասու այլ մարմինը պետք է կանոնավորապես ստուգումներ անցկացնեն, այլ միջոցներով տեղեկություններ հավաքեն և տնօրենին խորհրդատվություն տրամադրեն հետևյալի վերաբերյալ.

ա. սննդի և ջրի քանակը, որակը, պատրաստումը և մատուցումը,

բ. հաստատության և բանտարկյալների հիգիենան և մաքրությունը,

գ. հաստատության սանիտարական պայմանները, ջեռուցումը, լուսավորությունը և օդափոխությունը,

դ. բանտարկյալների հագուստի և անկողնային պարագաների հարմարությունն ու մաքրությունը:

45.1. Տնօրենը պետք է ուսումնասիրի բուժաշխատողի կամ իրավասու այլ մարմնի կողմից կազմված, թիվ 43 և 44 կանոններում նշված զեկուցագրերն ու խորհրդատվությունը, և ներկայացված առաջարկություններին համաձայնելու դեպքում անմիջական քայլեր ձեռնարկի դրանք իրականացնելու ուղղությամբ:

45.2. Եթե բուժաշխատողի առաջարկությունները տնօրենի իրավասության սահմաններից դուրս են կամ վերջինս համաձայն չէ դրանց, տնօրենը պետք է բուժաշխատողի խորհրդատվությունը, իր զեկուցագրի հետ միասին, ներկայացնի վերադաս մարմնին:

Առողջապահական ծառայությունների տրամադրումը

46.1. Մասնագիտացված բուժման կարիք ունեցող հիվանդ բանտարկյալները պետք է փոխադրվեն մասնագիտացված հաստատություններ կամ քաղաքացիական հիվանդանոցներ, եթե այդ բուժումը բանտում հասանելի չէ:

46.2. Եթե բանտային ծառայությունը սեփական հիվանդանոցային հաստատություններ ունի, դրանք պետք է համալրվեն համապատասխան անձնակազմով և սարքավորմամբ՝ նման հաստատություններ ուղղորդված բանտարկյալներին պատշաճ խնամքով և բուժմամբ ապահովելու նպատակով:

Հոգեկան առողջությունը

47.1. Անհրաժեշտ է ունենալ մասնագիտացված բանտեր կամ բժշկական հսկողության ներքո գտնվող բժշկական ստորաբաժանուժներ՝ հոգեկան խանգարումներով և շեղումներով տառապող այն բանտարկյալների հետագոտման և բուժման համար, ովքեր միշտ չէ, որ տեղավորվում են թիվ 12 կանոնի շրջանակներում:

47.2. Բանտի բուժծառայությունը պետք է հոգեբուժական բուժում տրամադրի դրա կարիքն ունեցող բոլոր բանտարկյալներին և հատուկ ուշադրություն դարձնի ինքնասպանությունների կանխարգելմանը:

Այլ խնդիրներ

48.1. Բանտարկյալները չպետք է առանց իրենց համաձայնության ենթարկվեն որևէ փորձի:

48.2. Արգելվում են բանտարկյալների ներգրավմամբ կատարվող այն փորձերը, որոնք կարող են հանգեցնել ֆիզիկական վնասվածքների, հոգեկան տառապանքի կամ առողջությանն այլ վնաս պատճառել:

Մաս IV

Կարգուկանոն

Ընդհանուր մոտեցում կարգուկանոնին

49. Բանտում կարգուկանոնը պետք է պահպանվի՝ հաշվի առնելով անվտանգության, ապահովության և կարգապահության նկատառումները՝ միաժամանակ բանտարկյալներին ապահովելով մարդկային արժանապատվությանը հարիր կենսապայմաններով և նրանց առաջարկելով թիվ 25 կանոնով սահմանված միջոցառումների լիարժեք ծրագիր:

50. Կարգուկանոնի, ապահովության և անվտանգության կարիքները

հաշվի առնելով՝ բանտարկյալներին հարկավոր է թույլատրել մասնակցել բանտարկության ընդհանուր պայմաններին առնչվող հարցերի քննարկմանը և խրախուսել նրանց կողմից այդ հարցերի քննարկումը բանտային մարմինների հետ:

Անվտանգությունը

51.1. Անհատ բանտարկյալների նկատմամբ անվտանգության միջոցները պետք է կիրառվեն անհրաժեշտ նվազագույն չափով, որը բավարար է նրանց անվտանգ բանտարկությունն ապահովելու համար:

51.2. Ֆիզիկական արգելապատնեշներով և տեխնիկական այլ միջոցներով ապահովվող անվտանգությունը պետք է զուգորդվի բանտարկյալներին ճանաչող աչալուրջ անձնակազմի կողմից ապահովվող անվտանգության դինամիկ միջոցներով:

51.3. Ընդունվելուց հետո հնարավորինս վաղ բանտարկյալները պետք է գնահատվեն՝ պարզելու համար.

ա. փախուստի դիմելու դեպքում նրանց կողմից համայնքին սպառնացող հավանական վտանգը,

բ. նրանց կողմից ինքնուրույն կամ արտաքին օգնությամբ փախուստի դիմելու վտանգը:

51.4. Դրանից հետո յուրաքանչյուր բանտարկյալ պետք է պահվի այդ վտանգների աստիճանին համապատասխանող անվտանգության պայմաններում:

51.5. Անվտանգության անհրաժեշտ մակարդակը պետք է պարբերաբար վերանայվի անձի բանտարկության ողջ ընթացքում:

Ապահովությունը

52.1. Ընդունվելուց հետո հնարավորինս վաղ բանտարկյալները պետք է գնահատվեն՝ պարզելու համար, թե որքանով են նրանք վտանգ ներկայացնում այլ բանտարկյալների, բանտի անձնակազմի, բանտում աշխատող կամ բանտ այցելող այլ անձանց ապահովության համար, կամ որքանով է հավանական ինքնաձիգասուսմը:

52.2. Անհրաժեշտ է սահմանել բանտարկյալների, բանտի անձնակազմի

և բոլոր այցելուների ապահովությունը երաշխավորելու և բռնությունն ու ապահովությանը սպառնացող այլ դեպքերի թիվը նվազեցնելու ընթացակարգեր:

52.3. Անհրաժեշտ է գործադրել հնարավոր բոլոր ջանքերը՝ ապահովության հետ կապված ամենօրյա միջոցառումներին բանտարկյալների լիարժեք մասնակցությունն ապահովելու համար:

52.4. Բանտարկյալները պետք է ցանկացած ժամանակ, այդ թվում՝ գիշերը, անձնակազմի հետ կապ հաստատելու հնարավորություն ունենան:

52.5. Առողջության և ապահովության վերաբերյալ ներպետական օրենքները պետք է կիրառվեն նաև բանտերում:

Անվտանգության կամ ապահովության հատուկ խիստ միջոցներ

53.1. Անվտանգության կամ ապահովության հատուկ խիստ միջոցները պետք է կիրառվեն միայն բացառիկ հանգամանքներում:

53.2. Որևէ բանտարկյալի նկատմամբ նման միջոցներ կիրառելիս հարկավոր է հետևել հստակ սահմանված ընթացակարգերին:

53.3. Նման միջոցների բնույթը, դրանց տևողությունը և կիրառման հիմքերը պետք է սահմանվեն ներպետական օրենսդրությամբ:

53.4. Նման միջոցների կիրառման յուրաքանչյուր դեպք պետք է հավանություն ստանա իրավասու մարմնի կողմից՝ որոշակի ժամանակահատվածի համար:

53.5. Հաստատված ժամանակահատվածի երկարաձգման ցանկացած որոշում պետք է կրկին հավանության արժանանա իրավասու մարմնի կողմից:

53.6. Նման միջոցները պետք է կիրառվեն անհատների, այլ ոչ բանտարկյալների խմբի նկատմամբ:

53.7. Նման միջոցների ենթարկված ցանկացած բանտարկյալ պետք է իրավունք ունենա բողոք ներկայացնելու թիվ 70 կանոնով սահմանված պայմաններով:

Խուզարկություններ և հսկողություն

54.1. Անհրաժեշտ է ունենալ մանրամասն ընթացակարգեր, որոնց անձնակազմը պետք է հետևի ստորև թվարկված վայրերի և անձանց խուզարկությունները կատարելիս.

ա. բանտարկյալների բնակության, աշխատանքի և հավաքվելու վայրերի,

բ. բանտարկյալների,

գ. այցելուների և նրանց իրերի,

դ. անձնակազմի:

54.2. Ներպետական օրենսդրությամբ պետք է սահմանվեն այն իրադրությունները, երբ նման խուզարկություններն անհրաժեշտ են:

54.3. Անձնակազմը պետք է վերապատրաստում անցնի, որը նրանց թույլ կտա խուզարկությունը կատարելիս ի հայտ բերել և կանխել փախուստի փորձերը կամ հայտնաբերել արգելված իրերը՝ միաժամանակ հարգանք դրսևորելով խուզարկության ենթարկվողների և նրանց իրերի նկատմամբ:

54.4. Խուզարկության ենթարկվողները չպետք է նվաստացվեն խուզարկության ընթացքում:

54.5. Անձինք կարող են խուզարկվել միևնույն սեռին պատկանող անձանց կողմից:

54.6. Արգելվում են բանտի անձնակազմի կողմից բանտարկյալների մարմնի ներքին ֆիզիկական խուզարկությունները:

54.7. Խուզարկության ընթացքում խորքային հետազոտությունը պետք է իրականացվի միայն բուժաշխատողի կողմից:

54.8. Բանտարկյալները պետք է ներկա գտնվեն իրենց անձնական գույքի խուզարկությանը, եթե քննչական տեխնիկայի կամ անձնակազմին սպառնացող վտանգի նկատառումներից ելնելով դա արգելված է:

54.9. Անվտանգությունն ու ապահովությունը պաշտպանելու պարտավորությունը պետք է հավասարակշռելի լինի այցելուների անձեռնմխելիության հետ:

54.10. Մասնագետ այցելուների՝ իրավական ներկայացուցիչների, սոցիալական աշխատողների, բուժաշխատողների և այլոց նկատմամբ հսկողություն իրականացնելիս անհրաժեշտ է խորհրդակցել նրանց գործունեության համար պատասխանատու մարմինների հետ՝ անվտանգության ու ապահովության և մասնագիտական գործունեության գաղտնիության իրավունքի միջև հավասարակշռություն ապահովելու նպատակով:

Քրեական արարքներ

55. Բանտում կատարված ենթադրյալ քրեական արարքը պետք է քննվի նույն կերպ, ինչ ազատ հասարակությունում կատարված լինելու դեպքում՝ ներպետական օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

Կարգապահություն և տույժեր

56.1. Կարգապահական ընթացակարգերը պետք է կիրառվեն որպես վերջին միջոց:

56.2. Բանտային մարմինները պետք է բանտարկյալների հետ կամ նրանց միջև ծագած վեճերը լուծելիս հնարավորության սահմաններում գործի դնեն վնասի հարթման և մեղիացիայի մեխանիզմներ:

57.1. Կարգապահական խախտում կարող է համարվել միայն կարգուկանոնին, ապահովությանը կամ անվտանգությանը սպառնալու հավանականություն ենթադրող գործողությունը:

57.2. Ներպետական օրենսդրությամբ պետք է սահմանվեն.

ա. բանտարկյալների այն գործողություններն ու անգործությունը, որոնք կարգապահական խախտումներ են համարվում,

բ. կարգապահական վարույթի համար սահմանված ընթացակարգերը,

գ. տույժի կիրառելի տեսակները և տևողությունը,

դ. տույժի տվյալ տեսակը կիրառելու իրավասություն ունեցող մարմինը,

ե. բողոքարկման հնարավորությունը և բողոքարկման գործընթացի համար պատասխանատու մարմինը:

58. Բանտարկյալի կողմից կարգապահական կանոնների խախտման վերաբերյալ ցանկացած պնդման մասին պետք է անհապաղ տեղեկացնել իրավասու մարմնին, որը պետք է առանց անհարկի ձգձգումների քննության առնի դրանք:

59. Կարգապահական խախտման մեջ մեղադրվող բանտարկյալները պետք է.

ա. իրենց համար հասկանալի լեզվով անհապաղ և մանրամասն տեղեկացվեն իրենց ներկայացված մեղադրանքի բնույթին,

բ. ունենան բավարար ժամանակ և հնարավորություններ՝ պաշտպանությանը պատրաստվելու համար,

գ. հնարավորություն ունենան անձամբ կամ, երբ դա բխում է արդարադատության շահերից՝ իրավական օգնության միջոցով իրականացնելու իրենց պաշտպանությունը,

դ. հնարավորություն ունենան միջնորդություն ներկայացնելու՝ վկաների ներկայությունն ապահովելու և նրանց անձամբ հարցեր ուղղելու կամ իրենց անունից նրանց հարցաքննելու վերաբերյալ,

ե. օգտվել թարգմանչի անվճար օգնությունից, եթե չեն հասկանում վարույթի ընթացքում կիրառվող լեզուն կամ չեն խոսում այդ լեզվով:

60.1. Կարգապահական խախտման համար ցանկացած տույժի նշանակումը պետք է իրականացվի ներպետական օրենսդրությանը համապատասխան:

60.2. Տույժի խստությունը պետք է համարժեք լինի կատարված խախտմանը:

60.3. Խմբային կամ մարմնական տույժերը, մուտք խցում տեղավորելը և անմարդկային կամ նվաստացնող պատժի այլ եղանակներն արգելվում են:

60.4. Տույժը չպետք է ընտանիքի հետ շփման լիակատար արգելում ենթադրի:

60.5. Մենախցում տեղավորելը որպես տույժի միջոց կարող է կիրառվել բացառիկ դեպքերում և միայն որոշակի ժամկետով, որը պետք է հնարավորինս կարճատև լինի:

60.6. Զսպամիջոցները երբևէ չպետք է որպես տույժի միջոց կիրառվեն:

61. Կարգապահական խախտման համար մեղավոր ճանաչված բանտարկյալը պետք է կարողանա բողոք ներկայացնել իրավասու և անկախ վերադաս մարմնին:

62. Որևէ բանտարկյալ չի կարող բանտում կարգապահական բնույթի աշխատանք կատարել կամ նման լիազորություններով օժտվել:

Կրկնակի պատասխանատվությունը

Բանտարկյալը չպետք է երբևէ կրկնակի պատժվի միննույն գործողության կամ արարքի համար:

Ուժի գործադրումը

64.1. Բանտի անձնակազմը չպետք է ուժ գործադրի բանտարկյալների դեմ, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա անհրաժեշտ է ինքնապաշտպանության, փախուստի փորձը կանխելու, օրինական կարգին ցուցաբերվող ակտիվ կամ պասիվ ֆիզիկական դիմադրությունը հաղթահարելու համար, և այն էլ՝ բացառապես որպես ծայրահեղ միջոց:

64.2. Ուժը պետք է գործադրվի նվազագույն անհրաժեշտ չափով՝ նվազագույն անհրաժեշտ տևողությամբ:

65. Անհրաժեշտ է ունենալ ուժի գործադրման մանրամասն ընթացակարգեր, որոնք պետք է սահմանեն.

ա. գործադրվող ուժի տարբեր տեսակները,

բ. հանգամանքները, որոնց առկայության դեպքում ուժի տվյալ տեսակը կարող է գործադրվել,

գ. անձնակազմի այն անդամները, ովքեր իրավասու են կիրառել տույժի այս կամ այն տեսակը,

դ. լիազորությունների մակարդակը՝ նախքան ուժի որևէ տեսակի գործադրումը,

ե. ուժի գործադրման պարագայում ներկայացվող զեկուցագրերը:

66. Բանտարկյալների հետ անմիջական առնչություն ունեցող անձնակազմը պետք է վերապատրաստում անցնի ազդեցիվ բանտարկյալներին ուժի նվազագույն գործադրմամբ զսպելու վերաբերյալ:

67.1. Բանտի ներսում բանտարկյալների նկատմամբ գործողություններին իրավապահ այլ գերատեսչությունների անձնակազմը պետք է ներգրավվի բացառիկ դեպքերում:

67.2. Բանտային մարմինների և իրավապահ այլ գերատեսչությունների միջև պետք է պաշտոնական համաձայնագիր կնքվի, եթե նրանց փոխհարաբերություններն արդեն իսկ կարգավորված չեն ներպետական օրենսդրությամբ:

67.3. Այդ համաձայնագիրը պետք է անդրադառնա հետևյալ հարցերին.

ա. այն դեպքերը, երբ իրավապահ այլ գերատեսչությունների ներկայացուցիչները կարող են մուտք գործել բանտ կամ զբաղվել կոնֆլիկտների հաղթահարմամբ,

բ. լիազորությունների սահմանները, որոնցով իրավապահ այլ գերատեսչություններն օժտվում են բանտում գտնվելու ընթացքում, և նրանց առնչությունը բանտի տնօրենին,

գ. ուժի տարբեր տեսակները, որ այդ գերատեսչությունների ներկայացուցիչները կարող են գործադրել,

դ. հանգամանքները, երբ ուժի այս կամ այն տեսակը կարող է գործադրվել,

ե. լիազորությունների մակարդակը՝ նախքան ուժի որևէ տեսակի գործադրումը,

զ. ուժի գործադրման պարագայում ներկայացվող զեկուցագրերը:

Զսպամիջոցներ

68.1. Շղթաների և երկաթե գամերի կիրառումն արգելվում է:

68.2. Ձեռնաշղթաների, զսպաշապիկների և մարմնական այլ զսպամիջոցների կիրառումն արգելվում է, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ.

ա. դա անհրաժեշտ է փոխադրման ժամանակ փախուստը կանխելու համար՝ պայմանով, որ դրանք հանվեն բանտարկյալին դատական կամ վարչական մարմին ներկայացնելու ժամանակ, եթե այդ մարմինը հակառակը չի որոշում,

բ. առկա է տնօրենի հրամանն այդ մասին, եթե հսկողության այլ միջոցները ձախողվել են, և դա անհրաժեշտ է բանտարկյալին ինքնախեղումից կամ այլ անձանց վնաս պատճառելուց հետ պահելու, գույքի վնասումը կանխելու համար՝ պայմանով, որ նման դեպքերում տնօրենն անմիջապես տեղյակ պահի բուժաշխատողին և զեկուցի վերադաս բանտային մարմնին:

68.3. Չսպամիջոցները չպետք է կիրառվեն ավելի երկար տևողությամբ, քան խիստ անհրաժեշտ է:

68.4. Չսպամիջոցների կիրառման եղանակը պետք է սահմանվի ներպետական օրենսդրությամբ:

Ձենք

69.1. Բանտային անձնակազմը չպետք է մահացու զենք կրի բանտի տարածքում, բացառությամբ օպերատիվ արտակարգ իրադրության դեպքերի:

69.2. Արգելվում է բանտի տարածքում զենքի այլ տեսակների, ներառյալ՝ մահակների բացահայտ կրումը բանտարկյալների հետ շփում ունեցող անձանց կողմից, եթե ապահովության կամ անվտանգության նկատառումներից ելնելով՝ այս կամ այն դեպքի կապակցությամբ նման հրահանգ չի տրվել:

69.3. Անձնակազմին չպետք է զենք տրամադրվի, քանի դեռ նրանք չեն վերապատրաստվել դրանց կիրառման վերաբերյալ:

Դիմումներ և բողոքներ

70.1. Բանտարկյալները, անհատապես կամ խմբի կազմով, պետք է բանտի տնօրենին կամ իրավասու այլ մարմնին դիմումներ և բողոքներ ներկայացնելու տարատեսակ հնարավորություններ ունենան:

70.2. Մեղիացիայի նպատակահարմարության դեպքում անհրաժեշտ է նախևառաջ դիմել այդ մեթոդին:

70.3. Դիմումը չընդունելու կամ բողոքը մերժելու դեպքում պետք է բանտարկյալին հայտնել պատճառների մասին, իսկ բանտարկյալը պետք է անկախ մարմնին այդ մասին բողոք ներկայացնելու իրավունք ունենա:

70.4. Բանտարկյալները չպետք է պատժվեն դիմում կամ բողոք ներկայացնելու կապակցությամբ:

70.5. Իրավասու մարմինը պետք է ուշադրության առնի բանտարկյալի ազգականների կողմից ներկայացված գրավոր բողոքները, եթե հիմքեր կան ենթադրելու, որ բանտարկյալի իրավունքները ոտնահարվել են:

70.6. Իրավական ներկայացուցիչը կամ բանտարկյալների բարեկեցությանն առնչվող կազմակերպությունները չեն կարող բանտարկյալի անունից բողոք ներկայացնել, եթե տվյալ բանտարկյալը տեղյակ չէ այդ մասին:

70.7. Բանտարկյալներն իրավունք ունենան իրավական խորհրդատվություն ստանալ բողոքներ ներկայացնելու, ինչպես նաև, արդարադատության շահերից ելնելով՝ իրավական օգնություն ստանալու ընթացակարգերի վերաբերյալ:

Մաս V

Վարչակազմը և անձնակազմը

Բանտում աշխատանքը՝ որպես հանրային ծառայություն

71. Բանտերը պետք է գտնվեն ռազմական, ռստիկանական կամ քրեական հետախուզության ծառայություններից առանձին պետական մարմինների ենթակայության ներքո:

72.1. Բանտերը պետք է ղեկավարվեն էթիկական այնպիսի սկզբունքներով, որոնց պայմաններում ընդունվում է բոլոր բանտարկյալների հանդեպ մարդ արարածի արժանապատվությանը հարիր մարդասիրական և հարգալից վերաբերմունք ցուցաբերելու պարտավորությունը:

72.2. Անձնակազմը պետք է բանտային համակարգի նպատակների հստակ իմացություն ցուցաբերի: Վարչակազմը պետք է այդ նպատակներին հասնելու հարցում ուղղորդի անձնակազմին:

72.3. Անձնակազմի պարտականություններն ավելին են, քան պարզապես վերակացու լինելը, և անձնակազմը պետք է հաշվի առնի պատժի

ժամկետը լրանալուց հետո հասարակությունում բանտարկյալների վերաինտեգրումը բարենպաստ խնամքի և օժանդակության ծրագրի միջոցով խթանելու անհրաժեշտությունը:

72.4. Անձնակազմն իր գործունեության ընթացքում պետք է առաջնորդվի քարձր մասնագիտական և անձնական ստանդարտներով:

73. Բանտային մարմինները պետք է կարևորեն անձնակազմին վերաբերող կանոնների պահպանումը:

74. Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի բանտարկյալների հետ անմիջական շփում ունեցող բանտային անձնակազմի և նրանց խնամքի ներքո գտնվող բանտարկյալների միջև փոխհարաբերությունների կառավարմանը:

75. Անձնակազմը մշտապես պետք է դրսևորի այնպիսի վարքագիծ և իր պարտականությունները կատարի այնպես, որպեսզի բանտարկյալների համար դրական օրինակ հանդիսանա և վաստակի նրանց հարգանքը:

Բանտային անձնակազմի ընտրությունը

76. Անձնակազմը պետք է խնամքով ընտրվի, աշխատանքի ամենասկզբից և շարունակաբար պատշաճ վերապատրաստում անցնի, արժանանա արհեստավարժ աշխատողներին հարիր վերաբերմունքի և ունենա քաղաքացիական հասարակության հարգանքին արժանի կարգավիճակ:

77. Նոր անձնակազմ ընտրելիս բանտային մարմինները պետք է շեշտը դնեն ազնվության, մարդասիրության, մասնագիտական կարողությունների և նրանցից ակնկալվող դժվարին աշխատանքին անձնական համապատասխանության վրա:

78. Արհեստավարժ բանտային անձնակազմը, որպես կանոն, պետք է նշանակվի մշտական հիմունքներով և ունենա պետական ծառայության կարգավիճակ ու աշխատանքի անվտանգության երաշխիքներ՝ լավ վարքագծի, արդյունավետության, լավ ֆիզիկական և հոգեկան առողջության և կրթության պատշաճ ստանդարտների առկայության պայմանով:

79.1. Աշխատավարձը պետք է բավարար լինի այդ աշխատանքի համար հարմար անձնակազմ գրավելու և պահպանելու համար:

79.2. Աշխատանքի արտոնությունները և պայմանները սահմանելիս պետք է հաշվի առնել իրավապահ գերատեսչությունում աշխատանքի պահանջկոտ բնույթը:

80. Ոչ մշտական հիմունքներով աշխատող անձնակազմ ներգրավելու անհրաժեշտության դեպքում այս չափանիշները պետք է հնարավորության սահմաններում կիրառվեն նրանց նկատմամբ:

Բանտային անձնակազմի վերապատրաստումը

81.1. Նախքան պարտականություններն ստանձնելը անձնակազմը պետք է ընդհանուր դասընթաց անցնի իր ընդհանուր և հատուկ պարտականությունների վերաբերյալ և տեսական և գործնական ստուգարքներ հանձնի:

81.2. Վարչակազմը պետք է ապահովի, որպեսզի կարիերայի ընթացքում անձնակազմը պահպանի և կատարելագործի իր գիտելիքներն ու մասնագիտական կարողությունները՝ համապատասխան պարբերականությամբ կազմակերպվող, ծառայությանը զուգընթաց վերապատրաստումների և կատարելագործման միջոցով:

81.3. Բանտարկյալների հատուկ խմբերի՝ օտարերկրացիների, կանանց, անչափահասների կամ հոգեկան հիվանդություններով տառապողների հետ աշխատելու համար նախատեսված անձնակազմը պետք է հատուկ վերապատրաստում անցնի իրենց մասնագիտացված աշխատանքի վերաբերյալ:

81.4. Անձնակազմի բոլոր անդամների վերապատրաստումները պետք է ներառեն հրահանգավորում մարդու իրավունքների միջազգային և տարածաշրջանային փաստաթղթերի և ստանդարտների, հատկապես՝ Մարդու իրավունքների մասին եվրոպական կոնվենցիայի և Խոշտանգումների և անմարդկային կամ նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման մասին եվրոպական կոնվենցիայի, ինչպես նաև՝ Եվրոպական բանտային կանոնների կիրառման վերաբերյալ:

Բանտի վարչակազմը

82. Անձնակազմը պետք է ընտրվի և նշանակվի հավասար հիմունքներով՝ առանց սեռի, ռասայի, մաշկի գույնի, լեզվի, կրոնի, քաղաքական կամ այլ հայացքների, ազգային կամ սոցիալական ծագման, ազգային

փոքրամասնությանը պատկանելու, գույքային, ծննդյան կամ այլ կարգավիճակի հետ կապված խտրականության:

83. Բանտային մարմինները պետք է ընդունեն կազմակերպման և ղեկավարման այնպիսի համակարգեր, որոնք.

ա. ապահովում են բանտերի կառավարումը մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային և տարածաշրջանային փաստաթղթերին համապատասխանող բարձր ստանդարտների հիման վրա,

բ. խթանում են բանտերի և այս կամ այն բանտի տարատեսակ անձնակազմի միջև լավ հաղորդակցությունը և պատշաճ համակարգումը բանտի ներսում և դրսում գործող, բանտարկյալներին, հատկապես՝ բանտարկյալների խնամքի և վերաինտեգրման ծառայություններ մատուցող տարբեր ստորաբաժանումների միջև:

84.1. Յուրաքանչյուր բանտ պետք է ունենա տնօրեն, ով իր բնավորությամբ, վարչական կարողություններով, համապատասխան մասնագիտական վերապատրաստումներով և փորձառությամբ համապատասխանում է այդ պաշտոնին:

84.2. Տնօրենները պետք է նշանակվեն մշտական հիմունքներով և իրենց ողջ ժամանակը տրամադրեն իրենց պաշտոնեական պարտականություններին:

84.3. Բանտային մարմինները պետք է ապահովեն, որպեսզի յուրաքանչյուր բանտ մշտապես համալրված լինի տնօրենով, փոխտնօրենով և իրավասու այլ պաշտոնյաներով:

84.4. Եթե տնօրենը պատասխանատու է մեկից ավելի բանտերի համար, անհրաժեշտ է ի լրումն ունենալ դրանցից յուրաքանչյուրի համար պատասխանատու ևս մեկ պաշտոնյա:

85. Բանտային անձնակազմում տղամարդ և կին աշխատողների թիվը պետք է հավասարակշռված լինի:

86. Վարչակազմը պետք է անձնակազմի՝ որպես մեկ միասնական մարմնի հետ ընդհանուր հարցեր քննարկելու հնարավորություններ ունենա, հատկապես՝ նրանց աշխատանքային պայմանների հետ կապված հարցերով:

87.1. Անհրաժեշտ է վարչակազմի, այլ անձնակազմի, դրսի

գերատեսչությունների և բանտարկյալների միջև հնարավորինս լավ հաղորդակցությունը խրախուսելու հնարավորություններ ունենալ:

87.2. Բանտի տնօրենը, վարչակազմը և այլանձնակազմի մեծամասնությունը պետք է կարողանա խոսել բանտարկյալների մեծամասնության խոսակցական կամ նրանց համար հասկանալի լեզվով:

88. Մասնավոր բանտերի առկայության դեպքում դրանցում պետք է կիրառվեն Եվրոպական բանտային կանոնների բոլոր դրույթները:

Մասնագիտացված անձնակազմը

89.1. Անձնակազմում հնարավորության սահմաններում պետք է ներգրավվեն բավարար թվով այնպիսի մասնագետներ, ինչպիսիք են՝ հոգեբույժները, հոգեբանները, սոցիալական աշխատողները և սոցիալական ապահովության ոլորտի աշխատողները, մանկավարժները, մասնագիտական ուսուցման, ֆիզիկական պատրաստականության և մարզական հրահանգիչները:

89.2. Հնարավորության դեպքում պետք է խրախուսել ոչ մշտական հիմունքներով աշխատողների և կամավորների ներգրավումը բանտարկյալների հետ կապված միջոցառումներին:

Հանրային իրազեկությունը

90.1. Բանտային մարմինները պետք է շարունակաբար հանրությանը տեղեկացնեն բանտային համակարգի և բանտային անձնակազմի կողմից կատարվող աշխատանքի նպատակների մասին, որպեսզի խթանեն հասարակությունում բանտի ունեցած դերի առավել ճիշտ ընկալումը:

90.2. Բանտային մարմինները պետք է խրախուսեն հանրության անդամներին՝ ըստ անհրաժեշտության բանտերում կամավորության հիմունքներով ծառայություններ մատուցելու հարցում:

Հետազոտություն և գնահատում

91. Բանտային մարմինները պետք է աջակցեն բանտի նպատակների, ժողովրդավարական հասարակությունում դրա զբաղեցրած դերի և իր նպատակներին ծառայելու աստիճանի վերաբերյալ հետազոտությունների և գնահատման ծրագրի իրականացմանը:

Մաս VI

Տեսչական ստուգումները և մոնիթորինգը

Պետական տեսչական ստուգումները

92. Բանտերը պետք է պետական համապատասխան գերատեսչության կողմից պարբերաբար տեսչական ստուգումների ենթարկվեն՝ ներպետական և միջազգային օրենսդրության պահանջներին և սույն կանոնների դրույթներին համապատասխան:

Անկախ մոնիթորինգը

93.1. Բանտարկյալների հանդեպ վերաբերմունքը և բանտարկության պայմանները պետք է մոնիթորինգի ենթարկվեն անկախ մարմնի կամ մարմինների կողմից, որոնց եզրակացությունները պետք է հրապարակվեն:

93.2. Անհրաժեշտ է խրախուսել նման անկախ մոնիթորինգի մարմնի կամ մարմինների համագործակցությունը միջազգային այնպիսի գործակալությունների հետ, որոնք իրավասու են բանտեր այցելել:

Մաս VII

Չդատապարտված բանտարկյալները

Չդատապարտված բանտարկյալների կարգավիճակը

94.1. Սույն կանոնների իմաստով՝ չդատապարտված բանտարկյալներն այն բանտարկյալներն են, ովքեր դատական մարմնի կողմից կալանավորվել են՝ նախքան դատավարությունը, դատապարտումը կամ պատժի կատարումը:

94.2. Պետությունը կարող է դատապարտված կամ պատժի ենթարկված բանտարկյալներին համարել որպես չդատապարտվածներ, եթե վերջիններիս բողոքները վերջնական լուծում չեն ստացել:

Չդատապարտված բանտարկյալներին ցուցաբերվող մոտեցումը

95.1. Չդատապարտված բանտարկյալների նկատմամբ կիրառվող ռեժիմը որոշելիս չպետք է առաջնորդվել քրեական հանցագործություն կատարելու համար հետագայում դատապարտվելու հավանականությամբ:

95.2. Սույն մասում ներառված կանոնները լրացուցիչ երաշխիքներ են տրամադրում չդատապարտված բանտարկյալներին:

95.3. Չդատապարտված բանտարկյալների նկատմամբ իրենց գործողություններում բանտային մարմինները պետք է առաջնորդվեն բոլոր բանտարկյալների նկատմամբ կիրառելի կանոններով և չդատապարտված բանտարկյալներին թույլ տան մասնակցել սույն կանոններով սահմանված տարբեր միջոցառումներին:

Կացարանային ապահովումը

96. Չդատապարտված բանտարկյալներին պետք է հնարավորության սահմաններում առաջարկել տեղավորվել մենախցում, եթե չդատապարտված այլ բանտարկյալների հետ միասին միևնույն կացարանում պահվելը չի բխում նրանց շահերից կամ եթե դատարանը հատուկ որոշում չի կայացրել այս կամ այն բանտարկյալի տեղավորման կապակցությամբ:

Հագուստը

97.1. Չդատապարտված բանտարկյալներին հարկավոր է թույլատրել կրել սեփական հագուստը, եթե այն հարմար է բանտում կրելու համար:

97.2. Սեփական հարմար հագուստը չունեցող չդատապարտված բանտարկյալներին հարկավոր է տրամադրել այնպիսի հագուստ, որը չպետք է լինի նույնը, ինչ դատապարտված բանտարկյալների համար նախատեսված համազգեստը:

Իրավական խորհրդատվությունը

98.1. Չդատապարտված բանտարկյալները պետք է մանրամասն տեղեկացվեն իրավական խորհրդատվություն ստանալու իրենց իրավունքի մասին:

98.2. Հարկավոր է տրամադրել անհրաժեշտ բոլոր հնարավորությունները, որոնք կօգնեն չդատապարտված բանտարկյալներին՝ իրենց պաշտպանությունը պատրաստելու և իրենց իրավական ներկայացուցիչներին հանդիպելու հարցերում:

Կապն արտաքին աշխարհի հետ

99. Եթե դատական մարմնի կողմից տվյալ դեպքի համար որոշակի ժամկետով հատուկ արգելանք դրված չէ՝ չդատապարտված բանտարկյալները՝

ա. կարող են տեսակցել և հաղորդակցվել ընտանիքի անդամների և այլ անձանց հետ՝ դատապարտված բանտարկյալների համար սահմանված կարգով,

բ. կարող են լրացուցիչ տեսակցություններ ունենալ և լրացուցիչ օգտվել հաղորդակցության այլ միջոցներից,

գ. կարող են օգտվել գրքերից, լրագրերից և լրատվական այլ միջոցներից:

Աշխատանքը

100.1. Չդատապարտված բանտարկյալներին կարելի է աշխատանք առաջարկել, սակայն չի կարելի պահանջել կատարել այդ աշխատանքը:

100.2. Եթե չդատապարտված բանտարկյալները որոշում են աշխատել, ապա թիվ 26 կանոնի բոլոր դրույթները կիրառելի են նրանց նկատմամբ, այդ թվում՝ աշխատավարձի մասով:

Դատապարտված բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմից օգտվելու հնարավորությունը

101. Եթե չդատապարտված բանտարկյալը խնդրում է, որպեսզի իր նկատմամբ կիրառվի դատապարտված բանտարկյալների համար նախատեսված ռեժիմը, բանտային մարմինները պետք է հնարավորության սահմաններում բավարարեն այդ խնդրանքը:

Մաս VIII*Դատապարտված բանտարկյալները**Դատապարտված բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմի նկատակը*

102.1. Բոլոր բանտարկյալների նկատմամբ կիրառելի կանոններից բացի, դատապարտված բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմը պետք է

նախատեսված լինի նրանց դեպի պատասխանատու և հանցավորությունից զերծ կյանք ուղղորդելու համար:

102.2. Բանտարկությունը, պայմանավորված ազատությունից զրկելու հանգամանքով, ինքնին պատիժ է, ուստի դատապարտված Բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմը չպետք է է՛լ ավելի ծանրացնի բանտարկությանը բնորոշ տառապանքը:

Դատապարտված բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմի իրականացումը

103.1. Դատապարտված բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմը սկսվում է այն պահից, երբ անձը դատապարտված բանտարկյալի կարգավիճակով ընդունվում է բանտ (եթե այն ավել վաղ չի սկսվել):

103.2. Ընդունումից հետո հնարավորինս վաղ՝ հարկավոր է դատապարտված բանտարկյալների մասին հաշվետվություններ կազմել, որոնք կնկարագրեն նրանց անձնական իրադրությունը, նրանցից յուրաքանչյուրի մատով պատժի իրականացման առաջարկվող ծրագիրը և ազատմանը նախապատրաստելու ռազմավարությունը:

103.3. Հարկավոր է խրախուսել դատապարտված բանտարկյալների մասնակցությունը իրենց պատժի իրականացման ծրագրի մշակմանը:

103.4. Այդ ծրագրերը պետք է հնարավորության սահմաններում ներառեն

ա. աշխատանքը,

բ. կրթությունը,

գ. այլ միջոցառումները,

դ. ազատման նախապատրաստումը:

103.5. Մոցիալական աշխատանքը, բժշկական և հոգեբանական խնամքը ևս կարող են ներառվել դատապարտված բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմում:

103.6. Որպես դատապարտված բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմի մի մաս՝ հարկավոր է ունենալ բանտից արձակումների համակարգ:

103.7. Բանտարկյալները սեփական համաձայնությամբ կարող են մասնակցել վերականգնողական արդարադատության ծրագրի և հարթել իրենց հանցագործությամբ պատճառված վնասը:

103.8. Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել ցմահ ազատազրկման դատապարտվածների և տևական ժամկետով դատապարտված այլ բանտարկյալների համար պատժի իրականացման պատշաճ ծրագրեր և ռեժիմներ ապահովելուն:

Ղատապարտված բանտարկյալների ազատազրկումը կազմակերպելու խնդիրները

104.1. Հնարավորության սահմաններում, ինչպես նաև՝ թիվ 17 կանոնի պահանջներին համապատասխան, բանտարկյալների հատուկ խմբերի նկատմամբ տարբեր ռեժիմների կիրառման նպատակով հարկավոր է օգտագործել առանձին բանտեր կամ բանտի առանձին մասնաշենքեր:

104.2. Անհրաժեշտ է ունենալ համապատասխան հաշվետվությունների վերանայումից, անձնակազմի համապատասխան անդամների միջև և համապատասխան բանտարկյալների հետ լիարժեք խորհրդակցությունից հետո պատժի իրականացման անհատական ծրագրերը պարբերաբար վերանայելու ընթացակարգեր, որոնց տվյալ բանտարկյալները պետք է հնարավորինս ներգրավվեն:

104.3. Այդ հաշվետվությունները պետք է ներառեն տվյալ բանտարկյալի համար պատասխանատու անձնակազմի զեկուցագրերը:

Ղատապարտված բանտարկյալների աշխատանքը

105.1. Հարկավոր է ունենալ աշխատանքի համակարգված ծրագիր, որը պետք է նպաստի դատապարտված բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմի նպատակների իրականացմանը:

105.2. Կենսաթոշակային տարիքի չհասած դատապարտված բանտարկյալները կարող են ներգրավվել աշխատանքի, եթե բուժաշխատողի կարծիքով նրանց ֆիզիկական և հոգեկան առողջությունը թույլ է տալիս:

105.3. Եթե դատապարտված բանտարկյալները ներգրավվում են աշխատանքի, այդ աշխատանքի պայմանները պետք է համապատասխանեն դրսում՝ համայնքում կիրառվող ստանդարտներին:

105.4. Իրենց ծրագրված ռեժիմի շրջանակներում աշխատանքային ժամերին կրթական կամ այլ ծրագրերի մասնակցելիս դատապարտված բանտարկյալները պետք է վարձատրվեն այնպես, ինչպես վարձատրվում են աշխատելու դեպքում:

105.5. Դատապարտված բանտարկյալների դեպքում նրանց վարձատրության կամ խնայողությունների մի մասը կարող է դատարանի որոշմամբ կամ տվյալ բանտարկյալի համաձայնությամբ օգտագործվել վնասի հարթման նպատակներով:

Դատապարտված բանտարկյալների կրթությունը

106.1. Բանտարկյալների ընդհանուր կրթական մակարդակի բարձրացման և նրանց դեպի պատասխանատու և հանցավորությունից զերծ կյանք ուղղորդելու նպատակ հետապնդող կրթության, այդ թվում՝ հմտությունների ուսուցման համակարգված ծրագիրը պետք է բոլոր դատապարտված բանտարկյալների համար սահմանված ռեժիմի մի մասը կազմի:

106.2. Դատապարտված բոլոր բանտարկյալներին հարկավոր է խրախուսել կրթական և վերապատրաստման ծրագրերին մասնակցելու համար:

106.3. Դատապարտված բանտարկյալների համար նախատեսված կրթական ծրագրերը պետք է կազմվեն բանտում նրանց գտնվելու ողջ ժամանակահատվածի համար:

Դատապարտված բանտարկյալների ազատումը

107.1. Դատապարտված բանտարկյալները ազատվելուց բավականաչափ առաջ պետք է աջակցություն ստանան այնպիսի ընթացակարգերի ու հատուկ ծրագրերի միջոցով, որոնք նրանց թույլ կտան բանտային կյանքից անցում կատարել օրինապահ համայնքային կյանքի:

107.2. Երկարատև ազատագրկման դատապարտված բանտարկյալների պարագայում անհրաժեշտ է քայլեր ձեռնարկել ազատ հասարակությունում կյանքին նրանց աստիճանական վերադարձն ապահովելու ուղղությամբ:

107.3. Այդ նպատակին կարելի է հասնել բանտում ազատմանը նախապատրաստելու ծրագրեր իրականացնելու կամ արդյունավետ սոցիալական աջակցության հետ զուգակցված հսկողության ներքո մասնակի կամ պայմանական ազատելու միջոցով:

107.4. Բանտային մարմինները պետք է սերտ գործակցեն ազատված բանտարկյալներին վերահսկող և օժանդակող ծառայությունների և գերատեսչությունների հետ՝ դատապարտված բոլոր բանտարկյալներին համայնքում վերահաստատվելու, մասնավորապես՝ ընտանեկան կյանքի և աշխատանքի հնարավորություն ընձեռելու նպատակով:

107.5. Նման սոցիալական ծառայությունների կամ գերատեսչությունների ներկայացուցիչները պետք է բանտ այցելելու և բանտարկյալներին տեսակցելու բոլոր հնարավորություններն ունենան, ինչը նրանց թույլ կտա օժանդակել ազատմանը նախապատրաստվելու և ազատվելուց հետո խնամքի ծրագրերը կազմելու գործին:

Մաս IX

Կանոնների վերանայումը

108. Եվրոպական բանտային կանոնները պետք է պարբերաբար վերանայվեն:

Վերապահում¹ Սույն հանձնարականն ընդունելիս, ի կատարումն Փոխնախարարների հանդիպումների ընթացակարգային կանոնների 10.2գ հոդվածի, Դանիայի ներկայացուցիչը հիշատակեց սույն հանձնարարականի հավելվածի թիվ 43 կանոնի 2-րդ պարբերությանը համապատասխանելու կամ չհամապատասխանելու՝ իր կառավարության իրավունքը, քանզի գտնում էր, որ պատժախցում բանտարկյալին տեղավորելու դեպքում բուժաշխատողի կողմից ամեն օր այցելելու պահանջը լուրջ էթիկական մտահոգություններ է առաջ բերում՝ կապված անձնակազմի այդ անդամի՝ պատժախցում պահելը շարունակելու վերաբերյալ կարծիք հայտնելու պարտավորության պատշաճ իրականացման հետ:

**Նախարարների կոմիտեի Թիվ (2006)13 հանձնարարականը
Անդամ պետություններին՝ կալանքի տակ պահելու, կալանքի
տակ պահելու պայմանների և չարաշահումից պաշտպանված
լինելու երաշխիքների տրամադրման վերաբերյալ**

*(Ընդունվել է Նախարարների կոմիտեի կողմից 2006թ. սեպտեմբերին,
նախարարների տեղակալների 974-րդ հանդիպմանը)*

Նախարարների կոմիտեն, համաձայն Եվրոպայի խորհրդի Գանձնադրության 15 բ. Հոդվածի,

հաշվի առնելով անմեղության կանխավարկածի և անձի ազատության իրավունքի հիմնարար կարևորությունը,

գիտակցելով այն անդառնալի Ֆասար, որ նախքան դատավճիռը կալանքի տակ պահելը կարող է հասցնել անձանց, ովքեր ի վերջո անմեղ են ճանաչվում կամ ազատ արձակվում և այն զնասարքեր ազդեցությունը, որ նախնական կալանքը կարող է ունենալ ընտանեկան փոխհարաբերությունների պահպանման վրա,

հաշվի առնելով նախնական կալանքի ֆինանսական հետևանքները պետության, ներգործված անհատների և, ընդհանուր առմամբ, տնտեսության համար,

նշելով նախնական կալանքի տակ գտնվող անձանց զգալի մեծ թիվը և բանտերի գերբնակեցման հետևանքով առաջացած խնդիրները,

հաշվի առնելով մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքը, խոշտանգումների և անմարդկային ու արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման եվրոպական կոմիտեի և միավորված ազգերի կազմակերպության՝ մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ զբաղվող մարմինների կարծիքները,

հաշվի առնելով նախարարների կոմիտեի թիվ R(2006)2 հանձնարարականը եվրոպական բանտային կանոնների և նախարարների կոմիտեի թիվ R(99) 22 հանձնարարականը բանտերի գերբնակեցման և բանտարկյալների թվի աճի մասին,

հաշվի առնելով, որ անհրաժեշտ է երաշխավորել, որ նախնական կալանքը միշտ բացառիկ է և միշտ արդարացված,

մտապահելով ազատությունից զրկված բոլոր անձանց մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները և, հասկապես, անհրաժեշտությունը երաշխավորելու, որ կալանքի տակ պահվող անձինք ոչ միայն կարող են նախապատրաստվել իրենց պաշտպանությանն ու պահպանել իրենց ընտանեկան փոխհարաբերությունները, այլև նրանք չեն պահվում իրենց իրավական կարգավիճակին անհամապատասխան պայմաններում, ինչը հիմնված է անմեղության կանխավարկածին,

հաշվի առնելով այն կարևորությունը, որ միջազգային նորմերի զարգացման համար ունեն այն հանգամանքները, որոնցում արդարացված է նախնական կալանքը, դրա կիրառման կամ երկարաձգման ընթացակարգերը և այն պայմանները, որոնցում պահվում են նախնական կալանքի տակ գտնվող անձինք, ինչպես նաև նշված նորմերի արդյունավետ կիրառման մեխանիզմները,

հանձնարարում է, որ անդամ պետությունների կառավարությունները տարածեն և իրենց օրենսդրության մեջ և գործելակերպում առաջնորդվեն սույն հանձնարարականի հավելվածում սահմանված սկզբունքներով, որը փոխարինում է նախնական կալանքի մասին նախարարների կոմիտեի թիվ R(65) 11 որոշմանը և անդամ պետություններին նախարարների կոմիտեի նախքան դատավարությունը կալանավորման մասին թիվ R(80) 11 հանձնարարականին:

Թիվ (2006)13 հանձնարարականի հավելված

Կալանքի տակ պահելու, կալանքի տակ պահելու պայմանների և չարաշահումից պաշտպանված լինելու երաշխիքների տրամադրման կանոններ

Նախաբան

Սույն կանոնների նպատակն է՝

ա. սահմանել նախնական կալանքի խիստ սահմանափակումներ,

բ. խրախուսել այլընտրանքային միջոցների կիրառումը հնարավորության դեպքում,

գ. պահանջել դատական իշխանություն նախնական կալանքի նշանակման և շարունակական կիրառման և այլընտրանքային միջոցների համար,

դ. երաշխավորել, որ նախնական կալանքի տակ գտնվող անձինք պահվում են այնպիսի պայմաններում և ենթակա են այնպիսի ռեժիմի, որը համապատասխանում է նրանց իրավական կարգավիճակին և հիմնված է անմեղության կանխավարկածին,

ե. պահանջել համապատասխան հարմարությունների և պատշաճ կառավարման ապահովում նախնական կալանքի տակ գտնվող անձանց պահելու համար,

զ. երաշխավորել սույն կանոնների հնարավոր խախտումների դեմ արդյունավետ երաշխիքների ստեղծումը:

Սույն կանոններն արտացոլում են բոլոր անձանց մարդու իրավունքներն ու հիմնարար ազատությունները, բայց առանձնապես խոշտանգումների և անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի արգելումը, արդար դատաքննության իրավունքը և ազատության ու անվտանգության և անձնական ու ընտանեկան կյանքի նկատմամբ հարգանքի իրավունքները:

Սույն կանոնները կիրառելի են բոլոր անձանց նկատմամբ, ովքեր կասկածվում են հանցագործություն կատարելու մեջ, բայց ներառում են հատուկ պահանջներ անչափահասների և այլ հատկապես խոցելի անձանց համար:

I. Սահմանումներ և ընդհանուր սկզբունքներ

Սահմանումներ

1. [1] «Նախնական կալանքը» հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվող անձի կալանքի ցանկացած ժամանակահատվածն է, որը նշանակվել է դատական իշխանության կողմից՝ նախքան դատավճռի կայացումը: Այն նաև ներառում է կալանքի ցանկացած ժամանակահատված՝ համաձայն միջազգային դատական համագործակցության և հանձնման կանոնների՝ ենթակա լինելով դրանց հատուկ պահանջներին: Այն չի ներառում նախնական ազատագրելու ոստիկանության կամ իրավապահի (կամ գործելու լիազորություն ունեցող որևէ մեկ այլ անձի) կողմից հարցաքննության ենթարկելու նպատակով:

[2] «Նախնական կալանքը» նաև ներառում է կալանքի ցանկացած ժամանակահատված դատավճռի կայացումից հետո, երբ անձանց, ովքեր սպասում են իրենց դատավճռին կամ դատավճռի հաստատմանը կամ ազատագրկմանը, շարունակում են վերաբերվել որպես չդատապարտված անձանց:

[3] «Կալանքի տակ գտնվող բանտարկյալները» այն անձինք են, ովքեր գտնվում են նախնական կալանքի տակ և դեռ չեն կրում ազատագրկման պատիժը բանտում կամ պահվում են համաձայն ցանկացած այլ հիմքի:

2. [1 Նախնական կալանքի փոխարեն կիրառվող «այլընտրանքային միջոցները» կարող են ներառել օրինակ՝ հանձնառություններ ցպահանջ ներկայանալ դատական իշխանության մարմին, չմիջամտել արդարադատության իրականացման ընթացքին, չներգրավվել որոշակի գործունեության մեջ, ներառյալ՝ կապված մասնագիտության կամ որոշակի աշխատանքի հետ, դատական իշխանությանը, ոստիկանական կամ այլ իշխանությանն ամեն օր կամ պարբերաբար ներկայանալու պահանջ, դատական մարմնի կողմից նշանակված որևէ գործակալության վերահսկողությանը ենթարկվելու պահանջ, էլեկտրոնային վերահսկմանը ենթարկվելու պահանջ, որոշակի հասցեով բնակվելու պահանջ՝ այնտեղ լինելու ժամանակահատվածի հետ կապված՝ պայմանով կամ առանց պայմանի, որոշակի վայրերից կամ շրջաններից առանց թույլտվության դուրս չգալու կամ այնտեղ մուտք չգործելու պահանջ, կոնկրետ անձանց առանց թույլտվության չհանդիպելու պահանջ, անձնագրերը կամ նույնականացման այլ փաստաթղթերը հանձնելու պահանջ, նախքան դատավարությունը ֆինանսական կամ այլ երաշխիքներ տրամադրելու պահանջ:

[2] Գործնականում հնարավոր դեպքերում այլընտրանքային միջոցներ պետք է կիրառվեն այն պետությունում, որտեղ հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվող անձը մշտական բնակություն ունի, եթե դա այն պետությունը չէ, որտեղ ենթադրաբար կատարվել է օրինախախտումը:

Ընդհանուր սկզբունքներ

3. [1] Հաշվի առնելով անմեղության կանխավարկածը և անձի՝ ի սկզբանե ազատ լինելու կանխավարկածը՝ հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվող անձանց նկատմամբ նախնական կալանքի կիրառումը պետք է լինի բացառություն, այլ ոչ թե նորմ:

[2] Հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվող անձանց (կամ անձանց

որոշակի խմբերի) նկատմամբ նախնական կալանքի տակ պահելու պարտադիր պահանջ չպետք է լինի:

[3] Անհատական գործերով նախնական կալանքը պետք է կիրառվի միայն

խիստ անհրաժեշտության դեպքում և որպես ծայրահեղ քայլ: Այն չպետք է կիրառվի որպես պատժամիջոց:

4. Նախնական կալանքի անհարկի կիրառումից խուսափելու համար պետք է մատչելի դարձվի այլընտրանքային, նվազ սահմանափակող միջոցների հնարավորինս լայն շարք հաշվի առնելով հանցագործության մեջ կասկածվող անձի վարքագիծը:

5. Կալանքի տակ գտնվող բանտարկյալները չպետք է ենթակա լինեն որևէ պայմանի, որը չի համապատասխանում իրենց իրավական կարգավիճակին: Սա ներառում է այն սահմանափակումների բացակայությունը, որոնք տարբերվում են արդարադատության իրականացման, հաստատության անվտանգության, կալանավորների և անձնակազմի անվտանգության և այլոց իրավունքների պաշտպանության, մասնավորապես՝ Եվրոպական բանտային կանոնների և սույն փաստաթղթի 3-րդ մասում սահմանված այլ կանոնների պահանջների կատարման համար անհրաժեշտ սահմանափակումներից:

II. Նախնական կալանքի կիրառումը

Հիմնավորում

6. Նախնական կալանքը պետք է ընդհանուր առմամբ կիրառելի լինի միայն այն անձանց նկատմամբ, ովքեր կասկածվում են ազատագրկման ենթակա հանցագործությունների կատարման մեջ:

7. Անձը կարող է նախնական կալանքի վերցվել միայն այն դեպքում, երբ բավարարված են ստորև ներկայացված բոլոր չորս պայմանները

ա. առկա է ողջամիտ կասկած, որ նա հանցագործություն է կատարել,

բ. կան բավարար հիմքեր համարելու, որ ազատ արձակվելու դեպքում նա կարող է կամ (i) դիմել փախուստի, կամ (ii) կատարել լուրջ հանցագործություն, կամ (iii) միջամտել արդարադատության

իրականացման ընթացքին, կամ (iv) լուրջ սպառնալիք ներկայացնել հասարակական կարգի համար,

գ. չկա այլընտրանքային միջոցներ կիրառելու հնարավորություն՝ բ. կետում նշված մտահոգություններին արձագանքելու նպատակով, և

դ. դա քրեական դատավարության գործընթացի փուլերից մեկն է:

8. [1] Պարզելու համար, թե արդյոք 7բ. կետում վկայակոչված մտահոգություններն առկա են կամ շարունակում են առկա լինել, ինչպես նաև թե արդյոք դրանք կարող են ողջամտորեն նվազեցվել այլընտրանքային միջոցների կիրառմամբ, դատական իշխանությունները, որոնք պատասխանատու են որոշելու, թե արդյոք հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվող անձը պետք է վերցվի նախնական կալանքի տակ, կամ երբ դա արդեն տեղի է ունեցել, արդյոք նման կալանքը պետք է երկարաձգվի, պետք է կիրառեն օբյեկտիվ չափանիշներ:

[2] Էական ռիսկի գոյությունը և դրա նվազեցման անհնարինությունն ապացուցելու բեռը պետք է ընկնի քրեական հետապնդման կամ հետաքննող դատավորի վրա:

9. [1] Ցանկացած ռիսկի սահմանումը պետք է հիմնվի տվյալ գործի հանգամանքներին, սակայն հատուկ ուշադրություն պետք է դարձվի հետևյալին

ա. ենթադրելի հանցագործության բնույթին և լրջությանը,

բ. պատիժը, որը կարող է նշանակվել դատապարտման դեպքում,

գ. տվյալ անձի տարիքը, առողջական վիճակը, բնավորությունը, ծագումը և անձնական ու սոցիալական հանգամանքները, և մասնավորապես համայնքի հետ նրա ունեցած կապերը, և

դ. տվյալ անձի վարքը, հատկապես՝ ինչպես է նա կատարել որևէ պարտականություն, որը կարող է դրված լինել նրա վրա նախորդ քրեական վարույթների ընթացքում:

[2] Փաստը, որ տվյալ անձն այն պետության քաղաքացի չէ, որտեղ ենթադրաբար կատարվել է հանցագործությունը, կամ որևէ այլ կապ չունի այդ պետության հետ, ինքնին բավարար չի կարող լինել եզրակացնելու, որ առկա է փախուստի ռիսկ:

10. Հնարավորության դեպքում նախնական կալանքից անհրաժեշտ է խուսափել այն կասկածելի հանցագործների դեպքում, ովքեր ունեն նորաձիններին խնամելու հիմնական պատասխանատվություն:

11. Նախնական կալանքի երկարաձգման մասին որոշում կայացնելիս անհրաժեշտ է մտապահել, որ դրա սկզբնական նշանակման ժամանակ կարող էին նման միջոցի կիրառման տեղին լինելու կամ այլընտրանքային միջոցների կիրառումը անհնարին լինելու պատճառներ լինել, որոնք սակայն կարող էին ժամանակի ընթացքում ազդեցությունը կորցնել:

12. Այլընտրանքային միջոցների պայմանների խախտումը կարող է ենթակա լինել պատժամիջոցի, սակայն չպետք է ինքնաբերաբար հիմնավորի որևէ մեկին նախնական կալանքի տակ վերցնելը: Նման դեպքերում այլընտրանքային միջոցների փոխարինումը նախնական կալանքով պետք է պահանջի կոնկրետ շարժառիթներ:

Դատական լիազորություն

13. Որևէ մեկին կալանքի տակ պահելու, այն երկարաձգելու և այլընտրանքային միջոցներ հարկադրելու պարտականությունը պետք է իրականացվի դատական իշխանության կողմից:

14. [1] Իրավապահի (կամ լիազորված որևէ այլ անձի) կողմից ազատագրկվելուց հետո հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվող կամ մեղադրվող անձը պետք է անհապաղ բերվի դատարան պարզելու, թե արդյոք նրա ազատագրկումն արդարացված է, թե ոչ, արդյոք անհրաժեշտ է այն երկարաձգել կամ արդյոք կասկածելի հանցագործը պետք է շարունակի պահվել կալանքի տակ թե ենթարկվի այլընտրանքային միջոցների:

[2] Նախընտրելի է, որ նախնական ազատագրկման և դատարան բերվելու միջև ժամանակահատվածը լինի քառասունութ ժամից ոչ ավելի, իսկ շատ դեպքերում կարող է բավարար լինել շատ ավելի կարճ ժամանակահատված:

15. Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածով նախատեսված արտակարգ իրավիճակների գոյությունը չպետք է հագեցնի ավելի քան յոթ օրվա տևողությամբ ժամանակահատվածի՝ նախնական ազատագրման և դատական իշխանության առջև բերվելու միջև՝ հետապնդելով կալանքի տակ պահելու նպատակ, եթե բացարձակապես անհնար չէ լուծույթ անցկացնելը:

16. Դատական իշխանությունը, որը պատասխանատու է որևէ մեկին կալանքի տակ պահելու կամ այդ կալանքը երկարաձգելու, ինչպես նաև այլընտրանքային միջոցներ նշանակելու համար, պարտավոր է լսել հարցը և անհապաղ որոշում կայացնել:

17. [1] Որևէ մեկին կալանքի տակ պահելու շարունակական հիմնավորումը պետք է պարբերաբար վերանայվի դատական իշխանության կողմից, որը պետք է հրահանգի ազատ արձակել հանցագործության կատարման մեջ կասկածվող անձին, եթե գտնում է, որ 6-րդ և 7-րդ կանոնների ա, բ, գ և դ ենթակետերով նախատեսված պայմաններից որևէ մեկը կամ մի քանիսն այլևս չեն կատարվում:

[2] Վերանայումների միջև ժամանակահատվածները սովորաբար պետք է լինեն մեկ ամսից ոչ ավելի, եթե տվյալ անձը ցանկացած պահի ազատման դիմում ներկայացնելու և դրա քննության իրավունք չունի:

[3] Նման վերանայումների անցկացման պատասխանատվությունը պետք է վերապահվի մեղադրող իշխանությանը կամ հետաքննող դատական իշխանությանը, իսկ եթե ոչ մի դիմում չի ներկայացվել մեղադրող իշխանության կամ հետաքննող դատական իշխանության կողմից նախնական կալանքը երկարաձգելու վերաբերյալ, նշված միջոցին ենթարկված ցանկացած անձ պետք է ինքնաբերաբար ազատ արձակվի:

18. Կալանքի տակ պահվող ցանկացած անձ, ինչպես նաև ցանկացած անձ, ով ենթարկվում է կալանքի երկարաձգման կամ այլընտրանքային միջոցների կիրառման, պետք է իրավունք ունենա բողոքարկելու նման որոշումը և որոշումը կայացնելիս տեղեկացված լինի այդ իրավունքի մասին:

19. [1] Կալանավորված անձը պետք է առանձնահատուկ իրավունք ունենա դատարանի առջև արագ վիճարկելու իր կալանքի օրինականությունը:

[2] Այս իրավունքը կարող է բավարարվել նախնական կալանքի պարբերաբար վերանայման միջոցով, եթե դա հնարավորություն է տալիս վերհանել վերոնշյալ վիճարկմանն առնչվող բոլոր հարցերը:

20. Արտակարգ իրավիճակի առկայությունը, համաձայն Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածի, չպետք է ազդի կալանավորված անձի իր կալանքի օրինականությունը վիճարկելու իրավունքի վրա:

21. [1] Դատական իշխանության յուրաքանչյուր որոշում որևէ անձի կալանքի տակ վերցնելու, նրա կալանքը երկարաձգելու կամ այլընտրանքայի միջոցներ կիրառելու վերաբերյալ պետք է լինի հիմնավորված, և տվյալ անձին պետք է տրամադրվի հիմքերի պատճենը:

[2] Այդ հիմքերը պետք է ծանուցվեն որոշման կայացման օրը, եթե չկան դրան խոչընդոտող բացառիկ հանգամանքներ:

Տևողություն

22. [1] Նախնական կալանքը պետք է շարունակվի միայն այնքան ժամանակ, քանի դեռ գործում են 6-րդ և 7-րդ կանոնները:

[2] Ամեն դեպքում դրա տևողությունը չպետք է գերազանցի և ոչ էլ անհամաչափ լինի այն պատժին, որը կարող է նշանակվել տվյալ հանցագործության համար:

[3] Նախնական կալանքը ոչ մի դեպքում չի կարող խախտել ազատագրված անձի ողջամիտ ժամկետում դատվելու իրավունքը:

23. Նախնական կալանքի առավելագույն տևողության սահմանումը չի կարող խոչընդոտել դրա շարունակականության փաստացի անհրաժեշտության պարբերաբար վերանայումը տվյալ գործում առանձնահատուկ հանգամանքների պարագայում:

24. [1] Մեղադրող իշխանության կամ հետաքննող դատական իշխանության պարտականությունն է գործել պատշաճ ջանադրությամբ՝ իրականացնելու հետաքննություն և երաշխավորելու, որ կալանքը հիմնավորող պատճառների գոյությունը մշտապես վերանայվում է:

[2] Նախընտրություն պետք է տրվի այն գործերին, որոնցում ներգրավված են նախնական կալանքի տակ գտնվող անձինք:

Փաստաբանի օգնություն, ներգրավված անձի ներկայություն և թարգմանություն:

25. [1] Նախնական կալանքի տակ վերցնելու մտադրությունը և հիմնավորումները պետք է անհապաղ հաղորդվեն համապատասխան անձին նրան հասկանալի լեզվով:

[2] Նախնական կալանքի տակ վերցվող անձը պետք է ստանա փաստաբանի

օգնության իրավունք նախնական կալանքի վարույթներում և ունենալ քաղաքացիական իրավունքները խորհրդակցելու իր փաստաբանի հետ՝ պաշտպանությունը նախապատրաստելու նպատակով: Անձը պետք է տեղեկացվի այս իրավունքների վերաբերյալ բավարար ժամանակ առաջ և իրեն հասկանալի լեզվով, որպեսզի այդ իրավունքների իրականացումը գործնականում հնարավոր լինի:

[3] Փաստաբանի օգնությունը պետք է տրամադրվի պետության հաշվին, եթե կալանքի տակ վերցվող անձի համար այն մատչելի չէ:

[4] Արտակարգ իրավիճակների առկայությունը՝ ըստ Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 15-րդ հոդվածի, ըստ էության, չպետք է ազդի նախնական կալանքի վարույթների համատեքստում փաստաբան ունենալու և նրա հետ խորհրդակցելու իրավունքի վրա:

26. Կալանքի տակ վերցվող անձին և նրա փաստաբանին պետք է մատչելի լինեն որոշմանը վերաբերվող փաստաթղթերը ողջամիտ ժամկետներում:

27. [1] Անձը, ով այլ երկրի քաղաքացի է և ով կալանքի տակ է վերցվում, պետք է իրավունք ունենա ծանուցելու իր երկրի հյուպատոսին այս հնարավորության մասին ողջամիտ ժամկետներում՝ նրանից խորհուրդ կամ աջակցություն ստանալու նպատակով:

[2] Այս իրավունքը պետք է, հնարավորության դեպքում, նաև տրամադրվի այն անձանց, ովքեր ունեն թե՛ այն երկրի քաղաքացիությունը, որտեղ նրանց կալանքի տակ են վերցնում և թե՛ այլ երկրի քաղաքացիություն:

28. Անձը, ով կալանքի տակ է վերցվում, պետք է իրավունք ունենա ներկա գտնվել նախնական կալանքի վարույթներում: Որոշակի պայմանների դեպքում այս պահանջը կարող է բավարարվել պատշաճ տեսահյուսիսների միջոցով:

29. Որակյալ թարգմանչական ծառայություն պետք է ապահովվի պետության հաշվին նախնական կալանքի կիրառման որոշումը կայացնող դատական իշխանության առջև, եթե խնդրո առարկա անձը չի հասկանում և խոսում այն լեզվով, որը սովորաբար կիրառվում է նշված վարույթներում:

30. Նախնական կալանքի վարույթներին մասնակցող անձանց պետք է հնարավորություն տրվի լողանալու, իսկ տղամարդկանց դեպքում՝ անհրաժեշտ է, եթե չկա ռիսկ, որ դա արմատապես կփոխի նրանց բնականոն տեսքը:

31. Վերոնշյալ բաժնում տեղ գտած կանոնները կիրառվում են նաև կալանքի երկարաձգման դեպքում:

Ընտանիքին տեղեկացնելը

32. [1] Անձը, ում նախնական կալանքի տակ վերցնելու (կամ ում կալանքի երկարաձգման) մասին որոշում է ընդունվում, պետք է իրավունք ունենա ողջամիտ ժամկետներում իր ընտանիքի անդամներին տեղեկացնելու նախնական կալանքի վարույթի օրվա և վայրի մասին, եթե դա չի հանգեցնի արդարադատության իրականացման կանխակալության կամ ազգային անվտանգության լուրջ ռիսկի:

[2] Ընտանիքի անդամների հետ կապ հաստատելու մասին որոշումն ամեն դեպքում այն անձի խնդիրն է, ում նախնական կալանքի տակ վերցնելու (կամ ում կալանքի երկարաձգման) մասին որոշում է ընդունվում, եթե նա իրավաբանորեն իրավունակ է նման որոշում կայացնելու կամ առկա է այլ ազդեցիկ հիմնավորում:

Նախքան դատապարտումը կրած կալանքի հաշվանցումը պատժի ժամկետի մեջ

33. [1] Նախքան դատավճռի կայացումը կալանքի տակ պահելու ժամանակահատվածը, անկախ դրա իրականացման վայրից, պետք է հանվի հետազայում կայացված՝ ազատագրկման ցանկացած դատավճռի ժամկետից:

[2] Ազատագրկումը բացառող ցանկացած պատիժ սահմանելիս հարկավոր է հաշվի առնել նախնական կալանքի ցանկացած ժամկետ:

[3] Նախկինում նշանակված այլընտրանքային միջոցների բնույթն ու տևողությունը նույնպես պետք է հաշվի առնվեն պատիժը սահմանելիս:

Փոխհատուցում

34. [1] Ուշադրություն պետք է դարձվի նախնական կալանքի տակ գտնվող այն անձանց փոխհատուցում տրամադրելուն, ովքեր ի վերջո չեն դատապարտվում այն հանցագործության համար, որի համար կալանավորվել են: Այս փոխհատուցումը կարող է ծածկել կորցրած եկամուտը, բաց թողնված հնարավորությունները և բարոյական փասար:

[2] Փոխհատուցում չպետք է պահանջվի, երբ պարզվել է, որ կալանքի

վերցված մարդը կամ իր վարքով ակտիվորեն նպաստել է ողջամիտ կասկածի ի հայտ գալուն, թե ինքն է կատարել տվյալ հանցագործությունը, կամ դիտավորյալ խոչընդոտել է ենթադրելի հանցագործության հետաքննությանը:

III. Նախնական կալանքի պայմանները

Ընդհանուր

35. Նախնական կալանքի պայմանները պետք է ենթակա լինեն ստորև ներկայացված Կանոններին՝ ղեկավարվելով Եվրոպական բանտային կանոններով:

Բացակայությունը կալանքի հաստատությունից (կալանավայրից)

36. [1] Նախնական կալանքի տակ վերցված անձը պետք է լքի կալանքի հաստատությունը միայն հետագա հետաքննության համար, եթե դա թույլատրված է դատավորի կամ դատախազի կողմից կամ նախնական կալանքի տակ գտնվող անձի արտահայտած համաձայնությամբ և սահմանափակ ժամանակով:

[2] Կալանքի հաստատություն վերադառնալիս նախնական կալանքի տակ գտնվող անձն իր խնդրանքով պետք է հնարավորինս արագ մանրակրկիտ բուժօգնում անցնի բժշկի կամ բացառիկ դեպքերում որակավորված բուժքրոջ կողմից:

Շարունակական բուժօգնություն

37. [1] Պայմանավորվածություններ պետք է ձեռք բերվեն՝ հնարավորություն ընձեռելու նախնական կալանքի տակ գտնվողներին շարունակել իրենց անհրաժեշտ բժշկական կամ ատաճաբուժական բուժումը, որ ստանում էին նախքան կալանքի տակ վերցվելը, եթե այդպես է որոշել կալանքի հաստատության բժիշկը կամ ատաճաբույժը՝ հնարավորության դեպքում նախնական կալանքի տակ վերցված անձի բժշկի կամ ատաճաբույժի հետ խորհրդակցելով:

[2] Կալանքի տակ գտնվող անձանց պետք է հնարավորություն տրվի խորհրդատվություն և բուժում ստանալ իրենց սեփական բժշկի կամ ատաճաբույժի կողմից, եթե դա անհրաժեշտ է ելնելով բժշկական կամ ատաճաբուժական վիճակից:

[3] Պետք է հիմնավորումներ ներկայացվեն կալանքի տակ գտնվող անձի՝ իր սեփական բժշկի կամ աստամբարույժի խորհրդատվությունը ստանալու մասին դիմումը մերժելու դեպքում:

[4] Այդ նպատակով կատարվող ծախսերը կալանքի հաստատության վարչակազմի պատասխանատվությունից դուրս են:

Նամակագրություն

38. Որպես կանոն, նախնական կալանքի տակ գտնվող անձանց ուղարկած կամ նրանց կողմից ստացվող նամակների թվի սահմանափակում չպետք է լինի:

Քվեարկություն

39. Նախնական կալանքի տակ գտնվող անձինք պետք է կարողանան քվեարկել պետական ընտրություններում և հանրաքվեներում, որոնք տեղի են ունենում նախնական կալանքի ընթացքում:

Կրթություն

40. Նախնական կալանքը չպետք է անհարկի ընդհատի երեխաների կամ երիտասարդների կրթությունը կամ անհարկի խոչընդոտի ավելի խորը կրթության շարունակությունը:

Կարգապահություն և պատիժ

41. Նախնական կալանքի տակ գտնվող անձի նկատմամբ որևէ կարգապահական պատիժ չպետք է երկարաձգի նախնական կալանքի տևողությունը կամ խոչընդոտի նրա պաշտպանության նախապատրաստմանը:

42. Մեկուսի բանտարկությունը չպետք է ազդի փաստաբան ունենալու վրա և պետք է նվազագույն շփում թույլ տա դրսում գտնվող ընտանիքի հետ: Այն չպետք է ազդի նախնական կալանքի տակ գտնվող անձի պայմանների վրա անկողնու պարագաների, ֆիզիկական վարժությունների, հիգիենայի, ընթերցանության նյութերի մատչելիության և կրոնական համալսոհների հետ հանդիպելու առնչությամբ:

Անձնակազմ

43. Նախնական կալանքի հաստատությունում նախնական կալանքի տակ գտնվող անձանց հետ աշխատող անձնակազմը պետք է համապատասխանաբար ընտրվի և վերապատրաստվի, որպեսզի կարողանա լիարժեք կերպով հաշվի առնել նախնական կալանքի տակ վերցված անձանց առանձնահատուկ կարգավիճակը և կարիքները:

Բողոքարկման ընթացակարգ

44. [1] Նախնական կալանքի տակ գտնվող անձինք պետք է բողոք ներկայացնելու բաց ուղիներ ունենան թե՛ կալանքի հաստատության ներսում և թե՛ դրանից դուրս, և իրավունք ունենան գաղտնի կերպով շփվել համապատասխան մարմնի հետ, որը լիազորված է քննարկելու իրենց բողոքները:

[2] Այդ ուղիները պետք է առկա լինեն ի լրուժն իրավական վարույթ հարուցելու ցանկացած իրավունքի:

[3] Բողոքները պետք է հնարավորության սահմաններում արագ դիտարկվեն:

**Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի թիվ CM/Rec (2010)1
հանձնարարականը անդամ երկրներին՝ Եվրոպայի խորհրդի
պրոբացիոն կանոնների վերաբերյալ**

*(Նախարարների կոմիտեի կողմից հաստատվել է 2010թ. հունվարի 20-ին՝
փոխնախարարների թիվ 1075 հանդիպման ժամանակ)*

Նախարարների կոմիտեն, առաջնորդվելով Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության թիվ 15^բ հոդվածով,

նկատի ունենալով, որ Եվրոպայի խորհրդի նպատակն է՝ հասնել առավել միասնության իր անդամների միջև, մասնավորապես՝ ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող խնդիրների վերաբերյալ օրենքները ներդաշնակեցնելու միջոցով,

նկատի առնելով, որ պրոբացիայի նպատակն է՝ նպաստել արդարացի քրեական արդարադատության գործընթացին, ինչպես նաև հասարակական անվտանգությանը՝ հանցագործությունների կանխարգելման կամ կրճատման միջոցով,

նկատի առնելով, որ պրոբացիոն գործակալություններն արդարադատության հիմնական գերատեսչություններից են, և որ դրանց աշխատանքն անդրադառնում է բանտային բնակչության կրճատման վրա,

ուշադրության առնելով՝ Երկրների ղեկավարների և Եվրոպայի խորհրդի կառավարության երրորդ գագաթաժողովի (16-17-ը մայիսի, 2005թ., Վարշավա) կողմից հաստատված հռչակագիրը և գործողությունների ծրագիրը, մասնավորապես՝ քաղաքացիների անվտանգության առումով,

- Եվրոպայի արդարադատության նախարարների 26-րդ համաժողովի (7-8-ը ապրիլի, 2005թ., Շելսինկի) կողմից հաստատված թիվ 2 բանաձևը (19-րդ պարբերությունը)։

Նկատի ունենալով՝

- Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիան,

- Պայմանական դատապարտված կամ պայմանական ազատված իրավախախտների նկատմամբ վերահսկողության մասին եվրոպական կոնվենցիան,

- Քրեական գործերով դատավճիռների միջազգային վավերականության մասին եվրոպական կոնվենցիան,
- Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների վերաբերյալ եվրոպական կանոնների մասին թիվ R(92)16 բանաձևը,
- Պատիժների կամ այլ միջոցների իրականացմանն առնչվող անձնակազմի վերաբերյալ թիվ R(97)12 բանաձևը,
- Քրեական գործերով մեղիացիայի վերաբերյալ թիվ R(99)19 բանաձևը,
- Բանտերի գերբեռնվածության և բանտային բնակչության ներհոսքի վերաբերյալ թիվ R(99)22 բանաձևը,
- Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին եվրոպական կանոնների իրականացումը բարելավելու վերաբերյալ թիվ Rec(2000)22 բանաձևը,
- Պայմանական ազատման վերաբերյալ թիվ Rec(2003)22 բանաձևը,
- Բանտային վարչակազմերի կողմից ցմահ կամ այլ երկարատև ազատազրկման դատապարտված բանտարկյալների ղեկավարման վերաբերյալ թիվ Rec(2003)23 բանաձևը,
- Եվրոպական բանտային կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(2006)2 բանաձևը,
- Հանցագործությունից տուժած անձանց օժանդակության վերաբերյալ թիվ Rec(2006)8 բանաձևը և,
- Կալանքի կիրառման, դրա համար անհրաժեշտ պայմանների և չարաշահումներից պաշտպանության երաշխիքների վերաբերյալ թիվ Rec(2006)13 հանձնարարականը.

Այնուհետ նկատի առնելով՝

- Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների վերաբերյալ ՄԱԿ-ի նվազագույն ստանդարտ կանոնները (Տոկիոյի կանոնները)՝

Հանձնարարում է անդամ երկրների կառավարություններին՝

- Իրենց օրենսդրությունում, քաղաքականությունում և պրակտիկայում

առաջնորդվել սույն հանձնարարականի հավելվածներում ներառված կանոններով,

- Ապահովել, որպեսզի սույն հանձնարարականը և դրան կից մեկնաբանությունները թարգմանվեն և հնարավորինս լայնորեն տարածվեն, հատկապես՝ դատական մարմինների, պրոբացիոն գործակալությունների, քրեակատարողական ծառայությունների, ինչպես նաև՝ լրատվամիջոցների և ընդհանուր հանրության շրջանում:

CM/Rec(2010)1 հանձնարարականի թիվ I հավելված

Մաս I. Կարգավորման շրջանակը, կիրառությունը, սահմանումներ և հիմնական սկզբունքներ

Կարգավորման շրջանակը և կիրառությունը

Սույն կանոնները կոչված են առաջնորդելու պրոբացիոն գործակալությունների ստեղծումը և պատշաճ գործունեությունը: Սույն կանոնները կիրառվում են նաև այլ կազմակերպությունների նկատմամբ՝ վերջիններիս կողմից սույն կանոններում արժարժված խնդիրներ լուծելիս, ներառյալ՝ այլ պետական գերատեսչությունները, ոչ կառավարական և առևտրային կազմակերպությունները:

Սույն կանոնների որևէ դրույթ չի կարող մեկնաբանվել որպես մարդու իրավունքներին վերաբերող, իրավախախտների համար առավել բարենպաստ որևէ միջազգային փաստաթղթի կիրառման բացառում:

Սույն կանոնները պետք է ընթերցվեն Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների վերաբերյալ եվրոպական կանոնների մասին թիվ R(92)16 հանձնարարականի հետ միասին:

Ավելին, սույն կանոնները լրացնում են Պատիժների կամ այլ միջոցների իրականացմանն առնչվող անձնակազմի վերաբերյալ թիվ R(97)12 բանաձևի, Քրեական գործերով մեղիացիայի վերաբերյալ թիվ R(99)19 բանաձևի, Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների եվրոպական կանոնների իրականացումը բարելավելու վերաբերյալ թիվ Rec(2000)22 բանաձևի, Պայմանական ազատման վերաբերյալ թիվ Rec(2003)22 բանաձևի, Բանտային վարչակազմերի կողմից ցմահ կամ այլ երկարատև ազատազրկման դատապարտված բանտարկյալների ղեկավարման վերաբերյալ թիվ Rec(2003)23 բանաձևի, Եվրոպական բանտային կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(2006)2 բանաձևի, Հանցագործությունից

տուժած անձանց օժանդակության վերաբերյալ թիվ Rec(2006)8 բանաձևի և Կալանքի կիրառման, դրա համար անհրաժեշտ պայմանների և չարաշահումներից պաշտպանության երաշխիքների վերաբերյալ թիվ Rec(2006)13 հանձնարարականի համապատասխան դրույթները և պետք է ընթերցվեն դրանց հետ միասին:

Սահմանումներ

Պրոբացիա. Վերաբերում է օրենքով սահմանված և իրավախախտի նկատմամբ նշանակված համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացմանը: Այն ներառում է բազմազան գործողություններ և միջամտություններ, որոնք ներառում են՝ վերահսկողությունը, իրավախախտի սոցիալական ներառման նպատակով իրականացվող ուղղորդումն ու օժանդակությունը, ինչպես նաև՝ հասարակության անվտանգությանը նպաստելը:

Պրոբացիոն գործակալություն. Վերաբերում է ցանկացած մարմնի, որն օրենքով կոչված է իրականացնելու վերը նշված խնդիրներն ու պարտականությունները: Կախված տվյալ երկրի ներպետական համակարգից, պրոբացիոն գործակալության աշխատանքը կարող է նաև ներառել հետևյալը. դատական և որոշում կայացնող մարմիններին տեղեկատվության և խորհրդատվության տրամադրումը՝ հիմնավոր և արդարացի որոշումներ կայացնելու հարցում վերջիններիս օգնելու նպատակով. անազատության մեջ գտնվելու ընթացքում իրավախախտներին ուղղորդում և աջակցություն ցուցաբերելը՝ նրանց ազատմանն ապաստարաստելու և ազատվելուց հետո հասարակությունում իրենց վերագտնելու հարցերում. վաղաժամկետ ազատման ենթակա անձանց մոնիթորինգը և աջակցությունը, վերականգնողական արդարադատության հետ կապված միջամտությունները և հանցագործությունից տուժած անձանց օժանդակություն առաջարկելը:

Նամայնքային պատիժներ և միջոցներ. Այն պատիժները և միջոցները, որոնց դեպքում իրավախախտները մնում են համայնքում և պայմանների և/կամ պարտականությունների սահմանման միջոցով որոշակի սահմանափակումներ են դրվում նրանց ազատության նկատմամբ: Սույն արտահայտությունը վերաբերում է դատական կամ վարչական մարմնի կողմից նշանակված ցանկացած պատժի, նախքան դատավճիռը կամ պատիժը կամ դրանց փոխարեն նշանակված ցանկացած այլ միջոցի, ինչպես նաև՝ պատիժը բանտային հաստատությունից դուրս իրականացնելու եղանակներին:

Խնամքն ազատվելուց հետո. Վերաբերում է իրավախախտին կամավորության հիմունքներով և ազատագրումից վերջնականապես ազատվելուց հետո համայնքում վերահսկողությունը՝ կառուցողական, ծրագրված և վերահսկելի ձևով: Սույն կանոնների իմաստով այս արտահայտությունը տարբերակված է «ազատվելուց հետո իրենց հասարակությունում վերագտնելու հարցում աջակցություն» արտահայտությունից, որը վերաբերում է ազատվելուց հետո պարտադիր ներգրավման դեպքերին:

Հիմնական սկզբունքներ

1. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է նպատակ ունենան իրավախախտների հետ դրական փոխհարաբերություններ հաստատելու միջոցով նվազեցնելու կրկնահանցավորությունը՝ նրանց նկատմամբ վերահսկողություն (ըստ անհրաժեշտության՝ նաև հսկողություն) սահմանելու, նրանց ուղղորդելու և օժանդակելու, ինչպես նաև նրանց բարեհաջող սոցիալական ներառումը խթանելու նպատակով:

2. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է հարգեն իրավախախտների մարդկային իրավունքները: Բոլոր միջամտությունները պետք է ապահովեն իրավախախտների արժանապատվությունը, առողջությունը, ապահովությունն ու բարեկեցությունը:

3. Հանցագործությունից տուժած անձանց խնդիրներով զբաղվելու բոլոր դեպքերում պրոբացիոն գործակալությունները պետք է հարգեն նրանց իրավունքներն ու հաշվի նստեն նրանց կարիքների հետ:

4. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է լիովին հաշվի առնեն նրանց անհատական բնութագիրը, անձնական հանգամանքները և կարիքները՝ յուրաքանչյուր գործի նկատմամբ ցուցաբերելով արդարացի մոտեցում: Պրոբացիոն գործակալությունների միջամտությունները պետք է իրականացվեն՝ առանց սեռի, ռասայի, մաշկի գույնի, լեզվի, կրոնի, հաշմանդամության, սեռական կողմնորոշման, քաղաքական կամ այլ հայացքի, ազգային կամ սոցիալական ծագման, փոքրամասնություն հանդիսացող էթնիկ խմբին պատկանելու, գույքային, ծննդյան կամ այլ կարգավիճակի հետ կապված խտրականության:

5. Ցանկացած պատիժ կամ միջոց իրականացնելիս պրոբացիոն գործակալությունները չեն կարող կիրառել պարտականություններ կամ սահմանափակումներ՝ առավել, քան դատական կամ վարչական

որոշվամբ սահմանված չափով, կամ ավելի, քան անհրաժեշտ է տվյալ գործի պարագայում՝ կապված իրավախախտման լրջության կամ կրկնահանցավորության՝ պատշաճ գնահատված ռիսկերի հետ:

6. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է հնարավորության սահմաններում ձեռք բերեն իրավախախտների գիտակցված համաձայնությունը և հասնեն համագործակցության՝ նրանց վրա անդրադարձող միջամտությունների առնչությամբ:

7. Նախքան մեղքի վերջնական հաստատումը կատարվող ցանկացած միջամտության դեպքում պահանջվում է իրավախախտների գիտակցված համաձայնությունը, և դա չպետք է կասկածի տակ առնի անմեղության կանխավարկածը:

8. Պրոբացիոն գործակալությունները, նրանց առջև դրված խնդիրներն ու պարտականությունները, ինչպես նաև՝ պետական կամ այլ մարմինների հետ նրանց փոխհարաբերությունները պետք է սահմանվեն ներպետական օրենսդրությամբ:

9. Պետական մարմինները պետք է պատասխանատու լինեն պրոբացիայի համար, եթե անգամ այդ ծառայությունները տրամադրվում են այլ գործակալությունների կամ կամավորների կողմից:

10. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է պատշաճ հեղինակություն և ճանաչում վայելեն և ապահովվեն համապատասխան միջոցներով:

11. Որոշում կայացնող մարմինները, կրկնահանցավորությունը նվազեցնելու և ազատությունից զրկելու այլընտրանքների կիրառումը խթանելու նպատակով պետք է համապատասխան դեպքերում օգտվեն պրոբացոն գործակալությունների մասնագիտական խորհրդատվությունից և գործունեությունից:

12. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է համագործակցեն այլ պետական կամ մասնավոր կազմակերպությունների և տեղական համայնքների հետ՝ իրավախախտների սոցիալական ներառումը խթանելու նպատակով: Համակարգված և փոխլրացնող միջգերատեսչական և միջմասնագիտական աշխատանքն անհրաժեշտ է՝ իրավախախտների համալիր կարիքները բավարարելու և համայնքային անվտանգությունն ապահովելու համար:

13. Պրոբացիոն գործակալությունների իրականացրած բոլոր գործողությունները և միջամտությունները պետք է համապատասխանեն բարձրագույն ներպետական և միջազգային էթիկական և մասնագիտական ստանդարտներին:
14. Անհրաժեշտ է ունենալ պրոբացիոն գործունեության բողոքարկման մատչելի, անկողմնակալ և արդյունավետ ընթացակարգեր:
15. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է պարբերաբար ենթարկվեն պետական տեսչական ստուգումների և/կամ անկախ մոնիթորինգի:
16. Իրավասու մարմինները պետք է ամրապնդեն պրոբացիոն աշխատանքների արդյունավետությունը՝ խրախուսելով հետազոտությունները, որոնք պետք է ուղղորդեն պրոբացիոն քաղաքականությունն ու պրակտիկան:
17. Իրավասու մարմինները և պրոբացիոն գործակալությունները պետք է լրատվամիջոցներին և լայն հանրությանը տեղեկացնեն պրոբացիոն գործակալությունների աշխատանքի մասին՝ վերջիններիս դերի և դրանց հասարակական կարևորության առավել լավ ընկալումը խթանելու նպատակով:

Մաս II. Կազմակերպումը և անձնակազմը

Կազմակերպումը

18. Պրոբացիոն գործակալությունների կառուցվածքը, կարգավիճակը և միջոցները պետք է համապատասխանեն նրանց վերապահված խնդիրների և պարտականությունների ծավալին և պետք է արտացոլեն նրանց կատարած պետական ծառայության կարևորությունը:
19. Անկախ այն հանգամանքից՝ պրոբացիոն ծառայությունները մատուցվում են պետական, թե մասնավոր կազմակերպությունների կողմից, այդ գործակալությունները պետք է իրենց գործունեությունը ծավալեն իրավասու մարմինների կողմից սահմանված պաշտոնական քաղաքականության հրահանգներով և կանոններով:
20. Իրավախախտներին պրոբացիոն ծառայություն մատուցող ցանկացած մասնավոր գործակալություն պետք է ներպետական օրենքով սահմանված կարգով հավանություն ստանա իրավասու մարմինների կողմից:

Անձնակազմը

21. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է իրենց գործունեությունը ծավալեն այնպես, որպեսզի վաստակեն արդարադատության այլ գերատեսչությունների և քաղաքացիական հասարակության հարգանքը պրոբացիոն անձնակազմի կարգավիճակի և կատարած աշխատանքի նկատմամբ: Իրավասու մարմինները պետք է ձգտեն նպաստել այդ նպատակի իրագործմանը՝ տրամադրելով պատշաճ միջոցներ, իրականացնելով նպատակաուղղված ընտրություն և հավաքագրում, ապահովելով անձնակազմի պատշաճ վարձատրություն և իրականացնելով լավ կառավարում:

22. Անձնակազմը պետք է հավաքագրվի և ընտրվի հաստատված չափանիշներին համապատասխան, որոնցով շեշտը պետք է դրվի ազնվության, մարդասիրության, մասնագիտական կարողությունների և նրանց կողմից կատարվելիք աշխատանքին անձնական համապատասխանության վրա:

23. Ողջ անձնակազմը պետք է կարողանա օգտվել իրենց դերին և մասնագիտական պարտականությունների մակարդակին համապատասխանող կրթությունից և վերապատրաստումներից:

24. Ողջ անձնակազմը պետք է անցնի նախնական վերապատրաստում և պետք է փորձի տիրապետել համապատասխան հմտությունների, գիտելիքների և արժեքների: Անձնակազմը պետք է ընդունված կարգին համապատասխան գնահատվի և ստանա որակավորում, որը կվկայի ձեռք բերած գիտելիքների մակարդակի մասին:

25. Իրենց կարիերայի ընթացքում անձնակազմը պետք է ծառայությանը գուզընթաց վերապատրաստումների միջոցով պահպանի և կատարելագործի իր գիտելիքներն ու մասնագիտական կարողությունները:

26. Անձնակազմը պետք է ուսուցանվի և ձեռք բերի հմտություններ, որոնք անհրաժեշտ են օրենքի, էթիկայի, կազմակերպական քաղաքականության, արդիական մեթոդաբանական ստանդարտների և վարքագծի կանոնների շրջանակներում իր հայեցողական լիազորություններն իրականացնելու վերաբերյալ:

27. Որոշ առանձնահատուկ իրավախախտումներ կատարած անձանց հետ աշխատող կամ նման աշխատանքի համար պատրաստվող անձնակազմը

պետք է համապատասխան մասնագիտացված վերապատրաստում անցնի:

28. Վերապատրաստման ընթացքում պետք է ուշադրության դարձնել առանձնապես խոցելի կամ առանձնակի կարիքներ ունեցող իրավախախտներին, համապատասխան դեպքերում՝ տուժողներին:

29. Պրոբացիոն անձնակազմի թիվը պետք է բավարար լինի աշխատանքն արդյունավետ կազմակերպելու համար: Անձնակազմի անդամները պետք է այնպիսի ծանրաբեռնվածություն ունենան, որը թույլ կտա արդյունավետ և մարդասիրաբար վերահսկել, ուղղորդել և օժանդակել իրավախախտներին և անհրաժեշտության դեպքում աշխատել նրանց ընտանիքների, համապատասխան դեպքերում՝ նաև տուժողների հետ: Անձնակազմի չափից խիստ անբավարարության դեպքում ղեկավարությունը պատասխանատու է լուծումներ գտնելու և գերակա խնդիրների վերաբերյալ անձնակազմին հրահանգավորելու համար:

30. Ղեկավարությունը պետք է ապահովի պրոբացիոն գործունեության որակը՝ անձնակազմին առաջնորդելու, ուղղորդելու, վերահսկելու և մասնագիտորեն շահագրգռելու միջոցով:

31. Ղեկավարությունը պետք է ձգտի հուսալի աշխատանքային հարաբերություններ և լավ կապեր հաստատել և պահպանել այլ գործակալությունների և գործընկերների, կամավորների, պետական մարմինների, լրատվամիջոցների և լայն հանրության հետ:

32. Ղեկավարության համար պետք է սահմանված լինի անձնակազմի՝ որպես մեկ միավորի հետ վերջինիս մասնագիտական գործունեության և աշխատանքի պայմանների հետ կապված հարցերով խորհրդակցելու միջոցներ:

33. Անձնակազմի վարձատրությունը, արտոնությունները և աշխատանքային պայմանները պետք է արտացոլեն նրանց մասնագիտության հեղինակությունը և պետք է համապատասխանեն նրանց աշխատանքի պահանջկոտ բնույթին՝ պատշաճ անձնակազմ ներգրավելու և պահելու նպատակով:

34. Պրոբացիոն աշխատանքի որոշ մասին կարող են ներգրավվել կամավորներ: Նրանք պետք է պատշաճ ընտրություն անցնեն, աջակցություն ստանան և ապահովվեն համապատասխան միջոցներով:

Մաս III

Հաշվետվականությունը և հարաբերություններն այլ գերատեսչությունների հետ

35. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է օրենքով սահմանված կարգով կապ պահպանեն դատական և, անհրաժեշտության դեպքում՝ այլ իրավասու մարմինների հետ և համապատասխան տեղեկատվություն տրամադրեն նրանց: Այդ տեղեկատվությունը կարող է վերաբերել ընդհանուր առմամբ կամ որոշակի դեպքերում ազատագրկման հավանական ներգործությանը և ազատությունից զրկելու հետ չկապված պատիժների և այլ միջոցների կիրառման նպատակահարմարությանը: Անհատական գեկուցագիր պահանջելու դեպքում պահանջվող տեղեկատվությունը պետք է հստակ շարադրված լինի:

36. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է իրավասու մարմիններին պարբերաբար ընդհանուր գեկուցագրեր և, հարցումներին ի պատասխան՝ տեղեկատվություն տրամադրեն իրենց աշխատանքի վերաբերյալ:

37. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է աշխատեն արդարադատության համակարգի այլ գործակալությունների, օժանդակ գերատեսչությունների և քաղաքացիական հասարակության հետ սերտ համագործակցությամբ՝ իրենց առջև դրված խնդիրները և պարտականություններն արդյունավետ իրականացնելու համար:

38. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է խրախուսեն և խթանեն իրավախախտների՝ որպես հասարակության անդամների կարիքները բավարարելու հարցում օժանդակ գերատեսչությունների կողմից պատասխանատվություն ստանձնելը:

39. Անկախ այն բանից՝ պրոբացիոն գործակալությունները և բանտային ծառայությունը գործում են մեկ կազմակերպության ներքո, թե առանձին, նրանք պետք է աշխատեն սերտ համագործակցությամբ՝ բանտային կյանքից համայնքային կյանքին բարեհաջող անցմանը նպաստելու նպատակով:

40. Համապատասխան դեպքերում հարկավոր է համապատասխան գործընկերների հետ միջգերատեսչական համաձայնագրեր նախաձեռնել, որոնք կսահմանեն համագործակցության և օժանդակության պայմանները թե՛ ընդհանուր առմամբ և թե՛ մասնավոր դեպքերի առումով:

41. Ներպետական օրենսդրությամբ անհրաժեշտ է սահմանել մասնագիտական գաղտնիքի, տվյալների պաշտպանության և տեղեկատվության փոխանակման պաշտոնական և հստակ կանոններ, որոնք պետք է մասնավորեցվեն նման գործընկերության հաստատման պարագայում:

Մաս IV

Պրոբացիոն աշխատանքը

Դատավճռի կայացմանը նախորդող զեկուցագրերը

42. Կախված ներպետական իրավական համակարգից, պրոբացիոն գործակալությունները կարող են դատավճռի կայացմանը նախորդող զեկուցագրեր պատրաստել այս կամ այն ենթադրյալ իրավախախտի վերաբերյալ՝ քրեական հետապնդում իրականացնելու կամ նշանակվելիք առավել նպատակահարմար պատիժների կամ այլ միջոցների որոշման հարցում դատական մարմիններին անհրաժեշտության դեպքում օժանդակելու նպատակով: Նման դեպքերում պրոբացիոն գործակալությունները պետք է կանոնավոր հաղորդակցվեն դատական մարմինների հետ՝ այն հանգամանքների առնչությամբ, որոնց առկայության դեպքում այդ զեկուցագրերն օգտակար կլինեն:

43. Դատավճռի կայացմանը նախորդող զեկուցագրերը պետք է հիմնված լինեն հավաստի տեղեկատվության վրա և հնարավորինս ստուգվեն և թարմացվեն դատավարության ընթացքում:

44. Ենթադրյալ իրավախախտները պետք է հնարավորություն ունենան ներգրավվելու զեկուցագրի պատրաստմանը, և նրանց կարծիքը հնարավորության դեպքում պետք է արտացոլվի զեկուցագրում, իսկ դրա բովանդակությունը պետք է հայտնի դառնա ենթադրյալ իրավախախտներին և/կամ նրանց օրինական ներկայացուցչին:

Խորհրդատվական բնույթի այլ զեկուցագրեր

45. Պրոբացիոն գործակալությունները, կախված ներպետական իրավական համակարգից, կարող են կազմել զեկուցագրեր, որոնք իրավասու մարմիններին անհրաժեշտ են որոշում կայացնելու համար: Դրանք պետք է խորհրդատվություն ներառեն հետևյալի մասին.

ա. իրավախախտին ազատ արձակելու նպատակահարմարությունը,

բ. ցանկացած հատուկ պայման, որ կարող է ներառվել իրավախախտին ազատ արձակելու որոշման մեջ,

գ. իրավախախտին ազատ արձակման նախապատրաստելու համար անհրաժեշտ ցանկացած այլ միջամտություն:

46. Իրավախախտները պետք է հնարավորություն ունենան համապատասխան դեպքերում ներգրավվելու զեկուցագրի պատրաստմանը, և նրանց կարծիքը հնարավորության դեպքում պետք է արտացոլվի զեկուցագրում, իսկ դրա բովանդակությունը պետք է հայտնի դառնա իրավախախտներին և/կամ նրանց օրինական ներկայացուցչին:

Համայնքային ծառայությունը

47. Համայնքային ծառայությունը համայնքային պատիժ կամ միջոց է, որը ներառում է ի շահ համայնքի կամ իրավախախտի կողմից պատճառված վնասն իրապես կամ խորհրդանշական կերպով հարթելու նպատակով իրականացվող չվարձատրվող աշխատանքի կազմակերպումը և վերահսկողությունը: Համայնքային ծառայությունը չպետք է խարանդոլ բնույթ ունենա, իսկ պրոբացիոն գործակալությունները պետք է սահմանեն և կիրառեն այնպիսի աշխատանքներ, որոնք կնպաստեն իրավախախտների մոտ հմտությունների ձևավորմանը և նրանց սոցիալական ներառմանը:

48. Համայնքային ծառայությունը չպետք է իրագործվի ի շահ պրոբացիոն գործակալությունների կամ դրանց անձնակազմի կամ առևտրային շահ հետապնդի:

49. Համապատասխան առաջադրանքը որոշելիս պրոբացիոն գործակալությունները պետք է հաշվի առնեն համայնքի ապահովությունը և այդ աշխատանքի ուղղակի շահառուներին:

50. Համայնքային ծառայություն անցնող իրավախախտներին պաշտպանելու համար անհրաժեշտ է ապահովության նախագգուշական միջոցներ ձեռնարկել, որոնք չպետք է այլ աշխատողների համար սահմանված միջոցներից պակաս հուսալի լինեն:

51. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է մշակեն համայնքային ծառայության իրականացման ծրագրեր, որոնք պետք է իրավախախտների տարբեր հմտություններին և բազմազան կարիքներին համապատասխանող առաջադրանքներ նախատեսեն:

Մասնավորապես, հարկավոր է տրամադրության տակ ունենալ հարմար աշխատանքներ իրավախախտների այնպիսի խմբերի համար, ինչպիսիք են՝ կանայք, հաշմանդամություն ունեցողները, չափահասության հասած երիտասարդները և տարեցները:

52. Իրավախախտների հետ հարկավոր է խորհրդակցել այն աշխատանքների վերաբերյալ, որոնք նրանք կարող են իրականացնել:

Վերահսկողական միջոցներ

53. Ներպետական օրենսդրությանը համապատասխան, պրոբացիոն գործակալությունները կարող են վերահսկողությունն իրականացնել մինչև դատաքննությունը, դրա ընթացքում և դրանից հետո. այդպիսի վերահսկողությունը կարող է ներառել դատաքննության ընթացքում պայմանական ազատման դեպքում իրականացվող վերահսկողությունը, գրավը, քրեական պատասխանատվությունից պայմանական ազատելը, պայմանական դատապարտումը կամ պատժի կատարման հետաձգումը և վաղաժամկետ ազատումը:

54. Նպատակահարմարությունն ապահովելու նպատակով վերահսկողության ընթացքում հարկավոր է լիովին հաշվի առնել իրավախախտների անհատականության բազմազանությունը և նրանց բազմազան կարիքները:

55. Վերահսկողությունը պետք է դիտվի ոչ միայն որպես բացառապես հսկիչ գործառույթ, այլև որպես իրավախախտներին խորհրդատվություն տրամադրելու, օժանդակություն ցուցաբերելու և նրանց շահագրգռելու միջոց: Համապատասխան դեպքերում այն պետք է համակցված լինի պրոբացիոն կամ այլ գործակալությունների կողմից իրականացվող միջամտությունների հետ, ինչպիսիք են՝ վերապատրաստումը, հմտությունների կատարելագործումը, աշխատանք գտնելու հնարավորությունները և բուժումը:

Աշխատանքն իրավախախտի ընտանիքի հետ

56. Համապատասխան դեպքերում, ներպետական օրենսդրությանը համապատասխան, պրոբացիոն գործակալություններն ուղղակիորեն կամ գործընկեր այլ գերատեսչությունների միջոցով պետք է աջակցություն, խորհրդատվություն և տեղեկատվություն առաջարկեն իրավախախտների ընտանիքներին:

Էլեկտրոնային մոնիթորինգը

57. Այն դեպքերում, երբ պրոբացիոն վերահսկողության շրջանակներում կիրառվում է էլեկտրոնային մոնիթորինգը, այն պետք է համակցված լինի վերականգնման և կրկնահանցավորության կանխման տարրեր պարունակող միջամտությունների հետ:

58. Տեխնիկայի միջոցով հսկողության աստիճանը չպետք է լինի ավելին, քան անհրաժեշտ է տվյալ դեպքում՝ հաշվի առնելով կատարված իրավախախտման լրջությունը և համայնքի ապահովությանը սպառնացող վտանգը:

Ազատվելուց հետո հասարակությունում իրենց վերագտնելու հարցում ցուցաբերվող աջակցությունը

59. Այն դեպքերում, երբ իրավախախտների նկատմամբ ազատվելուց հետո վերահսկողության իրականացումը դրված է պրոբացիոն գործակալությունների վրա, նրանք պետք է համագործակցեն բանտային իշխանությունների, իրավախախտների, նրանց ընտանիքի և համայնքի հետ՝ նրանց ազատումը և հասարակությունում վերաինտեգրումը նախապատրաստելու նպատակով: Նրանք պետք է կապեր հաստատեն բանտում գործող իրավասու ծառայությունների հետ՝ ազատվելուց հետո նրանց սոցիալական ինտեգրմանը և զբաղվածությանն աջակցելու նպատակով:

60. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է ունենան բանտարկյալների հետ շփվելու բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, ինչը նրանց թույլ կտա բանտարկյալներին օժանդակել ազատմանը նախապատրաստվելու և ազատվելուց հետո հասարակությունում իրենց վերագտնելու հարցերում՝ բանտարկության ընթացքում կատարված կառուցողական աշխատանքի հիման վրա խնամքի շարունակականությունն ապահովելու նպատակով:

61. Վաղաժամկետ ազատումից հետո իրականացվող վերահսկողությունը պետք է նպատակ ունենա բավարարելու իրավախախտի՝ ազատվելուց հետո հասարակությունում իրեն վերագտնելու հետ կապված կարիքները, ինչպիսիք են՝ զբաղվածությունը, բնակարանային ապահովումը, կրթությունը, ինչպես նաև՝ ապահովելու ազատման նախապայմանների պահպանումը՝ կրկնահանցավորության և լուրջ վնաս պատճառելու ռիսկերը նվազեցնելու նպատակով:

Խնամքն ազատվելուց հետո

62. Ազատվելուց հետո կատարելիք բոլոր պարտավորությունները հանելուց հետո պրոբացիոն գործակալությունները կարող են ներպետական օրենքով թույլատրված դեպքերում կամավորության հիմունքներով շարունակել նախկին իրավախախտներին ազատվելուց հետո տրամադրվող խնամքի ծառայությունների մատուցումը՝ օրինապաշտ կյանքը շարունակելու հարցում նրանք օգնելու նպատակով:

Օտարերկրյա քաղաքացի կամ արտերկրում դատապարտված քաղաքացիների հետ տարվող պրոբացիոն աշխատանքը

63. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է օտարերկրյա քաղաքացի հանդիսացող իրավախախտների համար հասանելի ծառայություններ տրամադրեն, հատկապես՝ կապված համայնքային վերահսկողության և ազատվելուց հետո հասարակությունում իրենց վերագտնելու հետ:

64. Օտարերկրյա քաղաքացի իրավախախտների հետ կապված պրոբացիոն միջամտությունների փոխանցումը թույլատրող իրավական դրույթներն իրականացնելիս վերջիններս պետք է տեղեկացվեն դրա հետ կապված իրենց իրավունքների մասին: Հարկավոր է հնարավորության սահմաններում շարունակական սերտ համագործակցություն հաստատել և պահպանել նրանց ծագման երկրի համապատասխան պրոբացիոն գործակալության (գործակալությունների) հետ՝ իրենց երկիր վերադառնալուն պես իրավախախտի նկատմամբ անհրաժեշտ վերահսկողական միջոցառումներին նպաստելու նպատակով:

65. Պրոբացիոն գործակալությունները, ներպետական իշխանությունների համաձայնությամբ, պետք է ձգտեն խթանել շարունակական շփումը արտերկրում դատապարտված իրենց համաքաղաքացիների հետ և աջակցել նրանց, ինչպես նաև՝ խրախուսել, որպեսզի վերադառնալուն պես նրանք օգտվեն համապատասխան աջակցող գործակալությունների ծառայություններից:

Մաս V**Վերահսկողության գործընթացը***Անձի գնահատումը*

66. Նախքան վերահսկողության իրականացումը կամ դրա ընթացքում

անհրաժեշտություն առաջանալու դեպքում հարկավոր է գնահատել իրավախախտների անձը՝ համակարգային և հիմնավոր կերպով անդրադառնալով տվյալ գործի հանգամանքներին, ներառյալ՝ ռիսկերին, դրական գործոններին ու կարիքներին, այդ կարիքները բավարարելու համար պահանջվող միջամտություններին և այդ միջամտություններին իրավախախտի արձագանքին:

67. Հնարավոր բոլոր դեպքերում իրավախախտները պետք է կարողանան ակտիվ ներդրում ունենալ ֆորմալ գնահատման գործում: Դա կարող է կատարվել իրավախախտների տեսակետներին և անձնական ցանկություններին, նրանց անձնական ուժեղ կողմերին պատշաճ նշանակություն տալու և հետագա հանցավորությունից խուսափելու հարցում պատասխանատու վերաբերմունք ձևավորելու միջոցով:

68. Իրավախախտները պետք է տեղյակ լինեն գնահատման գործընթացի և արդյունքների մասին:

69. Գնահատումը շարունակական գործընթաց է, և դրա ճշգրտությունն ու կարևորությունը պետք է պարբերաբար վերանայվի:

70. Գնահատումը հանձնարարելի է հետևյալ դեպքերում.

ա. համապատասխան պատիժը կամ այլ միջոցը նշանակելու կամ պաշտոնական քրեական վարույթից դուրս գործը լուծելու ժամանակ,

բ. վերահսկողության ժամկետի սկզբում,

գ. իրավախախտի կյանքում նշանակալի փոփոխությունների դեպքում,

դ. վերահսկողության բնույթը կամ աստիճանը փոխելու հարցը քննարկելիս,

ե. վերահսկողական միջոցի ավարտին:

71. Անձնակազմը պետք է վերապատրաստվի գնահատումները սույն կանոնների պահանջներին իրականացնելու հարցերի շուրջ: Այն դեպքերում, երբ ներպետական համակարգերը գնահատման գործիքներ են կիրառում, անձնակազմին հարկավոր է վերապատրաստել՝ գնահատումների հնարավոր կարևորությունը և սահմանափակումներն ընկալելու և դրանք իր մասնագիտական որոշումների հիմքում դնելու հարցում վերջինիս աջակցելու նպատակով:

Պլանավորումը

72. Բոլոր պատիժների և այլ միջոցների իրականացման համար իրավասու մարմինները պետք է պատրաստեն աշխատանքային ծրագիր, որը պետք է ներառվի անձնական գործում: Այդ ծրագիրը պետք է ուղղորդի պրոբացիոն գործակալության աշխատանքը և անձնակազմին և իրավախախտին հնարավորություն ընձեռի առաջ ընթանալու առաջադրված նպատակների ուղղությամբ:

73. Աշխատանքային ծրագիրը պետք է քննարկվի, հնարավորության սահմաններում՝ համաձայնեցվի իրավախախտի հետ:

74. Ծրագիրը պետք է հիմնված լինի նախնական գնահատման վրա և սահմանի նախատեսված միջամտությունները:

75. Գնահատումը վերանայելու դեպքում աշխատանքային ծրագիրը պետք է անհրաժեշտության դեպքում համապատասխանաբար վերանայվի:

Միջամտությունները

76. Միջամտությունները պետք է վերականգնման և կրկնահանցավորության կանխման նպատակ հետապնդեն, ուստի դրանք պետք է լինեն կառուցողական և համարժեք կիրառված պատժին կամ այլ միջոցին:

77. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է ի վիճակի լինեն տարբեր մեթոդներ կիրառել՝ ցուցաբերելով համապատասխան հետազոտություններից բխող միջմասնագիտական մոտեցում և գիտելիքներ:

78. Իրավախախտները պետք է նախապես լիովին տեղեկացված լինեն առաջարկված ցանկացած միջամտության մասին: Պետք է ամեն կերպ փորձել ապահովել նրանց ակտիվ մասնակցությունը նման միջամտություններին:

79. Միջամտություններն իրականացնելիս և ուղղորդում կատարելիս պրոբացիոն գործակալությունները պետք է համապատասխան դեպքերում դիմեն օժանդակ գործակալությունների օգնությանը:

80. Անկախ իրավախախտի հետ աշխատանքին մասնակցող անձանց թվից յուրաքանչյուր դեպքի համար պետք է նշանակվի անձնակազմի պատասխանատու անդամ, ում խնդիրը պետք է լինի գնահատել, մշակել

և համակարգել ընդհանուր աշխատանքային ծրագիրը և ապահովել իրավախախտի հետ շփումը և պահանջների կատարումը: Դա հատկապես կարևոր է այն դեպքերում, երբ իրավախախտները ենթարկվում են մեկից ավելի միջամտության կամ երբ ներգրավված է մեկից ավելի գործակալություն:

Առաջընթացի գնահատումը

81. Յուրաքանչյուր իրավախախտի առաջընթացը պետք է գնահատվի կանոնավոր պարբերականությամբ, և այդ գործընթացը պետք է անդրադառնա աշխատանքային ծրագրի վրա՝ վերահսկողության մնացած ժամանակահատվածում: Գնահատումը պետք է անձնական գործի և, անհրաժեշտության դեպքում, որոշումը կայացնող մարմնին ներկայացվող ընթացիկ հաշվետվության մաս հանդիսանա:

82. Գնահատումը պետք է նաև արտացոլի, թե որքանով է համաձայնեցված աշխատանքային ծրագիրը ձևակերպվել, իրագործվել և հանգեցրել նախատեսված արդյունքների: Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է կարողանան դիմել որոշում կայացնող մարմնին՝ անհրաժեշտության դեպքում վերահսկողությունը փոփոխելու կամ դադարեցնելու հարցով:

83. Վերահսկողության նպատակահարմարության վերաբերյալ իրավախախտի տեսակետը պետք է ներառվի գնահատման մեջ:

84. Վերահսկողության ժամկետի ավարտին անհրաժեշտ է վերջնական գնահատում իրականացնել: Իրավախախտները պետք է տեղյակ լինեն, որ այդ գնահատումը պահպանվելու է իրենց անձնական գործում, և որ իրենք կարող են ապագայում օգտվել դրանից:

Իրականացումը և պայմանների պահպանումը

85. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է աշխատեն ապահովել իրավախախտների կողմից վերահսկողության և դրա հետ կապված ցանկացած պայմանների ակտիվ իրականացումն ու պահպանումը: Իրավախախտների համագործակցությանը հասնելու գործում նրանք չպետք է հույսը դնեն միայն պայմանների չպահպանման համար սահմանված տույժերի վրա:

86. Իրավախախտները պետք է լիովին տեղյակ լինեն իրենց ներկայացված պահանջների, պրոբացիոն անձնակազմի պարտականությունների և

պատասխանատվության, ինչպես նաև՝ պայմանները չպահպանելու հետևանքների մասին:

87. Սահմանված պայմաններից որևէ մեկն իրավախախտի կողմից չպահպանելու դեպքում պրոբացիոն անձնակազմը պետք է գործուն և անհապաղ արձագանքի: Նման դեպքում պետք է լիովին հաշվի առնել չպահպանելու հետ կապված հանգամանքները:

Գրառումներ, տեղեկատվություն և գաղտնիություն

88. Բոլոր պրոբացիոն գործակալությունները պետք է պաշտոնական, ճշգրիտ և ժամանակային առումով արդիական գրառումներ կատարեն իրենց աշխատանքի վերաբերյալ: Այդ արձանագրությունները որպես կանոն պետք է ներառեն պատժի կամ այլ միջոցի իրականացմանն առնչվող անհատների անձնական տվյալները, գործակալության հետ նրանց առնչությունը և այդ ուղղությամբ կատարած աշխատանքը: Նրանք պետք է գրառեն նաև գնահատման և պլանավորման արդյունքները:

89. Գրառումների նկատմամբ կիրառելի են ներպետական օրենսդրությամբ գաղտնիության և տվյալների պաշտպանության վերաբերյալ ընդունված սկզբունքները: Գաղտնի տեղեկատվությունը համապատասխան այլ գերատեսչությունների պետք է տրամադրվի միայն տվյալներից օգտվելու խիստ ընթացակարգերին համապատասխան և օգտագործվի միայն հստակ սահմանված նպատակներով:

90. Գրառումները հաշվետվականությունն ապահովելու կարևոր միջոց են: Դրանք պետք է պարբերաբար ստուգվեն ղեկավարների կողմից և պետք է ըստ անհրաժեշտության մատչելի լինեն պաշտոնական տեսչական ստուգումների և մոնիթորինգի ժամանակ:

91. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է կարողանան իրենց կատարած աշխատանքի, իրավախախտների արձանագրած առաջընթացի և վերջիններիս կողմից պայմանների պահպանման աստիճանի վերաբերյալ հաշվետվություն ներկայացնել դատական կամ այլ իրավասու մարմիններին:

92. Իրավախախտները պետք է կարողանան ներպետական օրենսդրությամբ սահմանված չափով և այլոց գաղտնիության իրավունքը չխախտելու պայմանով օգտվել իրենց վերաբերյալ կազմված անձնական գործերից:

Մաս VI

Պրոբացիոն գործակալությունների այլ գործունեությունը

Աշխատանքը տուժողների հետ

93. Հանցագործությունից տուժած անձանց ծառայություններ մատուցելիս պրոբացիոն գործակալությունները կատարված հանցագործության հետևանքները հաղթահարելու հարցում պետք է աջակցեն նրանց՝ լիովին հաշվի առնելով նրանց բազմապիսի կարիքները:

94. Համապատասխան դեպքերում պրոբացիոն գործակալությունները պետք է կապ պահպանեն տուժողների աջակցության ծառայությունների հետ՝ տուժողների կարիքների բավարարումն ապահովելու նպատակով:

95. Այն դեպքերում, երբ պրոբացիոն գործակալությունները կապ են հաստատում տուժողների հետ և/կամ ակնկալում են նրանց տեսակետները, վերջիններս պետք է հստակ տեղյակ լինեն այն մասին, որ իրավախախտների նկատմամբ պատիժների նշանակման որոշումները կայացվում են մի շարք գործոնների հիման վրա, այլ ոչ միայն ելնելով այս կամ այն տուժողին պատճառված վնասից:

96. Եթե անգամ պրոբացիոն գործակալություններն ուղղակիորեն չեն աշխատում տուժողների հետ, միջամտությունների ժամանակ անհրաժեշտ է հարգել տուժողների իրավունքներն ու կարիքները և ձգտել բարձրացնել տուժողներին պատճառված վնասի և այդ վնասի համար պատասխանատվության մասին իրավախախտների իրազեկությունը:

Գործունեությունը վերականգնողական արդարադատության բնագավառում

97. Վերականգնողական արդարադատության գործընթացներում պրոբացիոն գործակալությունների ներգրավվածության դեպքում իրավախախտների, տուժողների և համայնքի իրավունքներն ու պարտականությունները պետք է հստակ սահմանված և ընդունված լինեն: Պրոբացիոն անձնակազմը պետք է համապատասխան վերապատրաստում անցնի: Առանձնահատուկ միջամտություններ իրականացնելիս հիմնական նպատակը պետք է լինի կատարված իրավախախտման հետևանքների վերացումը:

Հանցավորության կանխարգելում

98. Ներպետական օրենքով սահմանված դեպքերում պրոբացիոն գործակալությունների փորձագիտական կարծիքը և փորձը պետք է օգտագործվեն հանցավորության նվազեցման ռազմավարություններ մշակելիս: Դա կարող է իրականացվել համատեղ միջամտությունների և համագործակցություններ հաստատելու միջոցով:

Մաս VII

Բողոքարկման ընթացակարգեր, տեսչական ստուգումներ և մոնիթորինգ

99. Ներպետական օրենսդրությամբ պետք է սահմանված լինեն պրոբացիոն գործունեության վերաբերյալ բողոքների քննության և դրանց ընթացք տալու հստակ, մատչելի և արդյունավետ ընթացակարգեր:

100. Այդ ընթացակարգերը պետք է լինեն արդարացի և անկողմնակալ:

101. Բոլոր դեպքերում բողոք ներկայացնողը պետք է պատշաճ կերպով տեղեկացվի քննության ընթացքի և արդյունքների մասին:

102. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է ապահովեն իրենց իսկ գործունեության մոնիթորինգի և կատարելագործման հուսալի համակարգերի առկայությունը, ինչպես նաև՝ այդ համակարգերի համապատասխանությունը սահմանված ստանդարտներին:

103. Պրոբացիոն գործակալությունները պետք է հաշվետու լինեն իրավասու մարմիններին և պարբերաբար պետական տեսչական ստուգումների և/կամ անկախ մոնիթորինգի ենթարկվեն, ինչպես նաև՝ լիարժեք համագործակցեն այդ հսկողությունն իրականացնողների հետ: Անկախ մոնիթորինգի մարմինների զեկույցները ենթակա են հրապարակման:

Մաս VIII

Հետազոտություններ, գնահատում, աշխատանք լրատվամիջոցների և հասարակության հետ

104. Պրոբացիոն քաղաքականությունը և գործունեությունը պետք է հնարավորինս հիմնված լինեն ակնհայտ փաստերի վրա: Իշխանությունները պետք է մանրակրկիտ հետազոտության և գնահատման համար անհրաժեշտ միջոցներ տրամադրեն:

105. Գործող օրենքների, քաղաքականության և գործունեության վերանայումը պետք է իրականացվի միջազգայնորեն ընդունված ստանդարտներին համապատասխանող գիտական և հետազոտական տվյալների հիման վրա:

106. Լրատվամիջոցները և հանրությունը պարբերաբար պետք է փաստերի վրա հիմնված տեղեկատվություն ստանան պրոբացիոն գործակալության կատարած աշխատանքի մասին: Նրանք պետք է տեղեկացվեն այդ աշխատանքի նպատակների և արդյունքների մասին՝ հասարակությունում նրանց դերի և կարևորության առավել լավ ընկալումը խթանելու նպատակով:

107. Անհրաժեշտ է խրախուսել իրավասու մարմիններին՝ պրոբացիայի ոլորտում առկա զարգացումների վերաբերյալ պարբերական հաշվետվություններ հրապարակելու հարցում:

108. Պրոբացիոն գործակալությունների վարած քաղաքականության և գործունեության վերաբերյալ հաշվետվությունները պետք է թե՛ ներպետական, և թե՛ միջազգային մակարդակով հասանելի լինեն այլ գործակալությունների, ծառայությունից օգտվողների և լայն հանրության համար՝ վստահությունն ամրապնդելու և պրոբացիոն ստանդարտներն ու գործունեությունը կատարելագործելու նպատակով:

CM/Rec(2010)1 հանձնարարականի թիվ II հավելված

Գործածված տերմինների բառարան

Խնամքն ազատվելուց հետո. Վերաբերում է իրավախախտին կամավորության հիմունքներով և ազատագրվումից վերջնականապես ազատվելուց հետո համայնքում վերաինտեգրելուն՝ կառուցողական, ծրագրված և վերահսկելի ձևով: Սույն կանոնների իմաստով այս արտահայտությունը տարբերակված է «ազատվելուց հետո հասարակությունում իրենց վերագտնելու հարցում աջակցություն» արտահայտությունից, որը վերաբերում է ազատագրվումից ազատվելուց հետո պարտադիր ներգրավման դեպքերին:

Անձի գնահատումը նախքան միջամտությունը պլանավորելը և/կամ դատական կամ այլ մարմիններին խորհրդատվություն տրամադրելը իրավախախտի ռիսկերի, կարիքների և ուժեղ կողմերի հաշվառումն է: Բացի այդ, գնահատումը նպատակ ունի պարզելու իրավախախտումը կատարելու պատճառները, ինչպես նաև այն, թե ինչ միջոցներով կարելի է նվազեցնել իրավախախտումը կրկնելու հավանականությունը:

Օժանդակությունը վերահսկողության բաղկացուցիչ մասն է՝ հսկողության միջոցների հետ մեկտեղ: Այն սովորաբար ներառում է հետևյալ ծառայություններից մեկը կամ մի քանիսը. բնակարան կամ աշխատանք գտնելու, ուսում ստանալու հարցում օժանդակության, ընտանեկան աջակցության ցուցաբերումը և այլն: Որոշ իրավական համակարգերում այդ ծառայությունները կարող են տրամադրվել առանձին գերատեսչությունների կողմից:

Բողոքը վերաբերում է թե՛ դատական մարմինն ներկայացվող դիմումին և թե՛ վարչական մարմինն ներկայացվող բողոքին:

Համայնքային պատիժներ և միջոցներ. Այն պատիժները և միջոցները, որոնց դեպքում իրավախախտները մնում են համայնքում, և պայմաններ և/կամ պարտականություններ սահմանելու միջոցով որոշակի սահմանափակումներ են դրվում նրանց ազատության նկատմամբ: Արտահայտությունը վերաբերում է դատական կամ վարչական մարմնի կողմից նշանակված ցանկացած պատժի, նախքան դատավճիռը կամ պատիժը կամ դրանց փոխարեն նշանակված ցանկացած այլ միջոցի, ինչպես նաև՝ պատիժը բանտային հաստատությունից դուրս իրականացնելու եղանակներին:

Պայմաններ և պարտականություններ արտահայտությունը վերաբերում է որոշում կայացնող մարմնի կողմից նշանակվող պատժից կամ այլ միջոցից բխող պահանջներին:

Հսկողությունը վերաբերում է այն գործողություններին, որոնք կոչված են պարզելու, թե որքանով է իրավախախտը կատարում պատժից կամ այլ միջոցից բխող պայմանները կամ պարտականությունները, կամ ապահովում դրանց կատարումը: Այդ գործողությունները, որպես կանոն, ներառում են այդ պայմաններից կամ պարտականություններից խուսափելու դեպքում առավել խիստ պատիժների կամ այլ միջոցների կիրառումը կամ այդպիսիք կիրառելու նախագգուշացումը:

Հանցավորության կանխարգելումը քրեական արդարադատության համակարգում ընդգրկված գերատեսչությունների և իրավասու այլ գործակալությունների կողմից իրականացվող քաղաքականությունը և պրակտիկան է, որի նպատակն է՝ կանխարգելել (կամ, ինչն առավել հավանական է՝ նվազեցնել) հանցավորությունը:

Որոշում կայացնող մարմինը դատական, վարչական կամ այլ մարմինն

է, որն օրենքով լիազորված է համայնքային պատիժ կամ այլ միջոց նշանակել, վերացնել դրանք կամ փոփոխել դրանցից բխող պայմաններն ու պարտավորությունները:

Կրկնահանցավորության կանխումն այն գործընթացն է, երբ քրեական արդարադատության ոլորտի գերատեսչությունների ներգրավմամբ կամ առանց դրա, իրավախախտները դադարեցնում են իրենց հակաօրինական գործողությունները և հանցավորությունից զերծ կյանք են վարում՝ նրանց մարդկային կապիտալը (ինչպիսիք են՝ անձնական հմտություններն ու գիտելիքները) և սոցիալական կապիտալի (ինչպիսիք են՝ զբաղվածությունը, ընտանիքը, սոցիալական առնչություններն ու կապերը և քաղաքացիական հասարակության ներգրավումը) զարգացնելու միջոցով:

Վաղաժամկետ ազատումը նախքան ազատագրկման ձևով նշանակված պատիժն ամբողջությամբ կրելը բանտից ազատելու բոլոր ձևերն են, ինչպիսիք են՝ ժամանակավոր ազատումը, պայմանական ազատումը կամ պայմանական ներումը:

Առաջընթացի գնահատումը առաջադրված նպատակներին հասնելու աստիճանի մանրագնին ուսումնասիրությունն է: Այս գործընթացի ժամանակ որոշում է կայացվում հետագա քայլերի վերաբերյալ:

Իրականացումը պրոբացիոն գործակալության աշխատանքի գործնական կողմն է՝ ուղղված համայնքային պատժի կամ այլ միջոցի պատշաճ իրագործումն ապահովելուն:

Միջամտությունն այն գործողությունն է, որը ձեռնարկվում է իրավախախտին հետագայում հանցագործություն կատարելուց զերծ պահելու նպատակով վերահսկելու, համապատասխան վերաբերմունք ցուցաբերելու, օժանդակելու կամ ուղղորդելու և օրինապահ կյանք վարելու հարցում օգնելու նպատակով: Ուստի, միջամտությունը չի վերաբերում տեղեկատվության տրամադրմանը կամ զեկուցագրերի ներկայացմանը:

Պատական մարմինը դատարանն է, դատավորը կամ դատախազը:

Ներպետական օրենքը ոչ միայն երկրի օրենսդիր մարմնի կողմից ընդունված առաջնային օրենսդրությունն է, այլև պարտադիր բնույթ ունեցող այլ կանոնակարգերն ու կարգադրությունները, ինչպես նաև՝ դատարանների նախադեպերը՝ այնքանով, որքանով դրանք ճանաչված են ներպետական իրավական համակարգի կողմից:

Իրավախախտը այն անձն է, ով մեղադրվում է քրեական օրենքի խախտման մեջ կամ ով խախտել է քրեական օրենքը: Սույն հանձնարարականի իմաստով, առանց անմեղության կանխավարկածը կամ մեղքը դատական որոշմամբ հաստատելու պահանջը կասկածի տակ առնելու՝ «իրավախախտ» արտահայտությունը վերաբերում է բոլորին, ում նկատմամբ քրեական դատավարություն է իրականացվում:

Ազատվելուց հետո վերահսկողությունը վաղաժամկետ ազատման ժամանակահատվածում իրականացվող վերահսկողությունն է:

Պրոբացիա. Վերաբերում է օրենքով սահմանված և իրավախախտի նկատմամբ նշանակված համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացմանը: Այն ներառում է բազմապիսի գործողություններ և միջամտություններ, որոնք ներառում են վերահսկողությունը, իրավախախտի սոցիալական ներառման նպատակով իրականացվող ուղղորդումն ու օժանդակությունը, ինչպես նաև՝ հասարակության անվտանգությանը նպաստելը:

Պրոբացիոն գործակալություն. Վերաբերում է ցանկացած մարմնի, որն օրենքով կոչված է իրականացնելու վերը նշված խնդիրներն ու պարտականությունները: Կախված տվյալ երկրի ներպետական համակարգից, պրոբացիոն գործակալության աշխատանքը կարող է նաև ներառել հետևյալը. դատական և որոշում կայացնող մարմիններին տեղեկատվության և խորհրդատվության տրամադրումը՝ հիմնավոր և արդարացի որոշումներ կայացնելու հարցում վերջիններիս օգնելու նպատակով. անազատության մեջ գտնվելու ընթացքում իրավախախտներին ուղղորդում և աջակցություն ցուցաբերելը՝ նրանց ազատմանն ախապատրաստելու և ազատվելուց հետո հասարակությունում իրենց վերագտնելու հարցերում. վաղաժամկետ ազատման ենթակա անձանց մոնիթորինգը և աջակցությունը, վերականգնողական արդարադատության հետ կապված միջամտությունները և հանցագործությունից տուժած անձանց օժանդակություն առաջարկելը:

Վերականգնումը լայն հասկացություն է, որը վերաբերում է կրկնահանցավորության կանխմանը և իրավախախտին օրինապահ անձի վերածելը խթանող տարատեսակ միջամտություններին:

Ազատվելուց հետո հասարակությունում իրենց վերագտնելու հարցում աջակցությունը սկսում է ազատությունից գրկելու պահից: Այն դրական և կառավարելի ձևով բանտարկյալին համայնքում

վերաինտեգրելու գործընթաց է: Սույն կանոններում «ազատվելուց հետո հասարակությունում իրենց վերագտնելու հարցում աջակցություն» արտահայտությունը վերաբերում է այն ժամանակահատվածում իրականացվող վերահսկողությանը, երբ իրավախախտը լքել է բանտը, սակայն շարունակում է որոշակի կատարման համար պարտադիր պարտականություններ կրել, օրինակ՝ պայմանական ազատման ժամանակահատվածը: Այս հասկացությունը պետք է «տարբերակել ազատվելուց հետո խնամք» արտահայտությունից:

Վերականգնողական արդարադատությունը ներառում է մի շարք հիմնական նախապայմանների վրա հիմնված մոտեցումներ ու ծրագրեր.

ա) հանցագործությանն արձագանքելիս պետք է հնարավորինս հարթվի տուժողին պատճառված վնասը,

բ) իրավախախտներին հնարավորություն տրվի հասկանալու, որ իրենց վարքագիծն անընդունելի է, և որ դրանք որոշակի իրական հետևանքներ են առաջացրել տուժողի և համայնքի համար,

գ) իրավախախտները կարող են և պետք է պատասխանատվություն ստանձնեն իրենց գործողության համար,

դ) տուժողները պետք է հնարավորություն ունենան արտահայտելու իրենց կարծիքները և մասնակցելու իրավախախտի կողմից զսպի հարթման եղանակը որոշելուն,

ե) համայնքը պարտավոր է ներդրում ունենալ այդ գործընթացում:

Վերահսկողությունը վերաբերում է թե՛ կատարող մարմնի կողմից կողմից կամ վերջինիս անունից իրավախախտին համայնքում պահելու ուղղությամբ իրականացված օժանդակ գործողություններին և թե՛ այն գործողություններին, որոնք ուղղված են՝ ապահովելու, որպեսզի իրավախախտը կատարի սահմանված պայմանները և պարտականությունները, ներառյալ՝ հսկողության միջոցները, եթե դա անհրաժեշտ է: Վերահսկողությունը կարող է լինել պարտադիր կամ կամավոր (իրավախախտի խնդրանքով):

Տուժողը ֆիզիկական անձն է, ում պատճառվել է վնաս, այդ թվում՝ ֆիզիկական կամ հոգեկան վնաս, հուզական տառապանք կամ տնտեսական կորուստ՝ քրեական օրենքի խախտում հանդիսացող

գործողությունների կամ անգործության հետևանքով: «Տուժող» տերմինը համապատասխան դեպքերում վերաբերում է նաև անմիջական տուժողի սեփական ընտանիքին կամ նրա խնամքի տակ գտնվող անձանց:

Կամավորը պրոբացիոն գործառույթներ իրականացնող այն անձն է, ով չի վարձատրվում իր աշխատանքի դիմաց: Դա չի բացառում կամավորներին փոքր գումարների վճարումը՝ իրենց աշխատանքի հետ կապված ծախսերը հոգալու նպատակով:

Նախարարների կոմիտեի թիվ CM/Rec(2014)4 հանձնարարականը անդամ երկրներին էլեկտրոնային մոնիթորինգի վերաբերյալ

(Նախարարների կոմիտեի կողմից հաստատվել է 2014թ. փետրվարի 19-ին փոխնախարարների 1192-րդ հանդիպման ժամանակ)

Նախարարների կոմիտեն, առաջնորդվելով Եվրոպայի խորհրդի կանոնադրության թիվ 15.բ հոդվածով,

նկատի ունենալով, որ Եվրոպայի խորհրդի նպատակն է՝ հասնել առավել միասնության իր անդամների միջև,

համաձայնելով, որ անհրաժեշտ է էլ ավելի զարգացնել միջազգային համագործակցությունը քրեական պատիժների իրականացման ասպարեզում,

համարելով, որ նման համագործակցությունը կնպաստի արդարադատության բարելավմանը, պատիժների արդյունավետ իրականացմանը դատապարտյալների մարդկային իրավունքների և արժանապատվության հանդեպ լիարժեք հարգանքի պայմաններում, ինչպես նաև հանցանք կատարելու հավանականության նվազեցմանը,

համաձայնելով, որ ազատությունից զրկելը պետք է կիրառվի որպես ծայրահեղ միջոց, և որ բոլոր կասկածյալների ու դատապարտյալների նկատմամբ ներգործության միջոցները կարող են արդյունավետ և ավելի քիչ ծախսերով իրականացնել համայնքի ներսում,

համարելով, որ բանտերում պահվող անձանց թվի շարունակական աճը կարող է հանգեցնել բանտարկության այնպիսի պայմանների, որոնք, ըստ մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի համապատասխան նախադեպերի, չեն համապատասխանում մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիայի (ets no. 5) 3-րդ հոդվածին,

եվս մեկ անգամ հիշեցնելով, որ բանտերի գերբեռնվածությունը և բանտերում պահվող անձանց թվի աճը թե՛ մարդու իրավունքների, և թե՛ քրեակատարողական հաստատությունների արդյունավետ կառավարման տեսանկյունից մեծ խոչընդոտ են բանտային վարչակազմերի և, ընդհանուր առմամբ քրեական արդարադատության համակարգի համար,

ընդունելով, որ քրեական արդարադատության գործընթացի

շրջանակներում կիրառվող էլեկտրոնային մոնիթորինգը կարող է կրճատել ազատությունից զրկելու անհրաժեշտությունը՝ միաժամանակ ապահովելով համայնքի ներսում կասկածյալների, մեղադրյալների և դատապարտյալների նկատմամբ հսկողության արդյունավետությունը՝ դրանով իսկ օգնելով կանխել հանցագործությունները,

մինչև ժամանակ ընդունելով, որ էլեկտրոնային մոնիթորինգի տեխնոլոգիաները պետք է օգտագործվեն լավ կարգավորված և համաչափություն ապահովող եղանակով՝ էլեկտրոնային մոնիթորինգի ենթակա անձի և համապատասխան երրորդ անձանց անձնական և ընտանեկան կյանքի վրա դրանց հավանական բացասական ազդեցությունը նվազագույնի հասցնելու նպատակով,

հետևաբար, համաձայնելով, որ անհրաժեշտ է սահմանել էլեկտրոնային մոնիթորինգի տեխնոլոգիաների կիրառման սահմանափակումների, տեսակների ու եղանակների վերաբերյալ կանոններ՝ առկամ երկրների կառավարություններին այս ոլորտի օրենսդրության, քաղաքականության և պրակտիկայի հարցերում ուղղորդելու նպատակով,

համաձայնելով նաև, որ անհրաժեշտ է մշակել էթիկական և մասնագիտական ստանդարտներ՝ իշխանության պետական մարմիններին, այդ թվում՝ դատավորներին, դատախազներին, բանտային վարչակազմներին, պրոբացիոն գործակալություններին, ոստիկանությանը և այդ սարքավորումները կիրառող կամ կասկածյալների ու դատապարտյալների նկատմամբ հսկողություն իրականացնող գործակալություններին էլեկտրոնային մոնիթորինգի արդյունավետ կիրառման հարցում ուղղորդելու նպատակով,

հաշվի առնելով՝

- Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին կոնվենցիան (ETS No. 5),
- Պայմանական դատապարտված և պայմանական ազատված դատապարտյալների նկատմամբ հսկողության մասին եվրոպական կոնվենցիան (ETS No. 51),
- Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(92)16 հանձնարարականը,

- Պատիժների հետևողականության վերաբերյալ թիվ Rec(92)17 հանձնարարականը,
- Պատիժների և այլ միջոցների իրականացմանն առնչվող անձնակազմի վերաբերյալ թիվ Rec(97)12 հանձնարարականը,
- Բանտերի գերբեռնվածության և բանտերում պահվող անձանց ներհոսքի վերաբերյալ թիվ Rec(99)22 հանձնարարականը,
- Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացումը կատարելագործելու մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(2000)22 հանձնարարականը,
- Պայմանական ազատման (պատիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատման) վերաբերյալ թիվ Rec(2003)22 հանձնարարականը,
- Եվրոպական բանտային կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(2006)2 հանձնարարականը,
- Պատիժների կամ այլ միջոցների ենթարկված անչափահաս դատապարտյալների մասին եվրոպական կանոնների վերաբերյալ թիվ CM/Rec(2008)11 հանձնարարականը,
- Եվրոպական պրոբացիոն կանոնների վերաբերյալ թիվ CM/Rec(2010)1 հանձնարարականը,
- Բանտային անձնակազմի էթիկայի եվրոպական կանոնագրքի վերաբերյալ թիվ CM/Rec(2012)5 հանձնարարականը.

Նկատի առնելով՝

- Ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների վերաբերյալ ՄԱԿ-ի նվազագույն ստանդարտ կանոնները (Տոկիոյի կանոններ) (Բանաձև թիվ 45/110),
- Կին բանտարկյալների հանդեպ վերաբերմունքի և կին դատապարտյալների նկատմամբ կիրառվող ազատությունից զրկելու հետ չկապված միջոցների վերաբերյալ ՄԱԿ-ի կանոնները (Բանգկոկյան կանոններ) (բանաձև թիվ 2010/16),
- Անչափահասների գործերով արդարադատության իրականացման

ՄԱԿ-ի նվազագույն ստանդարտ կանոնները (Պեկինյան կանոններ) (բանաձև թիվ 40/33),

- Վճիռների և պրոբացիայի նշանակման որոշումների փոխադարձ ճանաչման մասին Եվրոպական միության խորհրդի թիվ 2008/947/JHA շրջանակային որոշումը՝ պրոբացիոն միջոցառումների և այլընտրանքային պատիժների նկատմամբ հսկողության վերաբերյալ,

- Որպես որոշակի ժամկետով ազատագրված այլընտրանք հսկողական միջոցներ նշանակելու մասին որոշումների՝ Եվրոպական միության անդամ երկրների միջև փոխադարձ ճանաման սկզբունքի վերաբերյալ Եվրոպական միության խորհրդի թիվ 2009/829/JHA շրջանակային որոշումը

Անդամ երկրների կառավարություններին առաջարկում է՝

- իրենց համապատասխան օրենսդրությունն ու պրակտիկան վերանայելիս ձեռնարկել անհրաժեշտ բոլոր միջոցները՝ սույն հանձնարարականի հավելվածում սահմանված սկզբունքները կիրառելու համար,

- ապահովել սույն հանձնարարականի և դրա մեկնաբանությունների տարածումը իշխանության համապատասխան մարմինների ու գերատեսչությունների, համապատասխան նախարարությունների, բանտային վարչակազմերի, պրոբացիոն գործակալությունների, ոստիկանության և համապատասխան այլ իրավապահ մարմինների, ինչպես նաև էլեկտրոնային մոնիթորինգի սարքավորումներ կիրառող կամ քրեական արդարադատության համակարգի շրջանակներում էլեկտրոնային մոնիթորինգի ենթակա դատապարտյալների նկատմամբ հսկողություն իրականացնող այլ գործակալությունների շրջանում:

Թիվ CM/Rec(2014)4 հանձնարարականի հավելված

I. Կարգավորման շրջանակը

Սույն հանձնարարականի նպատակն է՝ սահմանել էթիկայի հետ կապված հարցերի և մասնագիտական ստանդարտների վերաբերյալ հիմնարար սկզբունքների ամբողջություն, որը պետական իշխանության մարմիններին հնարավորություն կընձեռի ապահովել քրեական արդարադատության շրջանակներում էլեկտրոնային մոնիթորինգի տարբեր ձևերի արդարացի, համաչափ և արդյունավետ կիրառումը

համապատասխան անձանց մարդկային իրավունքների նկատմամբ լիարժեք հարգանքի պայմաններում:

Հանձնարարականը նաև նպատակ ունի պետական իշխանությունների ուշադրությունը հրավիրելու այն հանգամանքին, որ էլեկտրոնային մոնիթորինգ կիրառելիս ձեռնարկվելիք խնամքի հատուկ միջոցառումները չպետք է թուլացնեն կասկածյալների, մեղադրյալների և դատապարտյալների հետ համայնքի ներսում աշխատող իրավասու անձնակազմի կողմից վերջիններիս հետ կառուցողական և մասնագիտական փոխհարաբերությունների ձևավորումը կամ փոխարինեն դրանց: Հարկավոր է ընդգծել, որ տեխնոլոգիական հսկողության նշանակումը կարող է օգտակար հավելում լինել որևէ կասկածյալի, մեղադրյալի և դատապարտյալի հետ տարվող սոցիալական և հոգեբանական դրական աշխատանքներին, որոնք սահմանված են Նախարարների կոմիտեի համապատասխան հանձնարարականներում, մասնավորապես Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(92)16 հանձնարարականում, Պատիժների կամ այլ միջոցների իրականացմանն առնչվող անձնակազմի վերաբերյալ թիվ R(97)12 բանաձևում, Եվրոպական բանտային կանոնների մասին թիվ Rec(2006)2 հանձնարարականում, Եվրոպայի խորհրդի պրոբացիոն կանոնների մասին թիվ CM/Rec(2010)1 հանձնարարականում և Բանտային անձնակազմի էթիկայի եվրոպական կանոնագրքի վերաբերյալ CM/Rec(2012)5 հանձնարարականում:

II. Սահմանումներ

«Էլեկտրոնային մոնիթորինգը» ընդհանուր տերմին է, որը վերաբերում է հսկողության բոլոր ձևերին, որոնցով մոնիթորինգի են ենթարկվում քրեական արդարադատության գործընթացում ներգրավված անձանց գտնվելու վայրը, տեղաշարժը և վարքի որոշակի դրսևորումները: Էլեկտրոնային մոնիթորինգի ներկայիս ձևերը հիմնված են ռադիոալիքային, կենսաչափական կամ արբանյակային հսկողության տեխնոլոգիաների վրա: Դրանք սովորաբար անձին ամրակցված հեռակառավարվող սարքեր են:

Կախված տվյալ իրավական համակարգից, էլեկտրոնային մոնիթորինգը կարող է կիրառվել հետևյալ եղանակներով.

- քրեական գործով վարույթի մինչդատական փուլում,
- որպես ազատագրվման ձևով նշանակված պատժի կիրառման հետաձգման կամ որպես այդ պատժի իրականացման պայման,

- որպես նշանակված քրեական պատիժը համայնքում իրականացնելու նկատմամբ հսկողության առանձին միջոց,
- պրոբացիոն այլ միջոցառումների հետ համակցությամբ,
- որպես ազատազրկում կրող անձանց ազատման նախապատրաստելու միջոց,
- բանտից պայմանական ազատվելու շրջանակներում,
- որպես բանտից ազատվելուց հետո դատապարտյալների առանձին խմբերի ինտենսիվ ուղղորդման և հսկողության միջոց,
- բանտի ներսում կամ բաց տեսակի բանտերի սահմաններում դատապարտյալների ներքին տեղաշարժի մոնիթորինգի միջոց,
- որպես հանցագործություններից տուժած անձանց որոշակի կասկածյալներից, մեղադրյալներից կամ դատապարտյալներից պաշտպանելու միջոց:

Իրավական որոշ համակարգերում, որտեղ էլեկտրոնային մոնիթորինգը կիրառվում է որպես ազատազրկման ձևով պատժի իրականացման տարբերակ, իշխանության մարմինները էլեկտրոնային մոնիթորինգի ենթակա անձանց համարում են բանտարկյալներ:

Որոշ իրավական համակարգերում էլեկտրոնային մոնիթորինգն ուղղակի դեկավարվում է բանտերի, պրոբացիոն գործակալությունների, ոստիկանության կամ իրավասու պետական այլ մարմիններից կողմից, մինչդեռ որոշներում այն իրականացվում է մասնավոր ընկերությունների կողմից պետական համապատասխան գերատեսչության հետ կնքված ծառայությունների մատուցման պայմանագրի հիման վրա:

Որոշ իրավական համակարգերում սարքը կրող կասկածյալը, մեղադրյալը կամ դատապարտյալը վճարում է այդ սարքի կիրառման հետ կապված ծախսերի մի մասը, մյուսներում էլեկտրոնային մոնիթորինգի հետ կապված ծախսերը հոգում է միայն պետությունը:

Որոշ իրավական համակարգերում էլեկտրոնային մոնիթորինգը կարող է կիրառվել անչափահաս կասկածյալների, մեղադրյալների և դատապարտյալների պարագայում, մինչդեռ մյուսներում այս միջոցն անչափահասների նկատմամբ կիրառելի չէ:

«Կասկածյալը կամ մեղադրյալը¹» այն անձն է, ով կասկածվում է քրեական հանցագործությունը կատարելու մեջ կամ նրան մեղադրանք է առաջադրվել քրեական հանցագործությունը կատարելու համար, սակայն այդ հանցանքի համար նա չի դատապարտվել:

«Դատապարտյալը» այն անձն է, ով դատապարտվել է քրեական հանցագործություն կատարելու համար:

«Էլեկտրոնային մոնիթորինգի սարքավորում կիրառող գործակալությունը» սովորաբար մասնավոր ընկերությունն է, որն արտադրում, առաջարկում, վաճառում, վարձակալում կամ տնօրինում է այդ սարքավորումը:

«Էլեկտրոնային մոնիթորինգի ենթակա անձանց նկատմամբ հսկողության համար պատասխանատու գործակալությունը» պետական գործակալություն կամ մասնավոր ընկերություն է, որին իշխանության իրավասու մարմինները լիազորել են որոշակի ժամանակահատվածում վերահսկել կասկածյալի, մեղադրյալի կամ դատապարտյալի գտնվելու վայրը, տեղաշարժը կամ վարքի որոշակի դրսևորումները:

«Պրոբացիոն գործակալությունը» այն մարմինն է, որը պատասխանատու է օրենքով նախատեսված և դատապարտյալի նկատմամբ նշանակված համայնքային պատիժների և այլ միջոցների իրականացման համար: Դրա խնդիրները ներառում են մի շարք գործողություններ և միջոցառումներ, որոնցից են վերահսկողությունը, ուղղորդումը և օժանդակությունը դատապարտյալների սոցիալական ներառման, ինչպես նաև հանրային անվտանգությանը նպաստելու նպատակով: Կախված երկրի իրավական համակարգի տեսակից այն կարող է իրականացնել հետևյալ գործառնություններից մեկը կամ մի քանիսը. դատական կամ որոշում կայացնող այլ մարմիններին տրամադրել տեղեկատվություն և խորհրդատվություն հիմնավոր և արդարացի որոշումներ կայացնելու նպատակով, ազատագրվման ընթացքում ուղղորդել և աջակցել դատապարտյալներին նրանց ազատմանը և հասարակությունում իրենց վերագտնելուն նախապատրաստելու նպատակով. մոնիթորինգի ենթարկել և օժանդակել վաղաժամկետ ազատված անձանց, իրականացնել վերականգնողական արդարադատության հետ կապված միջոցառումներ և օժանդակություն առաջարկել հանցագործությունից տուժած անձանց:

Կախված իրավական համակարգի տեսակից՝ պրոբացիոն

1 Անգլերեն բնօրինակում գործածված է միայն “suspect” բառը, որը բառացի թարգմանությամբ նշանակում է կասկածյալ: Հայերենում կիրառվել է «կասկածյալ կամ մեղադրյալ» արտահայտությունը ելնելով հայաստանյան օրենսդրությունում կիրառվող տերմինաբանությանը համահունչ լինելու նկատառումներից (ծանոթագրությունը թարգմանչի):

գործակալությունը կարող է լինել նաև «Էլեկտրոնային մոնիթորինգի ենթակա անձանց վերահսկողության համար պատասխանատու» գերատեսչությունը:

III. Հիմնական սկզբունքներ

1. Քրեական արդարադատության շրջանակներում Էլեկտրոնային մոնիթորինգի կիրառման դեպքերը, տեսակները, տևողությունը և եղանակները պետք է կարգավորվեն օրենքով:

2. Էլեկտրոնային մոնիթորինգ նշանակելու կամ նշանակումը չեղյալ համարելու որոշումները պետք է կայացվեն դատական մարմինների կողմից կամ պետք է ենթակա լինեն դատական կարգով բողոքարկման:

3. Էլեկտրոնային մոնիթորինգը մինչդատական վարույթում կիրառելու դեպքում հարկավոր է հատուկ ուշադրություն դարձնել, որպեսզի այն կիրառվի միայն իրական անհրաժեշտության դեպքում:

4. Էլեկտրոնային մոնիթորինգի տեսակը և կիրառման եղանակը տևողության և միջամտության աստիճանի առումով պետք է համաչափ լինեն ենթադրյալ կամ կատարված հանցանքի ծանրությանը, դրանք ընտրելիս կամ կիրառելիս պետք է հաշվի առնվեն կասկածյալի, մեղադրյալի կամ դատապարտյալի անձնական հանգամանքները և դրանք պետք է պարբերաբար վերանայվեն:

5. Էլեկտրոնային մոնիթորինգը չպետք է կիրառվի այնպիսի եղանակով, որը կասկածյալի, մեղադրյալի կամ դատապարտյալի իրավունքները կսահմանափակի ավելի, քան սահմանված է այն նշանակելու որոշմամբ:

6. Էլեկտրոնային մոնիթորինգ նշանակելիս և դրա տեսակը, տևողությունը և կիրառման եղանակներն ընտրելիս պետք է հաշվի առնվեն դրանց ազդեցությունը կասկածյալներին, մեղադրյալներին կամ դատապարտյալներին սերտորեն առնչվող ընտանիքների և երրորդ անձանց իրավունքների ու շահերի վրա:

7. Էլեկտրոնային մոնիթորինգ նշանակելիս կամ իրականացնելիս պետք է բացառվի խտրականությունը սեռի, ռասայի, մաշկի գույնի, ազգային պատկանելության, լեզվի, կրոնի, սեռական կողմնորոշման, քաղաքական կամ այլ համոզմունքների, ազգային կամ սոցիալական ծագման, գույքային դրության, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելու կամ ֆիզիկական

կամ հոգեկան դրության հոդի վրա:

8. Էլեկտրոնային մոնիթորինգը կարող է կիրառվել որպես առանձին միջոց կիրառման որոշակի ժամանակահատվածում վերահսկողություն ապահովելու և հանցավորությունը նվազեցնելու նպատակով: Հանցավորությունից զերծ պահելու տնականությունն ապահովելու համար այն պետք է գուգակցվի մասնագիտական այլ միջամտություններով և օժանդակ միջոցներով, որոնց նպատակը դատապարտյալների սոցիալական վերաինտեգրումն է:

9. Այն դեպքերում, երբ էլեկտրոնային մոնիթորինգ նշանակելու որոշումների իրականացմանը ներգրավված են մասնավոր հատվածի կազմակերպություններ, մոնիթորինգի ենթակա անձանց հանդեպ արդյունավետ, միջազգային էթիկական և մասնագիտական ստանդարտներին համապատասխան ներգործության համար պատասխանատվությունը կրում են իշխանության պետական մարմինները:

10. Պետական իշխանության մարմինները պետք է ապահովեն էլեկտրոնային մոնիթորինգի իրականացմանը մասնավոր հատվածի ներգրավվածության վերաբերյալ տեղեկատվության թափանցիկությունը և պետք է կարգավորեն հանրության համար այդ տեղեկատվության մատչելիությունը:

11. Այն դեպքերում, երբ կասկածյալները, մեղադրյալները և դատապարտյալները մասամբ վճարում են էլեկտրոնային մոնիթորինգի կիրառման ծախսերը, նրանց կողմից վճարվելիք գումարը պետք է համապատասխանի նրանց ֆինանսական դրությանը և պետք է կանոնակարգվի օրենքով:

12. Էլեկտրոնային մոնիթորինգի նշանակման և իրականացման կապակցությամբ համապատասխան գործակալությունների կողմից հավաքված տվյալների տնօրինումը, առկայությունը և կիրառումը պետք է հատկապես կարգավորված լինեն օրենքով:

13. Էլեկտրոնային մոնիթորինգի հետ կապված որոշումների իրականացման համար պատասխանատու անձնակազմը պետք է թվի առումով բավարար լինի և պատշաճ կերպով և պարբերաբար ուսուցանվի իր պարտականություններն արդյունավետ, պրոֆեսիոնալ և էթիկայի ամենաբարձր ստանդարտներին համապատասխան ձևով:

իրականացնելու հետ կապված հարցերում: Ուսուցումը պետք է ներառի տվյալների պաշտպանության հետ կապված հարցերը:

14. Պետք է ներպետական օրենքով սահմանված կարգով պարբերաբար անցկացվեն էլեկտրոնային մոնիթորինգ իրականացնող գործակալությունների պետական տեսչական ստուգումներ և ապահովվի դրանց անկախ մոնիթորինգի հնարավորությունը:

IV. Քրեական վարույթի տարբեր փուլերում էլեկտրոնային մոնիթորինգի իրականացման պայմանները

15. Միջազգային իրավունքին համապատասխան կարող են իրականացվել տարբեր միջոցառումներ: Մասնավորապես, կարող է պահանջվել կասկածյալի, մեղադրյալի կամ դատապարտյալի համաձայնությունը կամ կարող են սահմանվել տույժի կանխարգելիչ միջոցներ:

16. Մինչդատական վարույթի ընթացքում էլեկտրոնային մոնիթորինգի իրականացման եղանակները և միջամտության աստիճանը պետք է համաչափ լինեն ենթադրվող հանցագործությանը և հիմնված լինեն արդարադատությունից խուսափող, արդարադատության գործընթացին միջամտող, հասարակական կարգի լուրջ խախտման կամ նոր հանցանք կատարելու վտանգ ներկայացնող անձի հետ կապված ռիսկերի պատշաճ գնահատման վրա:

17. Ներպետական օրենքով պետք է կարգավորվեն մինչդատական վարույթի ընթացքում էլեկտրոնային մոնիթորինգի ներքո գտնվելու ժամանակահատվածը դատարանի կողմից սահմանվող վերջնական պատժի կամ այլ միջոցի ընդհանուր տևողության մեջ հաշվարկելու ձևերը:

18. Այն դեպքերում, երբ գործում է կասկածյալների, մեղադրյալների կամ դատապարտյալների տեղաշարժը էլեկտրոնային մոնիթորինգի կիրառմամբ վերահսկելու միջոցով տուժողների պաշտպանության համակարգ, կարևոր է ունենալ տուժողի նախնական համաձայնությունը, և պետք է արվի ամեն ինչ, որպեսզի տուժողը գիտակցի տվյալ տեխնոլոգիայի հնարավորություններն ու սահմանափակումները:

19. Այն դեպքերում, երբ էլեկտրոնային մոնիթորինգը ենթադրում է որոշակի տարածքներ մուտք գործելու արգելք կամ սահմանափակում, պետք է ջանքեր գործադրել, որպեսզի արգելքի պայմանները չլինեն չափազանց սահմանափակող և չխանգարեն առօրյան համայնքի ներսում ողջամիտ

տևողությամբ անցկացնելուն:

20. Այն դեպքերում, երբ պետք է վերահսկել թմրանյութերի կիրառումը, հսկողության տեսակն ընտրելիս պետք է պատշաճ ուշադրություն դարձնել հսկողության էլեկտրոնային և ավանդական մոտեցումների միջամտության աստիճանին և թերապևտիկ ու կրթական ազդեցությանը:

21. Պետք է հնարավորինս խուսափել էլեկտրոնային մոնիթորինգի այն եղանակից, որի պայմաններում ենթադրվում է, որ դատապարտյալը չպետք է լքի բնակության վայրը՝ միայնակ ապրող մարդկանց պարագայում մեկուսացման բացասական ազդեցությունից խուսափելու և մինևույն վայրում բնակվող երրորդ անձանց իրավունքները պաշտպանելու նպատակով:

22. Կախված հանցագործության բնույթից և դատապարտյալի ղեկավարման ծրագրի տեսակից՝ էլեկտրոնային մոնիթորինգը կարող է կիրառվել դատապարտյալներին ազատման նախապատրաստելու նկատառումներով՝ դատապարտյալներին կարճաժամկետ մեկնումների թույլտվությունների թիվն ավելացնելու, բանտից դուրս աշխատելու կամ բաց տեսակի բանտում գտնվելու հնարավորություն ընձեռելու նպատակով:

23. Էլեկտրոնային մոնիթորինգը կարող է կիրառվել որպես ազատագրկման իրականացման այլընտրանք, և նման դեպքերում դրա տևողությունը պետք է սահմանվի օրենքով:

24. Էլեկտրոնային մոնիթորինգը անհրաժեշտության դեպքում կարող է կիրառվել բանտից վաղաժամկետ ազատելու դեպքում: Նման դեպքում պետք է պահպանվի դրա տևողության համամասնությունը պատժի չկրած մասին:

25. Էլեկտրոնային մոնիթորինգը անհրաժեշտության դեպքում կիրառվում է ազատագրկման ձևով պատիժը կրելուց հետո՝ որպես ազատումից հետո կիրառվող միջոց, որի տևողությունը և միջամտության աստիճանը պետք է հստակ սահմանված լինի հաշվի առնելով նախկին բանտարկյալների, նրանց ընտանիքների և երրորդ կողմերի վրա դրա ընդհանուր ազդեցությունը:

V. Էթիկայի հետ կապված հարցեր

26. Էլեկտրոնային մոնիթորինգի կիրառման նպատակահարմարությունը կամ դրա եղանակները որոշելիս պետք է հաշվի առնվեն յուրաքանչյուր կասկածյալի, մեղադրյալի կամ դատապարտյալի տարիքը, հաշմանդամության ատկայությունը և համապատասխան այլ առանձնահատկությունները:

27. Էլեկտրոնային մոնիթորինգի սարքավորումը որևէ դեպքում չի կարող կիրառվել կասկածյալին, մեղադրյալին կամ դատապարտյալին դիտավորությամբ ֆիզիկական կամ հոգեկան վնաս կամ տառապանք պատճառելու նպատակով:

28. Էլեկտրոնային մոնիթորինգի կիրառման կանոնները պետք է պարբերաբար վերանայվեն այդ ոլորտում տեղի ունեցող տեխնոլոգիական զարգացումները հաշվի առնելու նպատակով, որպեսզի այն հնարավորինս զերծ լինի կասկածյալների, մեղադրյալների, դատապարտյալների և այլ անձանց անձնական և ընտանեկան կյանքին անհարկի միջամտությունից:

VI. Տվյալների պաշտպանություն

29. Էլեկտրոնային մոնիթորինգի կիրառման ընթացքում հավաքված տվյալները պետք է ենթարկվեն հատուկ կարգավորման՝ տվյալների պահպանման, կիրառման և տնօրինման վերաբերյալ համապատասխան միջազգային ստանդարտներին համապատասխան:

30. Առանձնակի ուշադրություն պետք է դարձվի քրեական գործի քննության ժամանակ և ընթացակարգերում նման տվյալների կիրառման և տնօրինման խստիվ կանոնակարգմանը:

31. Նման տվյալների հետ անփույթ վարվելու կամ դրանք դիտավորությամբ ոչ նպատակային կիրառելու կամ տնօրինելու համար պետք է սահմանվեն պատասխանատվության արդյունավետ միջոցներ:

32. Էլեկտրոնային մոնիթորինգի սարքավորումներ կիրառող կամ Էլեկտրոնային մոնիթորինգի ներքո գտնվող անձանց նկատմամբ վերահսկողություն իրականացնող մասնավոր գործակալությունները, իրենց տրամադրության տակ գտնվող տվյալների տնօրինման ընթացքում պետք է առաջնորդվեն նույն կանոններով ու կարգավորումներով:

VII. Անձնակազմը

33. Համայնքային պատիժների և այլ միջոցների մասին կանոնների վերաբերյալ թիվ Rec(92)16 հանձնարարականի, Պատիժների և այլ միջոցների իրականացմանն առնչվող անձնակազմի վերաբերյալ թիվ Rec(97)12 հանձնարարականի, Եվրոպական պրոբացիոն կանոնների վերաբերյալ թիվ CM/Rec(2010)1 հանձնարարականի և Բանտային անձնակազմի էթիկայի եվրոպական կանոնագրքի վերաբերյալ թիվ CM/Rec(2012)5 հանձնարարականի բոլոր այն կանոնները, որոնք վերաբերում են անձնակազմին՝ ենթակա են կիրառման:

34. Անձնակազմը պետք է ուսուցում անցնի կասկածյալների, մեղադրյալների և դատապարտյալների հետ սրտացավ հաղորդակցման, տեխնոլոգիայի կիրառման, նրանց անձնական և ընտանեկան կյանքի վրա այդ տեխնոլոգիայի ազդեցության և դրա հետ սխալ վարվելու հետևանքների վերաբերյալ կասկածյալներին, մեղադրյալներին և դատապարտյալներին հասկանալի եղանակով և լեզվով տեղեկացնելու վերաբերյալ:

35. Այն դեպքերում, երբ էլեկտրոնային մոնիթորինգը կիրառվում է տուժողների աջակցության կառուցակարգերի շրջանակներում, անձնակազմը պետք է ուսուցանվի տուժողների հետ աշխատանքի վերաբերյալ:

36. Էլեկտրոնային մոնիթորինգի համակարգեր ձևավորելիս հարկավոր է ուշադրություն դարձնել մոնիթորինգային կենտրոնի կողմից հավաքված տվյալների կարևորության թե՛ մարդկային, և թե՛ ավտոմատացված գնահատականները հաշվի առնելով դրանցից յուրաքանչյուրի առավելությունները:

37. Էլեկտրոնային մոնիթորինգի նշանակման կամ իրականացման իրավասություններով օժտված անձնակազմը պետք է պարբերաբար թարմ տեղեկատվություն ստանա և ուսուցանվի տվյալ անձանց նկատմամբ սարքավորումների տնօրինման, կիրառման և դրանց ազդեցության հետ կապված հարցերով:

38. Անձնակազմը պետք է ուսուցանվի տեխնոլոգիայի տեղադրման, անջատման և տեխնիկական սպասարկման գործին՝ սարքավորման արդյունավետ և հստակ աշխատանքն ապահովելու նպատակով:

VIII. Աշխատանք հանրության հետ, հետազոտություններ և գնահատում

39. Ընդհանուր հանրությունը պետք է տեղեկացվի էլեկտրոնային մոնիթորինգի կիրառման էթիկական և տեխնոլոգիական ասպեկտների, դրա արդյունավետության, նպատակի, ինչպես նաև դրա իբրև կասկածյալների, մեղադրյալների և դատապարտյալների ազատությունը սահմանափակող միջոցի արժեքավորության վերաբերյալ: Իրազեկությունը պետք է բարձրացվի նաև այն փաստի մասին, որ էլեկտրոնային մոնիթորինգը չի կարող փոխարինել պրոֆեսիոնալ մարդկային միջամտությանը և կասկածյալներին, մեղադրյալներին և դատապարտյալներին ցուցաբերվող աջակցությունը:

40. Հարկավոր է իրականացնել հետազոտություններ, անկախ գնահատումներ ու մոնիթորինգ քրեական ընթացակարգերում էլեկտրոնային մոնիթորինգի կիրառման էթիկական և մասնագիտական հարցերի շուրջ իրազեկ որոշումներ կայացնելու հարցում պետական իշխանության մարմիններին օգնելու նպատակով:

ԽԿԿ Քաղվածք Ընդհանուր հաշվետվությունից - Բանտերի գերբնակեցումը

Քաղվածք 2-րդ Ընդհանուր հաշվետվությունից [CPT/Inf (92) 3]

46. Բանտերի գերբնակեցման հարցը ուղղակիորեն վերաբերում է ԽԿԿ-ի լիազորություններին: Բանտերում նախատեսվածից ավելի մեծ թվով բանտարկյալներ պահելու անհրաժեշտությունը ծայրահեղ վատ է ազդում այնտեղ մատուցվող բոլոր ծառայությունների և իրականացվող միջոցառումների վրա. նվազեցնում է, և հավանաբար զգալիորեն, բանտերում կյանքի ընդհանուր մակարդակը: Ավելին, բանտի կամ նրա որևէ մասի գերբնակեցման աստիճանը ֆիզիկական առումով ինքնստիներքյան կարող է լինել անմարդկային կամ նվաստացուցիչ:

Քաղվածք 7-րդ Ընդհանուր հաշվետվությունից [CPT/Inf (97) 10]

12. ԽԿԿ-ն 1996թ. կատարած մի շարք այցելությունների ընթացքում բազմիցս բախվել է **բանտերի գերբնակեցման** խնդրի հետ, երևույթ, որը տառացիորեն զարմացրեց եվրոպական շատ երկրների ուղղիչ համակարգերին: Գերբնակեցումը հաճախ հատկապես բարձր է այն կալանավայրերում, որոնք օգտագործվում են կալանքի տակ վերցված կալանավորվածների (այսինքն անձանց, որոնք սպասում են դատի) պահման համար, սակայն ԽԿԿ-ի դիտումներով այս երևույթը առկա է շատ երկրների բանտախին համակարգերում:

13. Ինչպես ԽԿԿ-ն նշում է իր 2-րդ Ընդհանուր հաշվետվությունում (տես CPT/Inf (92) 3. կետ 46) բանտերի գերբնակեցման խնդիրը ուղղակիորեն վերաբերում է Կոմիտեի գործունեությանը:

Երբ բանտը գերբնակեցված է, ազատագրված անձինք պահվում են նեղ ոչ հիգիենիկ զետեղարաններում. այդպիսի պայմաններում գտնվելը բացառում է առանձնանալու հնարավորությունը (նույնիսկ այնպիսի կենսական պահանջների համար, ինչպիսին է զուգարանը), կրճատվում է խցից դուրս գտնվելու հետևյալված միջոցառումների թիվը, որը բացատրվում է անձնակազմի և անհրաժեշտ սարքավորումների անբավարարությամբ, առողջապահական ծառայությունների գերբեռնվածությամբ, աճող լարվածությամբ և բռնության դրսևորմամբ ազատագրված անձանց, ինչպես նաև վերջիններիս և անձնակազմի հարաբերությունների միջև: Այս ցանկը ամեննին էլ լրիվ չէ:

ԽԿԿ-ն բազմիցս ստիպված է եղել հայտարարել, որ անմարդկային և

արժանապատվությունը նվաստացնող պահելու պայմանները բանտերի գերբնակեցման կործանարար ազդեցության հետևանքն են:

14. Որոշ երկրներ բանտերի գերբնակեցման խնդրի լուծման համար գնում են ուղղիչ հիմնարկներում տեղերի քանակի ավելացման ճանապարհով:ԽԿԿ-ն հեռու է այն մտքից, որ միայն լրացուցիչ տեղերի ստեղծմամբ կարելի է լուծել այդ խնդիրը երկարատև հեռանկարում: Իրականում, մի շարք եվրոպական երկրներում, որոնք նախաձեռնել էին իրականացնել ուղղիչ հիմնարկների ընդլայնման շինարարության ծրագիրը, պարզվեց, որ ուղղիչ հիմնարկների բանտարկյալներ ընդունելու կարողության աճի հետ միասին աճում է նաև բանտարկյալների թիվը: Ընդհակառակը, մի շարք պետությունների վարած քաղաքականությունը ուղղված բանտեր ուղարկվող մարդկանց թվի կրճատմանը կամ փոփոխմանը, մեծ ավանդ մտցրեց բանտում պահվող մարդկանց քանակի կառավարելի մակարդակի պահպանման գործում:

15. Բանտերի գերբնակեցման խնդիրը բավականին լուրջ խնդիր է, որը այս երևույթի դեմ ռազմավարություն մշակելու համար պահանջում է եվրոպական մակարդակով համագործակցություն: Այդ պատճառով ԽԿԿ-ին ուրախացնում է այն հանգամանքը, որ Հանցագործությունների խնդիրների Եվրոպական կոմիտեի (ՀԽԵԿ) շրջանակներում այդ ուղղությամբ աշխատանք է սկսվել, և այդ աշխատանքի հաջող ավարտը կդիտարկվի որպես առաջնահերտ խնդիր:¹

Քաղվածք 11-րդ Ընդհանուր հաշվետվությունից [CPT/Inf (2001) 16]

Բանտերի գերբնակեցումը

28. Բանտերի գերբնակեցման երևույթը ամբողջ Եվրոպայով մեկ շարունակում է քայքայել ուղղիչ համակարգերը և լրջորեն ձախողել ազատագրկված անձանց պահման պայմանների բարելավման փորձերը: Գերբնակեցման բացասական ազդեցության հետևանքները արդեն լուսաբանված են նախորդ Ընդհանուր հաշվետվություններում²:Քանի որ ԽԿԿ-ի գործունեության շրջանակները տարածվել են Եվրոպայի ամբողջ մայրցամաքով, Կոմիտեն հայտնաբերել է, որ ազատագրկման ծավալները շատ բարձր են, որի պատճառով բանտերը գերբնակեցված են: Միայն հանցագործության բարձր մակարդակով չի կարելի համոզեցուցիչ բացատրություն տալ այն փաստին, թե ինչու է պետությունն

1 1999թ. սեպտեմբերի 30-ին Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեն ընդունել է թիվ R(99)22 Հանձնարարականը բանտերի գերբնակեցման և բանտարկյալների թվի աճի մասին:

2 2-րդ Ընդհանուր հաշվետվություն - CPT/Inf (92) 3 կետ 4, և 7-րդ Ընդհանուր հաշվետվություն - CPT/Inf (97) 10, կետեր 12-15:

ազատագրվում այդքան մեծ թվով քաղաքացիների: Այս երևույթի համար մասամբ պատասխանատու են իրավապահ և դատական մարմինների աշխատակիցները:

Այս պարագաներում հարցը հնարավոր չի լինի լուծել չափից ավելի գումարներ ծախսելով ուղղիչ հիմնարկների վրա: Դրա փոխարեն պետք է վերանայել ներկայիս գործող կալանքի տակ պահվելուն վերաբերող օրենսդրությունն ու իրավակիրառական պրակտիկան, ինչպես նաև ազատագրվում չնախատեսող դատավճիռների ցանկը: Հենց այս մոտեցումն էլ պաշտպանում է Նախարարների կոմիտեի թիվ R (99) 22 հանձնարարականը Բանտերի գերբնակեցման և բանտարկյալների թվի աճի մասին: ԽԿԿ-ն մեծ հույսեր ունի, որ այդ կարևոր փաստաթղթում շարադրված սկզբունքները իրոք կկիրառվեն անդամ պետությունների կողմից, այս հանձնարարականի կատարումը պետք է անմիջականորեն վերահսկվի Եվրոպայի խորհրդի կողմից:

Բազմաբնակ կացարաններ

29. ԽԿԿ-ի կողմից այցելված մի շարք երկրներում, հատկապես կենտրոնական և արևելյան Եվրոպայում, ազատագրված անձանց ապրելու վայրերը հաճախ իրենցից ներկայացնում են մեծ կացարաններ, որոնց մեջ մտնում են ազատագրված անձանց կողմից ամենօրյա օգտագործման բոլոր կամ գրեթե բոլոր տարածքները, ինչպես օրինակ՝ քնելու և ապրելու տեղերը, սանհանգույցները: ԽԿԿ-ն առարկում է փակ բանտերում այսպիսի տեղավորման սկզբունքին և այս առարկությունները ավելի են հիմնավորվում, երբ դա վերաբերում է ծայրահեղ նեղ և առողջության համար վսասակար պայմաններին: Անկասկած, տարբեր գործոնները՝ այդ թվում մշակութային բնույթի, որոշ երկրներում կարող են ավելի գերադասելի դարձնել բանտարկյալները ոչ թե մեկուսի, այլ խմբային պահման ձևերը: Թեև տասնյակ բանտարկյալների միասին կեցության պայմանները ավելի շատ առարկություններ են առաջացնում, քան թե խրախուսվում են:

Բազմաբնակ կացարանները անխուսափելիորեն ենթադրում են, որ բանտարկյալները իրենց ամենօրյա կյանքում գրկված պետք է լինեն անհատական առանձնացման հնարավորությունից: Ավելին, այս պայմաններում բարձր է նաև ահաբեկման և բռնության հավանականությունը: Ապրելու այսպիսի պայմանները բերում են հանցավոր մթնոլորտի զարգացմանը և նպաստում հանցավոր կազմակերպությունների համախմբվածությանը: Նրանք, նմանապես,

կարող են ծայրահեղ դժվարացնել և մինչև անգամ անհնարին դարձնել անձնակազմի կողմից, ինչպես հարկն է վերահսկողության իրականացումը, օրինակ՝ բանտերում զանգվածային անհնազանդության դեպքերում դժվար կլինի խուսափել արտաքին միջամտությունից, այդ թվում նաև զգալի ուժի կիրառումից: Բանտարկյալների պահումը նման պայմաններում գրեթե անհնարին է դարձնում յուրաքանչյուր դեպքի ռիսկի և կարիքների գնահատման վրա հիմնված առանձին բանտարկյալների ճիշտ տեղաբաշխումը: Այս բոլոր խնդիրները ավելի են բարդանում, երբ բանտարկյալների թիվը գերազանցում է բնակեցման բավարար մակարդակը. ավելին, այսպիսի իրավիճակում կենցաղային հարմարանքների լվացարանների և գուգարանների ծանրաբեռնվածությունը և անբավարար օդափոխությունը հաճախ կարող են ստեղծել ծանր պայմաններ:

ԽԿԿ-ն նմանապես ընդգծում է, որ բազմամարդ կացարաններից բնակեցման ավելի փոքր տեղամասերի անցմանն ուղղված քայլերից բացի, պետք է ձեռնարկվեն նաև միջոցներ, որոնք կապահովեն բանտարկյալների օրվա բավարար մասը բնակեցման տեղամասերից դուրս անցկացնելու և տարբեր բնույթի օգտակար գործողություններով զբաղվելու հնարավորությունները:

www.coe.int/justice

HYE

www.coe.int

| Եվրոպայի խորհուրդն առաջատարն է
| մայրցամաքում մարդու իրավունքներով զբաղվող
| կազմակերպությունների շարքում: Եվրոպայի
| խորհրդին անդամակցում են 47 պետություններ,
| որոնցից 28-ը միաժամանակ նաև Եվրոպական
| միության անդամներ են: Եվրոպայի խորհրդի
| անդամ բոլոր պետությունները միացել են Մարդու
| իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային՝ որպես
| մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և
| իրավունքի գերակայության պաշտպանությանը
| նպատակաուղղված միջազգային համաձայնագրի:
| Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը
| վերահսկում է Կոնվենցիայի իրագործումն անդամ
| պետություններում:

